

Міністерство освіти і науки України
Чернігівський промислово-економічний коледж
Київського національного університету технологій та дизайну

ЗАТВЕРДЖУЮ
Заступник директора з НР
_____ С.В.Бондаренко
_____ 20__ р.

**Методичне забезпечення
лекційного курсу з дисципліни Шрифти
для студентів 2,3,4 курсу спеціальності
5.02020701 «Дизайн»**

Уклав

Койдан Л.В.

Розглянуто на засіданні
циклової комісії
(назва)

Протокол №__ від _____ 20__ року

Голова циклової комісії (підпис)

Лекція № 1

Тема: Вступ. Шрифт базова дисципліна графічного дизайну. Історія писемності і шрифту.

Мета: Ознайомити студентів з шрифтом - базовою дисципліною графічного дизайну. Ознайомлення з історією писемності і шрифту

Методи: словесні, наочні.

План:

- 1 Шрифт - базова дисципліна графічного дизайну
- 2 Історія писемності і шрифту

Матеріально-технічне забезпечення та дидактичні засоби, ТЗН:

- 1 Методичне забезпечення лекційного курсу.
- 2 Репродукції картин .

Література:

Перелік основної літератури

- 1 Куленко М.Я. Основи графічного дизайну: Підручник. К.:Кондор, 2006.-492с.
- 2 Кликушин Г.Ф. Декоративные шрифты для художественно – оформительских работ. Минск.: Полимя, 1987-280 с.
- 3 Юрий Гордон Книга про буквы от Аа до Яя – М.: Студия Артемия Лебедева, 2006. – 382с.
- 4 Морган Моргарет Буквицы энциклопедия – М.: Арт-родник 2007.-257с.

Перелік додаткової літератури:

- 5 Михайленко В.Є., Яковлев М.І. “Основи композиції”. Розділ 5.2.
- 6 Сморнов С.Л. “Шрифт наглядной агитации!”. М: Плакат.1990 г.
- 7 Ауров В.В. Шрифт в работе архитектора. – М.: «Архитектура-С» 2007.-164с.

Інтернет ресурси:

<http://www.youtube.com/>
<http://ur.wikipedia.org/>

Шрифт – це один із основних елементів текстового друкованого видання.

Слово «шрифт» походить від німецького *schrift* — почерк, письмо. Письмо виникло ще в доісторичну епоху, його появі передувало первісне мистецтво. Малюючи на стінах печер, на скелях, первісна людина намагалась зафіксувати свої знання про навколишній світ.

Наші далекі предки користувалися малюнками для задоволення художніх потреб і ритуальних та магічних обрядів (пов'язаних з полюванням та ін.). Пізніше малюнки стають частковим доповненням до усних розповідей, а згодом перетворюються у самостійний засіб передавання відомостей.

Письмо, що складається з малюнків, називається **пiктографiєю** i є найпервiснiшим видом письма. Характерною рисою пiктографiчного письма є те, що воно зовсiм не вiдображає окремі звуки мови, слова. Малюночне письмо має прикладне значення як зародок письмової мови. Завдання кожного такого малюнка — донести до свiдомостi не художнiй образ, а розповiдь про подiю. В наш час теж iснують форми застосування пiктографiчного письма. Так, немало сучасних реклам являють собою не що iнше як пiктограми. Перш, нiж перетворитись у письмо, малюнок первiсних людей пройшов довгий шлях. Фiксацiя думок та iх передача є значним прогресом в розвитку людства.

Идеографiчне (або iєрогліфiчне) письмо, що виникло з потреби людини пiзнати свiт, сприяло розвитку цивiлізацiї, але в ньому не було зв'язку мiж намальованими знаками i вимовою. Умовні знаки можна було читати будь-якою мовою.

	сова		мужчина		рот
	голубь		женщина		город
	орел		ребенок		дом
	лев		рука		гора
	бык		кисть руки		вода
	заяц		палец		лист пальмы
			нога		цепь
					корзина

Суспiльство розвивалось, збагачувалась мова. Отже, виникла потреба, щоб усні i графiчні повiдомлення вiдповiдали одні одним. Так було створено **фонетичне письмо**. У фонетичному письмі знаками почали передавати не лише предмети, поняття, але й вiдтворювати звуковi форми.

Розвиток суспiльства вимагав активного фiксування нагромаджених знань, передавання iх новому поколiнню, а значить, i дальшого спрощення форм письма, бiльш тiсного зв'язку iз звуковою мовою. Для удосконалення письма iз слiв i речень були видiленi склади i вiдповiдно до них створенi графiчні форми.

Складове письмо передувало виникненню алфавiтного письма, воно було зручнiше для вивчення i користування. Але цивiлізацiя, що розвивалась, не могла обмежитись i цим видом письма.

Потреба в швидкому, доступному для всiх фiксуванні знань та думок сприяла дальшому розвитку письма. З розвитком культури i образотворчої дiяльностi в людини розвивалось чуття цiлого, вмiння узагальнювати, чуття

пропорції, ритму. Все це сприяло створенню більш лаконічного і доступного для запам'ятовування і зображення письма.

Створюються **алфавіти**. Найстародавнішим алфавітом вважають фінікійський. Виник він в XI—X ст. до нашої ери. **Фінікійський алфавіт** складався з 22 знаків, що позначали звуки мови. Таке письмо було однією з перших в історії людства звуковою писемною системою. Фінікійський алфавіт був взірцем для створення досконаліших за формою написання алфавітів в інших народів, більш зручних для навчання і фіксування пізнавальних даних. Його принципи перейшли до арабів, євреїв, греків, римлян, слов'ян та до інших народів.

В Європі алфавіт виник у IX—VIII ст. до нашої ери; спочатку він сформувався в Греції. Багато букв **грецького алфавіту** були дуже близькі до фінікійських. Греки удосконалили їх, пристосувавши до своєї звукової мови, а згодом змінили і напрям письма. Фінікійці писали справа наліво, але цей спосіб був дуже незручний, бо під час пересування руки справа наліво можна було знищити написане. Греки почали писати зліва направо. Це, звичайно, прийшло не відразу — напрям письма змінювався поступово. Спочатку греки писали так само, як і фінікійці — справа наліво. Потім стали писати навперемінно: один рядок — зліва направо, другий — справа наліво і т. д. Лише з IV ст. до нашої ери греки почали писати в одному напрямі — зліва направо. Це було дуже зручно при писанні правою рукою. Крім того, букви були узагальнені за формою, подібні до геометричних тіл: трикутник, квадрат і коло. Грецький алфавіт вплинув на розвиток письма у слов'ян та інших народів. На основі його був створений латинський алфавіт (VII—VI ст. до нашої ери, з якого розвинулися всі алфавіти західноєвропейських народів.

Устав — шрифт, яким виконували стародавні рукописи на папірусі, пергаменті, бересті. Застосовувався в грецькому, латинському та слов'янському письмі. Характерні риси устава — краса, чіткість накреслень кожної букви. В старослов'янському та російському письмі XI—XIV ст.) уставом виконували рукописи релігійного змісту. З часом характер письма змінювався і устав набував нових ознак. З XV століття він поступово перестає застосовуватись. На відміну від устава тут з являються скорочення, нахил букв (поряд з прямим півуставом). Письмо в Росії розвивалось разом з розвитком мови. До XVIII ст. письмо розвивалось стихійно, а з початку XVIII ст. зміни в письмі проводились через державні реформи. Так, у результаті реформ Петра I у 1707—1710 рр. в Росії був створений так званий **російський громадянський шрифт** на відміну від **церковнослов'янського** і ним повинні були обов'язково користуватись, бо він був доступніший широким колам.

У 1917—1918 рр. була проведена реформа російського алфавіту: було викинуто деякі букви і замінено іншими (е, ф, и).

Історія старослов'янської шрифту

Стародавні слов'яни - велика група племен, предків сучасних слов'янських народів Центральної, Південної і Східної Європи, які говорили на мовах, які належали до індоєвропейської сім'ї.

Джерелами з історії слов'ян є археологічні та лінгвістичні пам'ятники.

У процесі розселення слов'ян по величезних просторах, що мали різне місцеве населення, етнічна і мовна спільність слов'ян почала поступово

руйнуватися, що привело до утворення існуючих донині слов'янських угруповань - західної, східної та південної .

Досліджуючи виникнення слов'янської писемності вперше історичні свідчення знаходимо у болгарського письменника X століття чорноризця (монаха) Храбра, який присвятив початку слов'янської писемності маленьке твір - «Оповіді про письменна», тобто про літери .

Храбр розповідає, що в давнину, коли слов'яни були ще язичниками, у них не було букв, вони читали і ворожили «чр'тамі і резами». «Риси» і «рези» - це різновид примітивного письма у вигляді малюнків на дереві, відомого і в інших народів на ранніх стадіях їх розвитку. Коли ж слов'яни хрестилися, продовжує Храбр, вони намагалися записувати свою мову римськими і грецькими буквами, але «без улаштування», без порядку. Такі спроби були приречені на невдачу, оскільки ні грецька, ні латинський алфавіт не був придатний для передачі багатьох особливих звуків слов'янської мови. «І так було багато років», - зауважує перший історик слов'янської писемності.

Так було до часу Кирила і Мефодія.

Кирило і його старший брат Мефодій народилися у візантійському місті Фессалоніке (нині Салоніки в Греції). Фессалоніка була найбільшим містом Візантійської імперії, в її околицях здавна жило багато слов'ян, і, очевидно, ще в дитинстві хлопчики познайомилися з їхніми звичаями і мовою.

По дорозі в Хазарію, в місті Херсонесі - центрі візантійських володінь у Криму (в межах сучасного Севастополя), Кирило знайшов Євангеліє і Псалтир, «рушки писемності» написані, познайомився з людиною, промовляв на тій мові, і в короткий час опанував «рушки» мовою. Це загадкове місце в житті породило різні наукові гіпотези. Вважалося, що «рушки писма» - це писемність східних слов'ян, яку згодом Кирило використовував при створенні старослов'янської абетки.

Повернувшись з Хазарії, Кирило приступив до роботи над слов'янською абеткою та перекладу грецьких церковних книжок на слов'янську мову. Ще до моравського посольства він створив оригінальну, добре пристосовану до запису слов'янської мови абетку - глаголицю. Її назва походить від іменника дієслово, що означає слово, мова. Глаголиця відрізняється графічною гармонійністю. Її багатьом буквах властивий петлеподібний малюнок. Одні вчені виводили глаголицю з грецького мінускульним (скорописного) листи, інші шукали її джерело в хозарської, сірійському, коптському, вірменською, грузинською і інших стародавніх абетках. Деякі літери глаголиці Кирило запозичив з грецького (іноді з дзеркальним відображенням) і старосврейського (в основному в його самарянського різновиди) алфавітів. Порядок букв в глаголиці орієнтований на порядок букв у грецькому алфавіті, а значить, Кирило зовсім не відмовлявся від грецької основи свого винаходу.

Однак, створюючи свою абетку, Кирил сам вигадує цілий ряд нових букв. Він використовує для цього найважливіші християнські символи і їх поєднання: хрест - символ християнства, спокутування гріхів і спасіння; трикутник - символ святої Трійці; коло - символ вічності і інші символи. Не випадково аз, перша буква найдавнішого слов'янського алфавіту (сучасна а), створеного спеціально для запису священних християнських текстів, має форму хреста - аз, літери іжеі і слово (наші і, з) отримали однакові накреслення, що з'єднують символи троїчності і вічності: відповідно іжеі і слово / 4 /.

Глаголиця вживалася на місці свого первісного застосування в Моравії в 60-80-ті роки IX століття. Звідти вона проникла в західну Болгарію (Македонію) і Хорватію, де отримала саме широке поширення. Глаголичні церковні книги видавалися хорватами-глаголяшамі ще в XX столітті. А ось в Стародавній Русі глаголиця не прижилася. У домонгольський період вона використовувалася тут зрідка, причому могла вживатися в якості своєрідної тайнопису.

Тут приходиться час другої найдавнішої слов'янської абетки - кирилиці. Вона була створена після смерті Кирила і Мефодія їх учнями в Східній Болгарії в кінці XI століття. За складом, розташуванню і звуковому значенню букв кирилиця майже повністю збігається з глаголицею, але різко відрізняється від неї формою букв. В основі цієї абетки лежить грецьке урочисте лист - так званий устав. Однак літери, необхідні для передачі особливих, відсутніх в грецькій мові звуків слов'янської мови, були взяті з глаголиці або складені за її зразком. Таким чином, Кирило має пряме відношення і до цієї азбуки, і її назва кирилиця цілком виправдане. У дещо зміненому вигляді вона досі використовується росіянами, білорусами, українцями, сербами, болгарами, македонцями і іншими народами/

Кирило і Мефодій разом зі своїми учнями були змушені податися до папи Римського, якому підпорядковувалися німецькі єпископи, щоб добитися в нього дозволу слов'янського богослужіння. У той час офіційного поділу християнської церкви на православну і католицьку ще не було (це станеться пізніше - в 1054 році). Шлях до Риму пролягав через стародавню Паннонію. Там Кирило і Мефодій відвідали Блатенское князівство (сучасна західна Угорщина), де жили хорутани, предки словенців. Князь Коцел прийняв Кирила і Мефодія як друг і союзник: сам вивчився слов'янської грамоти та дав їм близько 50 учнів. Деякий час Кирило і Мефодій працювали в Блатенском князівстві, а потім вирушили далі - у Рим .

Кирило в блискучій полеміці з прихильниками «треязичія» відстояв право на слов'янське богослужіння і домогся визнання Римом рівності слов'янської мови серед інших священних мов. Адріан II, прийнявши слов'янські книги, освятив їх і поклав у церкві святої Марії. Після цього солунських брати і їхні учні «співали літургію на слов'янській мові в церкві святого Петра», а також в інших римських храмах. Так написано в "Житіє Кирила" ...

Мефодій виконав заповіт молодшого брата і продовжив боротьбу за слов'янську писемності. У 870 році він був призначений архієпископом Сірмійського дієцезії (єпархіального округу), в який входили Великоморавське і Блатенское князівства. Під час перебування на архієпископській кафедрі Мефодій закінчив переклад Біблії (крім старозавітних книг Маккавеїв), переклав багато богослужбові, агіографічні, церковно-вчительські і канонічні витвори

Наступність праслов'янського і старослов'янської шрифтів

Слов'янські мови, мови слов'ян, що живуть головним чином на території Європи та Азії. Число говорять на слов'янських мовах понад 130 млн. чоловік (1970, оцінка). Сучасні слов'янські мови прийнято ділити на 3 групи: східнослов'янську (російський, український, білоруський мови), южнославянську (болгарська, македонська, сербо-хорватська,

словенська мови) і західнослов'янську (чеська, словацька, польська з кашубським діалектом, верхньо-і нижньолюжицька мови) . Слов'янську мову., Являючи собою близькоспоріднених груп, належать до сім'ї індоєвропейських мов (серед яких найбільш близькі балтійським мовам) .

Близькість слов'янської мови виявляється в словниковому складі, загальному походженні багатьох слів, коренів, морфем, в синтаксисі і семантиці, системі регулярних звуковідповідностей.

Відмінності - матеріальні і типологічні - обумовлені тисячолітнім розвитком цих мов в різних умовах. Після розпаду індоєвропейської мовної єдності слов'яни довгий час представляли етнічне ціле з одним племінним мовою, званим праслов'янським - родоначальником всіх слов'янських мов. Діалектні різновиди починають виявлятися лише в останнє тисячоліття його існування (кінець 1-го тис. до н. Е.. Та 1-е тис. н. Е..). Слов'яни вступали в зносини з різними індоєвропейськими племенами: з древніми балтами, головним чином з прусами і ятвягами (тривалий контакт), з іранцями (контакт слабкіший). Слов'яно-німецькі контакти почалися в 1 - 2 ст. н. е. і були досить інтенсивними. З неіндоєвропейських особливо значні були зв'язки з угро-фінським і тюркськими мовами. Всі ці контакти різною мірою відбиті в словниковому складі праслов'янської мови .

Таким чином праслов'янська мова служить предтечею старослов'янської писемності Кирила і Мефодія.

Звернемося до особливостей цього шрифту.

Значно пізніше, вже після монофтонгізація діфтонгіческого поєднання, задньопіднебінних випробували т. н. друга палаталізація, згідно з якою $k > c$, $g >$, $x > s$ (по діалектам $x > ?$).

Аналогічний результат дала і третя палаталізація задньопіднебінних, що виникла в результаті прогресивної асиміляції. Вже в ранні епохи історії окремих слов'янських мов на основі другої і третьої палаталізації. Однак до початку 2-ої половини 9 ст. функцію писемної мови виконували грецька і латинська мови.

Лише в 863 Кирило і Мефодій створили слов'янський алфавіт (глаголиця) для потреб слов'янського богослужіння у Великій Моравії. Після смерті братів центр слов'янської писемності перемістився до Болгарії. За царя Симеона (893 - 927) там затвердилося богослужіння слов'янською мовою, отримала розвиток оригінальна література , було створено багато нових перекладів з грецької мови. У Болгарії був створений другий, більш досконалий алфавіт (кирилиця), який лежить в основі сучасного слов'янського письма.

Сам старослов'янська (церковно-слов'янська) мова в різних країнах відчував вплив місцевих мов. У зв'язку з цим в середні віки існували різні варіанти старослов'янської мови. З 16 в. великий авторитет набув у слов'янському світі старослов'янська (церковно-слов'янська) мова російського варіанту, який вплинув на письмову мову південних слов'ян. Найдавніші тексти - Добруджанская напис (943), Зографській підпис (980), Напис болгарського царя Самуїла (993) і др.

Лекція № 2

Тема: Грецька та латинська шрифтова культура. Транслітеризація українського алфавіту

Мета: ознайомити студентів з грецькою та латинською шрифтовою культурою

Методи: словесні, наочні.

План:

- 1 Грецька абетка
- 2 Вплив і сучасне значення
- 3 Латинська абетка
- 4 Поширеність латинської абетки
- 5 Транслітеризація українського алфавіту

Матеріально-технічне забезпечення та дидактичні засоби, ТЗН:

- 1 Методичне забезпечення лекційного курсу.
- 2 Репродукції картин .

Література:

Перелік основної літератури

- 1 Куленко М.Я. Основи графічного дизайну: Підручник. К.:Кондор, 2006.-492с.
- 2 Кликушин Г.Ф. Декоративные шрифты для художественно – оформительских работ. Минск.: Полимя, 1987-280 с.
- 3 Юрий Гордон Книга про буквы от Аа до Яя – М.: Студия Артемия Лебедева, 2006. – 382с.
- 4 Морган Моргарет Буквицы энциклопедия – М.: Арт-родник 2007.-257с.

Перелік додаткової літератури:

- 5 Михайленко В.Є., Яковлев М.І. “Основи композиції”. Розділ 5.2.
- 6 Сморнов С.Л. “Шрифт наглядной агитации!”. М: Плакат.1990 г.
- 7 Ауров В.В. Шрифт в работе архитектора. – М.: «Архитектура-С» 2007.-164с.

Інтернет ресурси:

- <http://www.youtube.com/>
<http://ur.wikipedia.org/>

Грецька абетка (грец. *Ελληνικό αλφάβητο*) — абетка, що використовується в грецькій мові для писемності з 9 сторіччя до н. е. Найперша абетка у вузькому сенсі, на її основі створено латинську та кириличну абетки.

Перші відомі нам записи давньою грецькою мовою (в часи мікенської культури, 15-12 ст. до н. е.) зроблено складовим лінійним письмом Б. Лінійне

письмо Б пошло з лінійного письма А, що слугувало для записів неіндоєвропейською мінорською мовою. Мінорський силабарій був погано пристосованим до запису текстів грецькою мовою. Після падіння мінорської цивілізації це письмо було забуто. Нові записи грецькою мовою з'явилися вже по закінченню темних століть і це були записи абетковим письмом.

Грецька абетка виникла у 8 столітті до н. е. як подальший розвиток фінікійської абетки. Фінікійський алфавіт являв собою консонантне письмо, тобто складався тільки з приголосних звуків. Така будова алфавіту менш придатна для грецької, ніж для семітських мов, тому декілька фінікійських приголосних були пристосовані для позначення голосних звуків. Таким чином, грецький алфавіт — перший у світі консонантно-вокальний алфавіт.

В епоху класичного розквіту грецька абетка існувала в полісах Еллади в більш ніж 20 варіантах, які відрізнялись передачею на письмі кількох символів. За географічним критерієм варіанти грецької абетки поділяють на 3 гілки:

- архаїчні алфавіти дорійських островів Егейського моря (Фера, Мелос, Крит);
- східна зона (поліси Малої Азії, Аттика, Арголіда, Коринф);
- західна зона (Лаконіка, Аркадія, Беотія, Фессалія, грецькі колонії в Італії).

Подальшого розвитку набули тільки два різновиди: східно-грецьке та західно-грецьке письмо. Східно-грецьке письмо пізніше розвинулося в класичне давньогрецьке і візантійське письмо, воно стало основою коптського, готського, вірменського, грузинського письма та слов'янської кирилиці. Західно-грецьке письмо стало основою для етрусської, відтак латинської абетки та рунічного німецького письма.

На сьогодні грецька абетка складається із 25 літер. У грецькій абетці використовуються діакритичні знаки. Зокрема умлаут «¨» використовується для того, аби розрізнити дифтонги «ou», який вимовляється як «і», та «oi», який вимовляється як «оі», а також дифтонги «ai» та «oi», що вимовляються відповідно як «е» та «аі».

Вплив і сучасне значення.

Грецька абетка послужила базою, на якій розвинулося безліч алфавітів, що поширилися в Європі і на Близькому Сході, і використовуються в системах писемності більшості країн світу, в тому числі латинський алфавіт і кирилиця. Первісна кирилиця була по суті грецьким алфавітом з декількома додатковими літерами, тому у старослов'янській мові слова грецького походження писалися так само, як і в грецькій.

Крім використання для запису умови, букви грецького алфавіту використовуються як міжнародні символи в математиці та інших науках, для найменування елементарних частинок, зірок та інших об'єктів.

Α	Β	Γ	Δ	Ε	Ζ
α <u>Альфа</u>	β <u>Бета</u>	γ <u>Гамма</u>	δ <u>Дельта</u>	ε <u>Епсилон</u>	ζ <u>Дзета</u>
Η	Θ	Ι	Κ	Λ	Μ

η <u>Ета</u>	θ <u>Тета</u>	ι <u>Йота</u>	κ <u>Каппа</u>	λ <u>Лямбда</u>	μ <u>Мю</u>
ν <u>Ню</u>	ξ <u>Ксі</u>	ο <u>Омікрон</u>	π <u>Пі</u>	ρ <u>Ро</u>	ς/σ <u>Сигма</u>
τ <u>Тау</u>	υ <u>Іпси́лон</u>	φ <u>Фі</u>	χ <u>Хі</u>	ψ <u>Псі</u>	ω <u>Омега</u>

Латинська абетка, або **латиниця**, **латинка** — абетка латинської мови, історично є відгалуження метруської абетки, що в свою чергу постала з грецької. Виникнення латинської абетки датують 7 ст. до н. е. Напрямок письма: спочатку справа наліво, потім справа наліво й, через рядок, зліва направо (так

Маюскул

Мінускул

званий бустрофедон), з 4 ст. до н. е. — зліва направо. Форма знаків в основному склалася в 5—1 століттях до н. е.

Історія

Абетка архаїчної латини без літери Z, вилученої 312 року до н. е.

Латинська абетка походить від етрусського алфавіту, заснованого, в свою чергу, на одному з варіантів західного (південно італійського) грецького алфавіту. Латинська абетка усамостійнилася приблизно в VII столітті до н. е. Архаїчна латинська абетка мала 21 літеру:

A B C D E F Z H I K L M N O P Q R S T V X

Латинська літера C походить з архаїчного написання грецької гами, у такому значенні вона збереглася в традиційних скорочення римських особистих імен Гай і Гней — C, Cn. У IV—III століттях до н. е. написання літери K поступово змінилося до вигляду C і таким чином збіглося з написанням колишньої грецької гами. Літера C стала передавати звук «к», а з пізньоантичного часу — звук «ц» перед «е», «і». У архаїчному грецькому письмі дігама F відповідала звукові «в», в латинському письмі вона стала відповідати звукові «ф». Дзета Z була офіційно вилучена з латинського письма цензором 312 року до н. е. Аппієм Клавдієм, оскільки вийшла з ужитку в зв'язку зі зміною інтервокального «з» на «р». Літера H (грецька «ета»), що західногрецькій абетці передавала приди́х, збереглася в латинській абетці з тим же значенням. Від грецької коппи (Q) походить латинська літера Q. Грецькі літери Θ («тета»), Φ («фе») та Ψ («псі») використовувалися в

латинському письмі на позначення цифр 100, 1000 та 50. Літера К («каппа») спершу мала розімкнене написання. Так вона виглядає на написі на стелі римського Форуму. З часом К набула вигляду С й таким чином збіглася з третьою літерою абетки, що передавала звук «г». Окрім того С у написах IV–III століття позначала звуки «к» та «г». Тож з метою впорядкування написання цих звуків до гами С додали вертикальний штрих знизу — так утворилася латинська G. Літера G увійшла до абетки близько 234 до н. е. з ініціативи Спурія Карвілія (Spurius Carvilius), який помістив її на місце скасованої Z, проте не завжди рахувалася, оскільки її розглядали як С з діакритичним знаком. Тож класична абетка складалася з 20 літер:

A B C D E F (G) H I K L M N O P Q R S T V X

Із появою потреби в транслітерації запозичуваних грецьких слів запроваджено грецькі літери Y (іпсилон) та Z (дзета) на початку I ст. до н. е. для відтворення невластивих латинській мові звуків. Згодом специфічна вимова цих звуків втратилася, однак літери залишилися в ужитку, вказуючи на грецьке походження слова. Таким чином постала абетка з 23 знаків:

A B C D E F G H I K L M N O P Q R S T V X Y Z

Клавдієві літери

Імператор Клавдій безуспішно намагався додати до латинського алфавіту знаки для звуків oe (як у слові Phoebus), ps / bs (за аналогією з грецькою мовою), а також v — на відміну від u (в класичному латинському алфавіті літера V використовувалася для двох звуків, U і V). Після смерті Клавдія «Клавдієві літери» були забуті.

На рубежі II–I століть до н. е. виробився каліграфічно досконалий вид епіграфічного письма для особливо важливих написів. Латинське письмо епіграфічних пам'яток також називають монументальним, квадратним або лапідарним. Проте у щоденному житті римляни використовували курсивний скоропис. Епіграфісти виділяють часом ще один вид латинського письма — актуарне, що є письмом документів. Особливий вид латинського письма виник у III столітті в Північній Африці — так зване унціальне письмо (тобто гачкувате).

Давні римляни використовували тільки великі форми літер; сучасні малі літери з'явилися на рубежі античності і Середньовіччя, так само, як знаки пунктуації та діакритичні знаки. Загалом у своєму сучасному вигляді Латинська абетка оформилася близько 800 року н. е. (Так званий каролінзький мінускул)

У Новий час відбулася диференціація складових і нескладових варіантів літер I та V (I / J і U / V). Регулярне вживання літер J (на відміну від I), U (на відміну від V і W) закріпилося тільки в епоху Відродження, їх до латинської абетки запровадив гуманіст Петрус Рамус. Таким чином алфавіт розширився до 25 літер:

AaBbCcDdEeFfGgHhIiJjKkLlMmNn OoPpQqRrSsTtUuVvXxYyZz

Приблизно в той самий час, лише в північній Європі диграф VV став вважатися окремою літерою, що використовується на письмі у германських мовах.

Англійський алфавіт з 26 літер, який зафіксовано на клавіатурі сучасних комп'ютерів і телефонів також має Ww:

AaBbCcDdEeFfGgHhIiJjKkLlMmNn OoPpQqRrSsTtUuVvWwXxYyZz

Проте, коли говорять про алфавіт власне латинської мови, а також романських мов, то W найчастіше не включають до складу літер (тоді латинський алфавіт складається з 25 літер).

Починаючи з епохи Раннього Середньовіччя латинська абетку стали пристосовувати для більшості мов Європи, а пізніше — для низки мов Африки, Америки та Азії. Зазвичай відповідні національні абетки послуговуються діакритичними знаками, диграфами або додаковими літерами, щоб відтворити властиві мові звуки^[2].

Таким чином усі інші додаткові знаки сучасних латинських алфавітів походять від зазначених вище 26 літер у поєднанні з діакритичними знаками або використовуються лігатури (як німецька літера ß, есцет, що походить з готичної лігатури літер S і Z).

Поширеність

Поширеність латинської абетки. Темно-зеленим позначено країни, що в них латиниця — єдина абетка для офіційних мов; світло-зеленим — країни, де латиниця на офіційному рівні співіснує з іншими письменами. Варто зауважити, що латинською абеткою часом широко послуговуються також у країнах, позначених на цій карті сірим.

Писемність на основі латинської абетки застосовують мови балтійської, германської, романської й кельтської груп, а також переважна частина південнослов'янських і всі західнослов'янські мови. Завдяки значній поширеності європейських мов латинська абетка стала основною для всіх країн Америки, а також основою нових алфавітів для мов Африки та деяких мов Азії (в'єтнамська мова, турецька мова).

В наш час латинський алфавіт знайомий майже всім людям Землі, оскільки вивчається у школі або на уроках математики, або іноземної мови, крім того для багатьох мов латинський алфавіт є рідним, тож вінде-факто є «алфавітом міжнародного спілкування». На латинському алфавіті засновано більшість штучних мов, зокрема, есперанто, інтерлінгва, ідо та інші.

Для всіх мов з нелатинською писемністю існують також системи запису латиницею — навіть якщо іноземець і не знає правильного читання, йому набагато легше мати справу зі знайомими латинськими буквами, ніж з «китайською грамотою». У низці країн допоміжне письмо латиницею стандартизовано, й діти вивчають його в школі (в Японії, Китаї).

Використання латиниці в певних випадках пов'язаний з технічними труднощами в використанні інших типів письма: міжнародні телеграми завжди

писалися латиницею; в електронній пошті і на веб-форумах також часто трапляються записи української чи російської мов латиницею через відсутність підтримки кирилиці або через розбіжність кодувань.

З іншого боку, в текстах на нелатинському алфавіті іноземні назви нерідко залишають латиницею через відсутність загальноприйнятого й легко впізнаваного написання в своїй системі. Наприклад, іноді в українських текстах (особливо у ЗМІ) японські назви пишуть латиницею, хоча для японської мови існують загальноприйняті правила транслітерації кирилицями.

Неодноразово висувалася ідея переведення всіх мов на латинське письмо — наприклад, в СРСР в 1920-х роках (дивись латинізація). Прихильником глобальної латинізації був також відомий данський лінгвіст Отто Есперсен.

Латинізація мов світу

Латинська абетка використовується у всьому світі для латинізації різних мов, що послуговуються іншими абетками, з метою спрощення комунікації. Більшість мов з нелатинською абеткою мають офіційні правила транслітерації на базі латиниці. Часом такі системи транслітерації називають романізованими, тобто похідними від романських, а отже латинської мов.

Активне використання латинської мови та латинської абетки при написанні ділових паперів на українських землях пов'язують з канцелярією князя Данила Галицького.

Традиція використовувати латинське письмо для української мови в діловій документації зберігається в Україні в поодиноких випадках і в XVI–XVII століттях. Такі записи української мови латинкою є важливим джерелом для реконструкції тодішньої української фонетики, оскільки кириличні пам'ятки, скуті традицією, не так точно передають розмовну мову.

У XIX столітті в Галичині відбувалася боротьба української громадськості зі спробами латинізувати український алфавіт що мали на меті полонізацію українців та наближення української мови до польської.

Спроба застосувати латинську абетку до сучасної української мови у 20-і роки XX століття не знайшла достатньої підтримки.

Проте залишається актуальним використання латиниці для транскрипції та транслітерації української мови в наукових і, особливо, міжнародних виданнях та в практиці міжнародних зв'язків.

Транслітерація українського алфавіту.

Кабінет міністрів України постановою від 27 січня 2010р. затвердив офіційну транслітерацію українського алфавіту латиницею.

Так, українська буква Аа відповідатиме латинській Аа, Бб - Bb, Вв - Vv, Гг передається латинською Hh, Гг - Gg, Дд - Dd, Ее - Ee, Єє - Ye (на початку слова), іе (в інших позиціях), Жж – сполученням Zh zh, Зз - Zz, Ии - Yu, Іі - Ii, Її – сполученням Yi (на початку слова), і (в інших позиціях), Йй - Y (на початку слова), і (в інших позиціях).

Буква Кк передається латинською Kk, Лл - Ll, Мм - Mm, Нн - Nn, Оо - Oo, Пп - Pp, Рр - Rr, Сс - Ss, Тт - Tt, Уу - Uu, Фф - Ff, Хх - Khkh, Цц – сполученням Ts ts, Чч – сполученням Ch ch, Шш – сполученням Sh sh, Щщ – сполученням Sh ch sh ch,

Юю – сполученням Yu (на початку слова), iu (в інших позиціях), Яя – сполученням Ya (на початку слова), ia (в інших позиціях).

Відтепер буквосполучення "зг" офіційно передається латиницею як "zgh", на відміну від "zh", що відповідає українській букві "ж".

Що ж стосується м'якого знаку та апострофа, то вони латиницею не передаються.

Транслітерація прізвищ та імен осіб і географічних назв здійснюється шляхом відтворення кожної літери латиницею.

Таблиця транслітерації українського алфавіту латиницею

Український алфавіт	Латиниця	Позиція у слові	Приклади написання	
			Українською мовою	латиницею
Аа	Aa		Алушта Андрій	Alushta Andrii
Бб	Bb		Борщаківка Борисенко	Borshchahivka Borysenko
Вв	Vv		Вінниця Володимир	Vinnytsia Volodymyr
Гг	Hh		Гадяч Богдан Згурський	Hadiach Bohdan Zghurskyi
Ґґ	Gg		Ґалаґан Ґоргани	Galagan Gorgany
Дд	Dd		Донецьк Дмитро	Donetsk Dmytro
Ее	Ee		Рівне Олег Есмань	Rivne Oleh Esman
Єє	Ye ie	напочатку слова в інших позиціях	Єнакієве Гаєвич Короп'є	Yenakiieve Haievych Koropie
Жж	Zhzh		Житомир Жанна Жежелів	Zhytomyr Zhanna Zhezheliv
Зз	Zz		Закарпаття Казимирчук	Zakarpattia Kazymyrchuk
Ии	Yu		Медвин Михайленко	Medvyn Mykhailenko

Український алфавіт	Латиниця	Позиція у слові	Приклади написання	
			Українською мовою	латиницею
Іі	Ii		Іванків Іващенко	Ivankiv Ivashchenko
Її	Yi i	напочатку слова в іншихпозиціях	Їжакевич Кадіївка Мар'їне	Yizhakevych Kadyivka Marine
Йй	Y i	напочатку слова в іншихпозиціях	Йосипівка Стрий Олексій	Yosypivka Stryi Oleksii
Кк	Kk		Київ Коваленко	Kyiv Kovalenko
Лл	Ll		Лебедин Леонід	Lebedyn Leonid
Мм	Mm		Миколаїв Маринич	Mykolaiiv Marynych
Нн	Nn		Ніжин Наталія	Nizhyn Nataliia
Оо	Oo		Одеса Онищенко	Odesa Onyshchenko
Пп	Pp		Полтава Петро	Poltava Petro
Рр	Rr		Решетилівка Рибчинській	Reshetylivka Rybchynskyyi
Сс	Ss		Суми Соломія	Sumy Solomiia
Тт	Tt		Тернопіль Троць	Ternopil Trots
Уу	Uu		Ужгород Уляна	Uzhhorod Uliana
Фф	Ff		Фастів Філіпчук	Fastiv Filipchuk
Хх	Khkh		Харків Христина	Kharkiv Khrystyna

Український алфавіт	Латиниця	Позиція у слові	Приклади написання	
			Українською мовою	латиницею
Цц	Tsts		Біла Церква Стеценко	Bila Tserkva Stetsenko
Чч	Chch		Чернівці Шевченко	Chernivtsi Shevchenko
Шш	Shsh		Шостка Кишеньки	Shostka Kyshenky
Щщ	Shchshch		Щербухи Гоща Гаращенко	Shcherbukhy Hoshcha Harashchenko
Юю	Yu iu	На початку слова в інших позиціях	Юрій Корюківка	Yurii Koriukivka
Яя	Ya ia	На початку слова в інших позиціях	Яготин Ярошенко Костянтин Знам'янка Феодосія	Yahotyn Yaroshenko Kostiantyn Znamianka Feodosiia

Лекція № 3

Тема: Графічні ознаки шрифту. Класифікація шрифтів. Матеріали та інструменти для шрифтових робіт

Мета: ознайомити студентів з класифікацією шрифтів, матеріалами та інструментами для шрифтових робіт

Методи: словесні, наочні.

План:

- 1 Вступ.
- 2 Класифікація шрифтів.
- 3 Антиква.
- 4 Слов'янські шрифти.

Матеріально-технічне забезпечення та дидактичні засоби, ТЗН:

- 1 Методичне забезпечення лекційного курсу.
- 2 Репродукції картин .

Література:

Перелік основної літератури

- 1 Куленко М.Я. Основи графічного дизайну: Підручник. К.:Кондор, 2006.-492с.
- 2 Кликушин Г.Ф. Декоративные шрифты для художественно – оформительских работ. Минск.: Полимя, 1987-280 с.
- 3 Юрий Гордон Книга про буквы от Аа до Яя – М.: Студия Артемия Лебедева, 2006. – 382с.
- 4 Морган Моргарет Буквицы энциклопедия – М.: Арт-родник 2007.-257с.

Перелік додаткової літератури:

- 5 Михайленко В.Є., Яковлев М.І. “Основи композиції”. Розділ 5.2.
- 6 Сморнов С.Л. “Шрифт наглядной агитации!”. М: Плакат.1990 г.
- 7 Ауров В.В. Шрифт в работе архитектора. – М.: «Архитектура-С» 2007.-164с.

Интернет ресурси:

<http://www.youtube.com/>
<http://ur.wikipedia.org/>

Шрифти

Шрифт (походить від німецького слова schreiben — писати).

- Повний комплект друкарських літер певного типу й рисунку, необхідний для набору будь-якого тексту; сукупність металевих рельєфних літер, цифр, розділових знаків у друкарській машинці.

- Комп'ютерний файл, що містить в собі всі параметри необхідні для відтворення на екрані чи цифрових друкарських машинах текстів.

- Графічна форма літер при написанні, характер малюнка написаних літер, накреслення букв та знаків, що складають єдину композиційну та стилістичну систему.

Шрифти створюються художниками у відповідності з:

- вибраним замислом;

- вимогами єдності стилю та графічної композиції;

- конкретними змістовними та художньо-декоративними задачами.

Шрифти характеризуються:

- гарнітурою: об'єднанням різних за кеглем та нарисом, але однаковим за характером накреслення шрифтів;

- нахилом: прямий (regular), похилий (oblique), курсив (italic);

- насиченістю: контурний, світлий (light), напівжирний (semibold), жирний (bold);

- шириною: вузький (condensed), нормальний (normal), широкий (extended);

- ілюміновкою: з контуром, з тінню, штриховий, орнаментований, негативний, кольоровий;

- розміром (кеглем) в пунктах (1 пункт = 1/72 дюйма).

Класифікація друкарських шрифтів

- група рублених шрифтів. Це шрифти, які не мають засічок;

- група шрифтів з ледь помітними засічками. Це гарнітури з дещо потовщеними кінцями вертикальних штрихів;

- група медієвальних шрифтів — гарнітури з помірною контрастністю штрихів, з засічками у вигляді плавного потовщення кінців основних штрихів, що наближаються за своєю формою до трикутника, переважно з похилими осями круглих літер;

- група брускових шрифтів — гарнітури з неконтрастними або малокоонтрастними штрихами з довгими засічками, що сполучаються з основними штрихами під прямим кутом або з легким закругленням;

- група звичайних шрифтів — гарнітури з контрастними штрихами, з довгими тонкими заічками, що сполучаються з основними штрихами під прямим кутом, інколи з легким заокругленням, округлі літери з вертикальними осями;

- група нових малокоонтрастних шрифтів — гарнітури, що мають малокоонтрастні штрихи з довгими засічками, переважно з закругленими кінцями, які сполучаються з основними штрихами під прямим кутом або з легким закругленням;

- група додаткових шрифтів, до цієї групи належать такі шрифти, побудова та характер малюнків яких дуже відрізняється від шрифтів шести основних груп.

Графічний малюнок накреслень літер і знаків, які складають єдину стилістичну та композиційну систему, набір символів визначеного розміру і малюнка. У вузькомудрукарському сенсі шрифтом називається комплект друкарських літер, призначених для набору тексту.

Група шрифтів різних видів і кеглів, що мають однакове накреслення, єдиний стиль і оформлення, називається гарнітурою.

Шрифт — це:

- Повний комплект друкарських літер певного типу й рисунку, необхідний для набору якого-небудь тексту; сукупність металевих рельєфних літер, цифр, розділових знаків у друкарській машинці.

- Комп'ютерний файл, що містить в собі всі параметри, необхідні для відтворення на екрані чи цифрових друкарських машинах текстів.

- Графічна форма літер при писанні, характер малюнка написаних літер, накреслення букв та знаків, що складають єдину композиційну та стилістичну систему.

Шрифти створюються художниками та граверами згідно з:

- вибраним задумом;

- вимогами єдності стилю та графічної композиції;

- конкретними змістовними та художньо-декоративними задачами.

Шрифти характеризуються:

- гарнітурою: об'єднанням різних за кеглем та нарисом, але однаковим за характером накреслення шрифтів;

- нахилом: прямий (regular), похилий (oblique), курсив (italic);

- насиченістю: контурний, світлий (light), ужирений, напівжирний (semibold), жирний (bold), наджирний (black);

- шириною: надвузький, вузький (condensed), нормальний (normal), широкий (extended), надширокий;

- ілюмінативністю: оконтурений, відтінений, штриховий, орнаментований, негативний, кольоровий;

- розміром (кеглем) в пунктах (1 пункт = 1/72 дюйма).

Історія розвитку шрифтів

- Першою письмовою формою передачі думки була піктографія - малюнки на стінах печер і на скелях.

- Вузликоче письмо.

- Ідеографія - наступний етап після піктограм.

- Ієрогліфи Стародавнього Єгипту, знаки-символи були попередниками сучасного письма. Трохи пізніше, ієрогліфи використовувалися для передачі початкового звуку назви предмета, явища, події, але повного переходу на фонетичне письмо не відбулося.

- Перша абетка літера-фонетичного письма створили фінікійці. Ця абетка стала першоджерелом більшості абеток світу - грецької, латинської, кириличної та інших.

- Греки вдосконалили фінікійську абетку, ввівши до неї голосні звуки-літери. Знаки літери цієї абетки дуже прості, мають чіткі лінії однієї товщини, і складаються з простих геометричних форм - кола, трикутника, відрізка. Давньогрецька абетка стала першою абеткою в Європі.

- Латинська і кирилична абетки побудовані на єдиній графічній основі і виникли вони з давньогрецьких написів - **капіталів**.

- Маюскул висікався на кам'яних плитах, колонах, тріумфальних арках. Одним з видів рукописного маюскула було письмо **квадрату**. Літери такого листа

характеризуються плавними потовщеннями і зарубками. Вужчі і декоративні літери - **рустика**. Ще варіант рукописного римського письма - **курсив**.

- У VI столітті з'являється новий стиль письма - унціал. Літери цього шрифту характеризувалися виступом кінців за межі верхніх і нижніх ліній ряду. Розвиток даного шрифту є **полуунціал**. Цей період став перехідним від маюскульного письма до мінускульним.

- У IX столітті поширюється каролінзький мінускул - шрифт, літери якого використовуються і в наш час.

- У XI-XII століттях розвивається **готичне письмо**. Готичний шрифт має безліч різновидів за характером накреслення: текстура, бастарда, ротунда, декоративний, ломбардські версали, а пізніше фрактура.

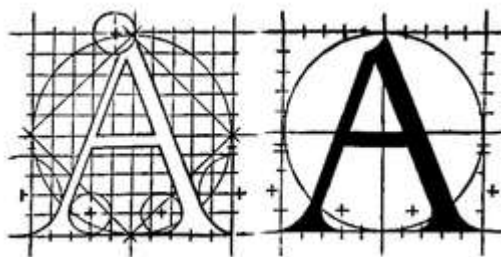
- Круглий готичний (швабський) шрифт став перехідною формою до письма епохи Відродження. У цей час зростає увага до всього античного, копії античних текстів переписують шрифтом, що отримав назву **«антиква»**. **Антиква** — вид латинського друкарського шрифту з вертикально оформленим накресленням. Антиква містить рядкові та заголовкові знаки, що відповідають двом віхам до набірної еволюції латинського шрифту: від римського капітального (початок нашої ери) до каролінзького мінускула 8 століття. Рукописна форма сформувалася на початок 15 століття. В другій половині 15 століття антиква ввійшла в набір та друк: перший відомий випадок датований 1476 роком.

- У трактаті Жофруа Торі «Квітучий луг», літери побудовані в квадраті, зі сторонами, поділеними на 10 частин.

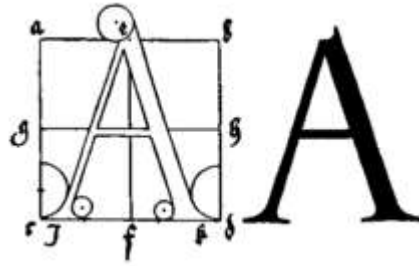
- Альбрехт Дюрер розробив свій шрифт, літери якого також вписувалися в квадрат.

Літера «А». Лука Пачолі, 1509 р.

Літера «А». «Квітучий луг», Жофруа Торі, 1526 р.

Літера «А». АльбрехтДюрер, 1528 р.

- У XV столітті типографи виготовили нові друковані шрифти. Серед піонерів були Ніколя Жансон, МануційАльд і Клод Гарамон. Шрифт Гарамона став основою для безлічі сучасних шрифтів. У ньому гармонійно поєдналися невисока контрастність, плавний перехід від основного штриха до зачіски, округлість і ухил осей в літерах О, С, Ю.

Подальший розвиток мистецтво шрифту отримало в другій половині XVIII - початку XIX століть в шрифтах Дідо.

Слов'янські шрифти

У XVIII столітті, поряд з європейськими починають розвиватися і східнослов'янські шрифти, які до цього розвивалися самостійно, мали грецьку основу і називалися **кирилиця** і **глаголиця**.

Найдавніші шрифти - **устав** і **півустав** - виконувалися з усією строгістю і чіткістю, по правилу - уставу - від чого і пішли їх назви. З розвитком писемності з'явилася **скоропис**, яка відрізнялася швидким, вільним стилем, з розчерками, петлями, що виходять далеко за межі рядів. Скоропис стає мистецтвом каліграфії XVII столітті. Нею писалися грамоти та офіційні документи.

Устав, півустав, скоропис, в'язь - це форми рукописного шрифту. У середині XVI століття з'явилися перші книги, виконані типографським шрифтом. Однією з таких книг була «Апостол» Івана Федорова, видана в 1564 році.

Новий книжковий цивільний шрифт з XVIII ст. був чіткий, округлий і раціональний - та був синтезом традиційних шрифтів і антикви.

Сучасні шрифти

На межі XVIII—XIX століть у мистецтві шрифтів відбулися значні зміни — з'явилися нові різноманітні шрифти для різних потреб (книг, газет, плакатів, афіш, реклами). Був розроблений новий шрифт **єгипетський**, який відрізнявся однаковою товщиною всіх ліній і зарубок. Трохи пізніше з'явився шрифт **гротеск (рубаний)**, лінії літер якого були однакової товщини, але зарубок не мали. Було розроблено ціле сімейство гротескних шрифтів.

XX століття породило нові гротескні і рубані шрифти, які підкреслювали новий стиль в архітектурі та мистецтві — конструктивізм. Серед нових шрифтів користуються популярністю **футура** Поля Реннера, **пеньо** Кассандра, **ербар-гротеск** гілл-гротеск

- Група медієвальних шрифтів — гарнітури з помірною контрастністю штрихів, з засічками у вигляді плавного потовщення кінців основних штрихів, що

наближаються за своєю формою до трикутника, переважно з похилими осями круглих літер.

- Група звичайних шрифтів — гарнітури з контрастними штрихами, з довгими тонкими засічками, що сполучаються з основними штрихами під прямим кутом, інколи з легким заокругленням, округлі літери з вертикальними осями.

- Група брускових шрифтів — гарнітури з неконтрастними або малокоонтрастними штрихами з довгими засічками, що сполучаються з основними штрихами під прямим кутом або з легким заокругленням.

- Група нових малокоонтрастних шрифтів — гарнітури, що мають малокоонтрастні штрихи з довгими засічками, переважно з заокругленими кінцями, які сполучаються з основними штрихами під прямим кутом або з легким заокругленням.

- Група додаткових шрифтів — до цієї групи належать такі шрифти, побудова та характер малюнків яких дуже відрізняється від шрифтів шести основних груп.

Класифікація шрифтів відповідно до DIN (Deutsche Industrie Norm — німецького індустріального стандарту)

- Венеціанська антиква
- Французька антиква
- Перехідна антиква
- Класицистична антиква
- Брускові шрифти
- Шрифти без засічок (гротески чи рубані)
- Акцидентна антиква
- Рукописні шрифти
- Декоративні шрифти
- Готичні шрифти (текстура, ротунда, швабахер, фрактура)
- Ірландсько-англосаксонське письмо

Види шрифтів за призначенням

- Службові шрифти — текстові шрифти мають завжди менший кегль порівняно з основним текстом і світле накреслення. Вони застосовуються для текстівок, підписів авторів, виносок, вихідних відомостей.

- Основні шрифти — мають просте виконання, яке не відволікає від змісту, і призначені для максимально комфортного читання довгих текстів. Текстовими шрифтами можуть бути як гарнітури із засічками, так і рубані, але ніколи — декоративні, їх розміри коливаються від 8 п. (у довідкових виданнях) до 20 п. (у дитячих виданнях).

- Додаткові шрифти — текстові шрифти мають відрізнятися від основного, але не впадати в око. їх призначення — повідомити другорядну інформацію, доповнити основний текст. Застосовуються такі шрифти для коментарів, приміток, паралельних повідомлень, матеріалів не основної тематики. Читач повинен з першого погляду зрозуміти, що він читає додатковий текст і не переплутати його з основним. Отже, додаткові тексти повинні бути світлими, розміром не більше за основний шрифт, і контрастно виділятися від основного тексту.

- Видільні шрифти — текстові шрифти застосовуються для виділень у тексті або на сторінці. Такі виділення можуть бути ледве помітними — тією ж гарнітурою, але іншим кеглем, накресленням; або ж різко контрастувати малюнком, кольором, розміром. Як правило, способи виділення у виданні чітко обмежені. Акцидентними шрифтами друкують невеликі текстові фрагменти (врізи, текстові виділення, колонтитули, ініціали, приклади) через їх важкість для сприйняття — складний малюнок, щільність.

- Технічні шрифти — текстові шрифти призначені для спілкування людей за допомогою різних пристроїв: екрана комп'ютера, радіотелефон), калькулятора, панелі принтера і т. ін. Наприклад, при проектуванні шрифту OCR перед А. Фрутігером постало завдання створити моноширинний шрифт таких пропорцій і пластики, щоб літери якнайбільше відрізнялися одна від одної і щоб промінь, що їх читає, мав якнайменше шансів помилитися. Цією вимогою можна пояснити появу особливої пластики в літерах I J L і j r F M W m W. Технічні шрифти застосовуються в електронних виданнях або як ілюстрація повідомлень різних пристроїв у науковій, технічній чи навчальній літературі.

Панграма

Щоб переглянути відображення гарнітури шрифтів, а також його легкість для читання, зазвичай використовують фразу панграму. Панграма — це фраза, вислів або текст, в якому присутні всі, або майже всі літери абетки.

Приклади панграм українською.

- Чуєш їх, доцю, га? Кумедна ж ти, прощайся без гольфів! (бракує апострофа).
- Гей, хлопці, не вспію — на ганку ваша файна їжа знищується бурундучком. (Andriy Rysinat linux.org.ua).
- Жебракують філософи при ганку церкви в Гадячі, ще й шатро їхнє п'яне знаємо. (Yaroslav Kokhanat linux.org.ua).

В панелі управління ОС Windows українською мовою використовується фраза «Добрі вісті не лежать на місці».

В інших локалізаціях використовуються панграми:

- Съешь ещё этих м'яких французских булок, да выпей же чаю (російською).
- The quick brown fox jump sover the lazy dog. (англійською).

Класифікація шрифтів

Відповідно до прийнятих угод, більшість шрифтів поєднуються в групи, часто відповідно до історії їхнього створення. Російський стандарт ДЕРЖСТАНДАРТ 3489.1-71 "Шрифти типографські" визначає шістьох сновних груп шрифтів.

Британський стандарт BS 2961:1967 визначає вісім груп шрифтів. Але досить часто використовується й "традиційна" номенклатура, застосовувана до появи стандарту.

Нижче наведені шрифти відповідно до класифікації по стандарті BS, а також відповідні традиційні назви в дужках.

Готичні шрифти використовувалися при виробництві перших книг (в 1450-е роки, у Німеччині). Перші романські шрифти ("roman") були отримані через 20

років в Італії. Друкар з Венеції Николаус Йенсен скопіював їх з італійських рукописів XV століття.

Антиквенні венеціанські шрифти (Humanist (Venetian)). Антиквенними називається група шрифтів, що мають зарубки. Характерним представником і "родоначальником" цієї групи були шрифти Humanist, схожі на елегантні рукописні, які мають похилий натиск, що надає їм каліграфічне накреслення. Їхня відмітна ознака - похила риса букви "e", що відтворює відповідну букву з рукописів того часу.

Як приклади можна привести шрифти Centaur, Cloister Old Style, Horley Old Style, Kennerley, Veronese, які всі засновані на друкованих зразках 1470 і 1480 р.

Horley

abcdefghijklmnopqrstuvwxyz

ABCDEFGHIJKLMNOPQRSTUVWXYZ

abcdefghijklmnopqrstuvwxyz

ABCDEFGHIJKLMNOPQRSTUVWXYZ

Шрифти старого стилю (Garalde (OldFace)). Захоплення шрифтами Humanist виявилось досить нетривалим. Через 25 років після Йенсена друкар Альд Мануцій, знову у Венеції, запропонував нову серію шрифтів, що дозволяють досягти істотної економії при наборі без шкоди для чіткості, а літери були більше правильними й твердими. Нова розробка домінувала в типографській справі протягом наступних двох століть.

Шрифти Garalde менш каліграфічні по своєму виді, чим шрифти Humanist, і в них повернута горизонтальність поперечини в букві "e". Вони також мають похилу вісь овалу й досить економічні. Вони мають невелике очко рядкових знаків, але дуже елегантний дизайн. Це класичні книжкові шрифти.

Шрифти Garalde зустрічаються в багатьох варіантах, що відбивають різні національні й культурні особливості, придбані після первісної своєї появи. Сучасні розробки, звичайно, були створені машинним способом; багато хто з них були створені на початку тридцятих років XX сторіччя.

Вони містять у собі шрифти Bembo (1490, Італія); Garamond (1530, Франція); Ehrhardt (1680, Німеччина); Caslon (1720, Англія).

Ряд шрифтів класичного стилю, у які були привнесені деякі нові елементи при збереженні основних старих характеристик, був створений у середині XIX століття. До них ставляться Old Style (1852, Шотландія); Imprint (1912, Англія).

Bembo

abcdefghijklmnopqrstuvwxyz

ABCDEFGHIJKLMNOPQRSTUVWXYZ

abcdefghijklmnopqrstuvwxyz

ABCDEFGHIJKLMNOPQRSTUVWXYZ

Garamond

abcdefghijklmnopqrstvwxyz

ABCDEFGHIJKLMNOPQRSTUVWXYZ

abcdefghijklmnopqrstvwxyz

ABCDEFGHIJKLMNOPQRSTUVWXYZ

Шрифти перехідного стилю (Transitional). У середині XVIII сторіччя вплив гравіювання в техніку листа й типографській справі стало більше відчутним. Гравіровані мідні літери надавали регулярний і механічний вигляд тексту; ця тенденція сприяла багатьом нововведенням у металевому наборі того часу. Це була "епоха раціоналізму", коли перевага віддавалася однорідності й симетрії. У той же час, ряд досягнень у техніку печатки й поява більше гладкого паперу привели до появи більше тонких штрихів і більше вишуканому контрасту основних і сполучних елементів літер.

Шрифти перехідного стилю відрізняють більше вертикальна вісь овалу, для них допускається більший контраст. Серифи як і раніше використовуються округлені.

Найбільш популярними на сьогоднішній день шрифтами перехідного стилю є Baskerville (1760, Англія); Fournier (1760, Франція); Bell (1780, Англія); ScotchRoman (1790, Шотландія).

Baskerville

abcdefghijklmnopqrstvwxyz

ABCDEFGHIJKLMNOPQRSTUVWXYZ

abcdefghijklmnopqrstvwxyz

ABCDEFGHIJKLMNOPQRSTUVWXYZ

абвгдеёжзийклмнопрстуфхцчшщъыьэя

АБВГДЕЁЖЗИЙКЛМНОПРСТУФХЦЧШЩЪЫЬЭЯ

абвгдеёжзийклмнопрстуфхцчшщъыьэя

АБВГДЕЁЖЗИЙКЛМНОПРСТУФХЦЧШЩЪЫЬЭЯ

Шрифти нового стилю (Didone (Modern)). Тенденція до однорідності, механічному характеру й симетрії, що панує в ходівсього XVIII століття, досягла своєї кульмінації на початку XIX століття й сприяла появі високооднорідних, високоструктурованих шрифтів.

Шрифти нового стилю мають повністю вертикальну вісь овалів, горизонтальні серифи й різкий контраст міжосновними й сполучними штрихами.

Як найбільше відомі приклади можна привести шрифти Bodoni (1810, Італія); Walbaum (1820, Німеччина); Modern Extended (1830, Шотландія).

Bodoni

abcdefghijklmnopqrstuvwxyz
ABCDEFGHIJKLMNOPQRSTUVWXYZ
abcdefghijklmnopqrstuvwxyz
ABCDEFGHIJKLMNOPQRSTUVWXYZ
абвгдеёжзийклмнопрстуфхцчщъыьэюя
АБВГДЕЁЖЗИЙКЛМНОПРСТУФХЦЧШЩЪЫЬЭЮЯ
абвгдеёжзийклмнопрстуфхцчщъыьэюя
АБВГДЕЁЖЗИЙКЛМНОПРСТУФХЦЧШЩЪЫЬЭЮЯ

Брускові шрифти (Slab-serif (Egyptian)). Промислова революція й поживлення комерційної діяльності, який вона супроводжувалася, сприяли появі нової моди в типографській справі, що була властива вікторіанській епосі - кричущі й важкі шрифти.

Перші, ранні версії шрифтів являли собою шрифти Didone (Modern) зі сміливим накресленням (1810-е роки). Для цих шрифтів характерні лінійні зарубки як з дужками, так і без. Деякі із цих шрифтів були використані в якості складальних, особливо Clarendon, перший шрифт, розроблений і використовуваний у якості жирного (1845).

Характерними прикладами є шрифти Cairo, Clarendon, Egyptian, Playbill і Rockwell.

Rockwell

abcdefghijklmnopqrstuvwxyz
ABCDEFGHIJKLMNOPQRSTUVWXYZ
abcdefghijklmnopqrstuvwxyz
ABCDEFGHIJKLMNOPQRSTUVWXYZ

Балтика

абвгдеёжзийклмнопрстуфхцчщъыьэюя
АБВГДЕЁЖЗИЙКЛМНОПРСТУФХЦЧШЩЪЫЬЭЮЯ
абвгдеёжзийклмнопрстуфхцчщъыьэюя
АБВГДЕЁЖЗИЙКЛМНОПРСТУФХЦЧШЩЪЫЬЭЮЯ

Гротески – шрифти без зарубок (Lineale (SansSerif)). Шрифти без зарубок уперше з'явилися в 1820-х роках і швидко завоювали гідне місце в арсеналі шрифтів. Складальні шрифти з'явилися пізніше.

Стандарт BS 2961 передбачає чотири категорії.

Grotesque характерний для зразків, створених на початку XIX століття. Вони були закритими, щільними й зазнавали критики за свою "гротескність" естетамі того часу. Їх іноді називають Gothic, за аналогією з відродженими до цього моменту шрифтами Gothic. Як приклади приведемо шрифт Франклін Готик.

Франклин Готик

abcdefghijklmnopqrstuvwxyz
ABCDEFGHIJKLMNOPQRSTUVWXYZ
abcdefghijklmnopqrstuvwxyz
ABCDEFGHIJKLMNOPQRSTUVWXYZ
абвгдеёжзийклмнопрстуфхцчшщъыьэюя
АБВГДЕЁЖЗИЙКЛМНОПРСТУФХЦЧШЩЪЫЬЭЮЯ
абвгдеёжзийклмнопрстуфхцчшщъыьэюя
АБВГДЕЁЖЗИЙКЛМНОПРСТУФХЦЧШЩЪЫЬЭЮЯ

Шрифти, названі Новими гротесками (Neo-Grotesque), є більше сучасними, їхні літери більше відкриті й закруглені, всі штрихи мають однакову товщину й однолінійне накреслення. Найбільш відомими представниками цих шрифтів є Helvetica (1950, Швейцарія) і Univers (1950, Франція).

Helvetica

abcdefghijklmnopqrstuvwxyz
ABCDEFGHIJKLMNOPQRSTUVWXYZ
abcdefghijklmnopqrstuvwxyz
ABCDEFGHIJKLMNOPQRSTUVWXYZ

Прагматика

абвгдеёжзийклмнопрстуфхцчшщъыьэюя
АБВГДЕЁЖЗИЙКЛМНОПРСТУФХЦЧШЩЪЫЬЭЮЯ
абвгдеёжзийклмнопрстуфхцчшщъыьэюя
АБВГДЕЁЖЗИЙКЛМНОПРСТУФХЦЧШЩЪЫЬЭЮЯ

Шрифти групи геометричних гротесків (Geometrics) ставляться до категорії, у якій літери без зарубок формуються із простих геометричних фігур, наприклад окружностей або прямокутників. Вони мають дизайн, характерний для початку ХХ століття, і містять у собі такі шрифти, як Erbar, Eurostile і Futura. Серед кириличних шрифтів можна назвати гарнітури Журнальна рубана й Кабель.

Футура

abcdefghijklmnopqrstuvwxyz
ABCDEFGHIJKLMNOPQRSTUVWXYZ
abcdefghijklmnopqrstuvwxyz
ABCDEFGHIJKLMNOPQRSTUVWXYZ
абвгдеёжзийклмнопрстуфхцчшщъыьэюя
АБВГДЕЁЖЗИЙКЛМНОПРСТУФХЦЧШЩЪЫЬЭЮЯ
абвгдеёжзийклмнопрстуфхцчшщъыьэюя
АБВГДЕЁЖЗИЙКЛМНОПРСТУФХЦЧШЩЪЫЬЭЮЯ

Категорія шрифтів, що ставляться до гуманістичних гротесків (Humanist), заснована на пропорціях, властивих рядковим літерам шрифтів Humanist і Garalde. Для них характерний також деякий контраст штрихів і вид, що нагадує шрифти із зарубками. Вони включають шрифти Gill Sans (1920, Англія) і досить привабливий шрифт Optima (1958, Німеччина).

Optima
a b c d e f g h i j k l m n o p q r s t u v w x y z
A B C D E F G H I J K L M N O P Q R S T U V W X Y Z
a b c d e f g h i j k l m n o p q r s t u v w x y z
A B C D E F G H I J K L M N O P Q R S T U V W X Y Z

Рукописні (Script). Рукописні шрифти імітують курсивне накреслення. Стили варіюються від строгого (Palace Script) до неформального (Flash). Серед кирилических шрифтів можна назвати Декор, Бетина скрипт, Корида.

Декоративні шрифти поза класифікаціями (Graphic). Ці шрифти відрізняються від рукописних більше вигадливим накресленням, що має скоріше мальований характер. Відома безліч варіантів.

Всі інші шрифти відповідно до даної схеми класифікації представляються як гібриди основних шрифтів. Багато хто з них містять нові дизайнерські рішення, викликані застосуванням цифрових технологій, сканування й можливостей електронної обробки й поліпшення виду символів.

Коринна
a b c d e f g h i j k l m n o p q r s t u v w x y z
A B C D E F G H I J K L M N O P Q R S T U V W X Y Z
a b c d e f g h i j k l m n o p q r s t u v w x y z
A B C D E F G H I J K L M N O P Q R S T U V W X Y Z
а б в г д е є ж з и й к л м н о п р с т у ф х ц ч ш щ ь ы ь э ю я
А Б В Г Д Е Є Ж З И Й К Л М Н О П Р С Т У Ф Х Ц Ч Ш Щ Ъ Ы Ь Э Ю Я
а б в г д е є ж з и й к л м н о п р с т у ф х ц ч ш щ ь ы ь э ю я
А Б В Г Д Е Є Ж З И Й К Л М Н О П Р С Т У Ф Х Ц Ч Ш Щ Ъ Ы Ь Э Ю Я

Лекція № 4

Тема: Конструювання шрифтових форм

Мета: ознайомити студентів з конструюванням шрифтових форм

Методи: словесні, наочні.

План:

- 1 Вступ.
- 2 Конструювання шрифтових форм.
- 3 Основні етапи побудови букви.

Матеріально-технічне забезпечення та дидактичні засоби, ТЗН:

- 1 Методичне забезпечення лекційного курсу.
- 2 Репродукції картин .

Література:

Перелік основної літератури

- 1 Куленко М.Я. Основи графічного дизайну: Підручник. К.:Кондор, 2006.-492с.
- 2 Кликушин Г.Ф. Декоративные шрифты для художественно – оформительских работ. Минск.: Полимя, 1987-280 с.
- 3 Юрий Гордон Книга про буквы от Аа до Яя – М.: Студия Артемия Лебедева, 2006. – 382с.
- 4 Морган Моргарет Буквицы энциклопедия – М.: Арт-родник 2007.-257с.

Перелік додаткової літератури:

- 5 Михайленко В.Є., Яковлев М.І. “Основи композиції”. Розділ 5.2.
- 6 Сморнов С.Л. “Шрифт наглядной агитации!”. М: Плакат.1990 г.
- 7 Ауров В.В. Шрифт в работе архитектора. – М.: «Архитектура-С» 2007.-164с.

Интернет ресурси:

- <http://www.youtube.com/>
<http://ur.wikipedia.org/>

Конструювання шрифтових форм.

Навіть самий нескладний напис вимагає побудови і попереднього розрахунку. При побудові напису необхідно визначити верхні і нижні межі строки, розбити в рядку ширину букв, проміжки між ними і словами. У ряді випадків в рядку проводяться доповнюючі лінії для середніх елементів букв (мал. 48). На цьому зазвичай побудова закінчується. Далі промальовувалися букви, які покриваються фарбою або фіксуються яким-небудь іншим способом. Існує навіть

спеціальний термін — мальований шрифт, що означає шрифт, виконаний вручну на відміну від друкарських друкарських шрифтів.

Малювання шрифту з мінімальним об'ємом попередніх побудов цілком задовольняє вимогам, що пред'являються до більшості написів, що виконуються від руки.

У серйозніших роботах, що вимагають точнішого відтворення малюнка кожної букви, цих попередніх побудов далеко не досить, і художники прибігають до ряду додаткових побудов, що виконуються за допомогою лінійки і циркуля. До таких побудов відноситься проведення прямолінійних головних і з'єднаних елементів, відкладення за допомогою вимірника їх ширини, використання циркуля в тих випадках, коли криві елементи букв проводяться по дугах кіл. Усі інші елементи складнішого зображення (овали, багатоцентрові криві, спіралі, зв'язані дуги подвійної кривизни та ін.) малюються від руки.

У ряді випадків, наприклад при підготовці меморіального напису на якому або архітектурній споруді, необхідний увесь напис виконати за допомогою точних геометричних побудов. Це необхідно робити по ряду причин.

По-перше, точна побудова букв в написі робить її найбільш легкою для читання, чіткою і закономірною.

При малюванні букв від руки майже неможливо досягнуть одноманітності в зображенні однієї і тієї ж букви, що забезпечує чіткість рядка. Щоб добитися цього, часто прибігають до шаблонів. Але і в цьому випадку за рахунок неточності розташування шаблону в рядку виходить деяке «биття».

Існує багато альбомів з таблицями різних шрифтів. У окремих випадках приведений шрифт супроводжується побудовами. Це зменшує цінність подібних таблиць. При перемальовуванні букв, як правило, утрачаються багато їх специфічних особливостей, спотворюються пропорції, змінюється контрастність. При багатократному послідовному перемальовуванню від зразка мало що залишається.

Інша справа, якщо шрифт має побудови. Його форма закріплена побудовами подібно до того, як склад якого - або хімічної речовини закріплений формулою.

Букви, що мають побудови, можуть бути легко створені людиною, мало досвідченою в графіці. Побудова дає можливість точно відтворити букву у будь-якому масштабі, що дуже важко зробити, маючи зразок мальованої букви.

При точній побудові букв напис завжди виглядає строгішим і чистішим. Проте точна побудова букв часто ігнорується. У більшості випадків це є від незнання художником необхідних геометричних основ і невміння застосувати їх в практичній роботі.

Шрифти, приведені в таблицях справжньої книги, супроводжуються побудовами. Проте далеко не усі з приведених шрифтів були побудовані їх авторами. Для багатьох цих шрифтів побудови були відновлені, а для більшості — створені наново. Шрифти, що мали точні побудови, відтворені тут без яких би то не було змін.

Не слід, проте, зменшувати значення вільного малювання букв. Тільки малюнок дає свободу у пошуках необхідних форм. Роль побудови полягає в тому, щоб спочатку дати основу для цього малюнка, а після уточнити його форми і закріпити їх.

По точності пропорцій і тонкості малюнка зображення букв споріднені архітектурним формам. Простота і лако-ничність малюнка букв вимагають великої точності його побудови.

Так само як і побудова архітектурних форм, построе-ние зображень букв базується на строгій геометричній основі.

Початковим елементом цієї основи є рядок, верхня і нижня лінії якої визначають висоту букв і їх розташування в написі.

Ці лінії, як правило, є прямими і паралельними, хоча в окремих випадках застосовують і іншу форму рядків.

Основним елементом побудови букв є середня лінія рядка, положення якого залежить від прийнятого розчленовування букв по висоті. Середня лінія визначає положення поперечних елементів букв. Як правило, ця лінія проходить дещо вищий за середину рядка. Іноді вона ділить висоту букви в золотому перерізі. У деяких шрифтах ця лінія проходить точно посередині висоти. Як вже згадувалося вище, в цьому випадку букви придбавають статичність, що справляє неvigідне враження. Іно-гда середня лінія проходить нижче середини букви. Але частіше усього у буквах одного і того ж шрифту можна отме-> тить наявність усіх трьох ліній (мал. 49).

Так, у буквах *Би, В, Е, Же, З, До, Н, Х, Э, Ю* примикання поперечних елементів до стійок, як правило, відбувається по лінії, розташованої вище середини. Букви *А, Р, У, Ч* мають елементи, що примикають до інших елементам майже завжди нижче серединної лінії.

Наступним характерним елементом геометричної побудови шрифту є місце розташування бічних ліній букв. Ці лінії, перетинаючись з верхньою і нижньою лініями рядки, утворюють чотирикутники, в які вписуються букви. Найчастіше бічні лінії вертикальні і ділять рядок на прямокутники. У ряді випадків боковим лініям надають деякий нахил, і тоді рядок ділиться на паралелограми.

Співвідношення висоти і ширини прямокутника або паралелограма, в який має бути вписана буква, визначається в основному пропорціями, прийнятими для цього шрифту.

Слід зазначити, що співвідношення висоти і ширини букв береться, як правило, кратним якій-небудь определен-ной одиниці, що називається модулем. Найчастіше як модуль приймається ширина стійок і головних елементів букв.

Для зручності побудови букв на початкові прямокутники рекомендується нанести сітку в модульних одиницях.

Модульна сітка є геометричною основою бук-вы і допомагає визначати загальні пропорції букви, її членування і форму її частин (мал. 50).

У композиційних цілях пропорції будь-якого шрифту можна міняти в найширших межах, зберігаючи його внутрішню співмірність. Для цього замість цього модульного прямокутника, в який вписана буква, вичерпується інший, потрібних пропорцій. Він ділиться по висоті і ширині на стільки ж частин, на скільки розділений даний прямокутник. Природно, що замість квадратної сітки вийде сітка інших пропорцій, по якій і відтворюються основні форми букв. У подібних випадках товщини елементів визначаються по вертикаль-ным або по горизонтальних розчленовуваннях прямокутника і приймаються однаковими для елементів, товщина яких була однакою на початковій букві, незалежно від їх напрямку.

При цьому криволінійні елементи, проведені з од-ного центру, доводиться будувати з декількох центрів.

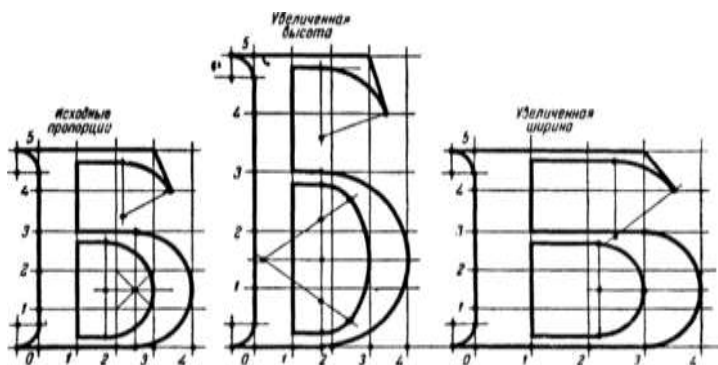
До елементів геометричної основи побудови букв відносяться вертикальні і горизонтальні осі симетрії. Букви *О, Ф*, як правило, симетричні відносно вертикальної і горизонтальною осей. Букви *ж, Н, П, Т, Ш* симетричні тільки відносно вертикальній осі. До цієї групи букв можна віднести деякі букви (*А, Д, Л, М, Х*), якщо вони складаються з штрихів, що мають рівну товщину.

Якщо середня лінія рядка проходить посередині, то в цьому випадку букви *В, З, І, З, Х, Э, Ю* також можуть бути горизонтально симетричними.

У даній системі лінії рядка і бічні лінії букв визначають розміри і загальні пропорції букв. Середня лінія рядка визначає основне розчленовування букв, а модульна сітка уточнює закономірність пропорцій інших елементів літер, і в першу чергу ширину стійок і головних елементів. Осі симетрії уточнюють на-чертання великої групи симетричних букв і служать лініями, на яких зазвичай розташовують центри букв, що визначають контури криволінійних елементів букв.

Існує і інша система геометричної основи букви — квадрат з вписаним в нього колом і проведеними в нім діагоналями і прямими, що проходять через усі точки дотику. Ширина букв в цьому випадку визначається особливими побудовами і більшою мірою пов'язана із загальним зображенням літери, ніж у буквах, побудованих на основі модульної сітки. Таким методом, зокрема, користувалися Леонардо да Вінчі, Дюрер і Пачіоли. Побудови Дюрера у ряді випадків не доведені до кінця і замінені домальовуванням, тоді як Пачіоли усі елементи букв будує, застосовуючи точні геометричні методи.

Окрім загальних геометричних побудов, розглянутих вище, існують побудови, пов'язані з визначенням точного зображення окремих елементів букв. Побудова прямих елементів здійснюється по модульній сітці і не представляє праці.

Складнішими є побудови криволінійних елементів.

Часто криволінійні елементи проводяться як дуги кола. Таке зображення мають в деяких шриф-тах зовнішні і внутрішні контури очка у буквах *Б, В, Р, Ъ, Ь, Я*. Іноді зовнішній контур букв *О, З*.

Але найчастіше форма криволінійних елементів складніша і вимагає ряду про собых побудов.

Найбільш близькою до кола кривою є ел-липс, який широко застосовується в шрифтах. Проте точна побудова еліпса порівняльна складно, а постро-енную криву потрібно обводити по лекалу. Зважаючи на це в шрифтах точно побудовані

еліпси зустрічаються дуже рідко Майже завжди вони замінюються овалами, які дуже близькі за формою до еліпсів і легко будуються за допомогою циркуля. Як правило, в шрифтах знаходять приме-нені чотирьохцентрові овали. У ряді випадків зустрічаються і складніші криві. Так, наприклад, форма лапок у буквах *Же, До, Я* визначається дугами зв'язаних окружностей з центрами, розташованими по різних сторонах кривої.

Іноді застосовуються прямолінійні вставки, дотичних до дуг кіл.

Плавність і гармонійність криволінійних контурів елементів букв, що складаються з окремих дуг, кіл, проведених різними радіусами, забезпечуються передусім тим, що ці дуги геометрично точно сполучаються між собою.

Центри кіл і точки сполучень зазвичай ув'язуються з модульною сіткою, що в ще більшій мірі забезпечує цілісність форми букви.

Процес побудови букв в якому-небудь написі здійснюється приблизно в наступному порядку:

1 Відповідно до загальної композиції напису, виконаної від руки на ескізі, проводяться верхні і нижні лінії рядки, що визначають висоту букв в кожному рядку і відстань між рядками.

2 Робиться розбиття рядка з урахуванням ширини кожної букви, проміжків між буквами і словами. Проводяться бічні лінії, визначальні модульні прямокутники букв.

3 Встановлюється ширина стійок, і в прямокутниках розбивається модульна сітка. У разі потреби у відношення сторін вводиться поправка на кратність їх прийнятому модулю.

4 Проводяться середні лінії рядки, які ув'язуються з модульною сіткою і у ряді випадків точно співпадають з відповідними горизонталями модульної сітки.

5 Промальовувалися від руки форми усіх букв, уточнюється зображення їх елементів.

6 Будуються основні прямолінійні елементи букв, що легко здійснюється за допомогою модульної сітки.

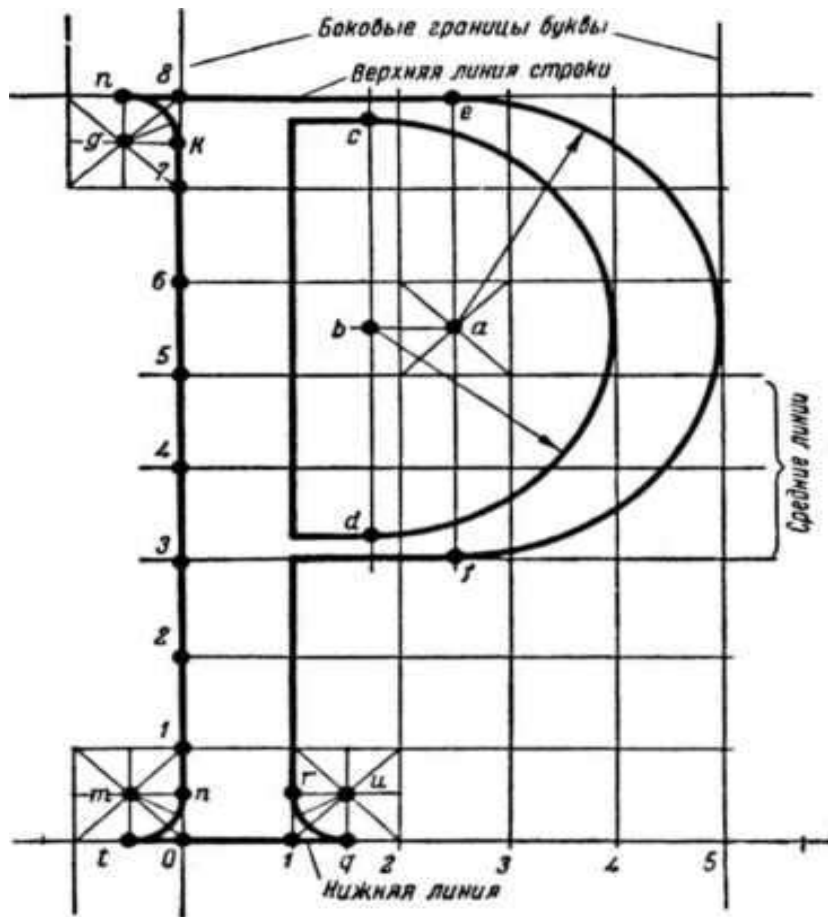
7 Намічаються головні осі криволінійних елементів і визначаються центри їх дуг так, щоб вони найбільшою мірою співпадали з формою намальованих кривих.

8 Проводяться зовнішні і внутрішні нариси криволінійних елементів, що уточнюють намальовані форми.

9 Прокреслюються завершуючі елементи (відсічення, точки, завитки та ін.), для яких потрібно застосування циркуля.

10 Промальовувалися від руки дрібні елементи, для яких недоцільно робити точну геометричну побудову.

11 При створенні нового шрифту робиться перевірка контурів букв при їх можливих поєднаннях один з одним, внаслідок чого вносяться корективи в рисунок окремих букв.

Лекція № 5

Тема: Техніка виконання шрифтів

Мета: ознайомити студентів з технікою виконання шрифтів

Методи: словесні, наочні.

План:

- 1 Вступ.
- 2 Головні пропорції літер.
- 3 Види шрифтів.
- 4 Великі літери.

Матеріально-технічне забезпечення та дидактичні засоби, ТЗН:

- 1 Методичне забезпечення лекційного курсу.
- 2 Репродукції картин .

Література:

Перелік основної літератури

- 1 Куленко М.Я. Основи графічного дизайну: Підручник. К.:Кондор, 2006.-492с.
- 2 Кликушин Г.Ф. Декоративные шрифты для художественно – оформительских работ. Минск.: Полимя, 1987-280 с.
- 3 Юрий Гордон Книга про буквы от Аа до Яя – М.: Студия Артемия Лебедева, 2006. – 382с.
- 4 Морган Моргарет Буквицы энциклопедия – М.: Арт-родник 2007.-257с.

Перелік додаткової літератури:

- 5 Михайленко В.Є., Яковлев М.І. “Основи композиції”. Розділ 5.2.
- 6 Сморнов С.Л. “Шрифт наглядной агитации!”. М: Плакат.1990 г.
- 7 Ауров В.В. Шрифт в работе архитектора. – М.: «Архитектура-С» 2007.-164с.

Интернет ресурси:

<http://www.youtube.com/>

<http://ur.wikipedia.org/>

Основною вимогою шрифтової графіки є ясність форм букв і легкість їх читання.

Всякий хороший шрифт повинен задовольняти наступним умовам графічного порядку :

- 1) індивідуальність форм букв, т. е. така характерна особен-ность кожної букви, яка гарантувала б від усіх помилок при їх читанні, незалежно від розміру букв, і унеможлиблювала б при-нять одну букву за іншу;
- 2) простота зображення форм букв, доступність графіки, відсутність зайвих, обтяжуючих елементів;
- 3) суворість і закінченість форм, що забезпечують красу і изя-щество

шрифту;

4) ритмічність шрифтової графіки, т. е. закономірність як в чередуванні елементів окремої букви, так і при об'єднанні букв в слова.

Оскільки проектні організації ніколи не передають на виробництво оригінали креслень, то при виборі шрифту слідують руководствуватися наступними вказівками:

а) при розмноженні креслень світлокопіюванням потрібно вибирати для креслень такий шрифт, в якому відсутнє чергування товстих і тонких ліній, оскільки останні нерідко пропадають на синьці і в результаті напис стає нелегким для читання;

б) при розмноженні креслень фотокопіюванням усі лінії на фотокопіях при збереженні розміру креслення дещо товщають; для отримання чіткого зображення на зменшуваний фотокопії слідують в оригіналі дещо збільшувати розмір шрифту і проміжки між буквами і словами.

Як було вже сказано, шрифти бувають рукописні та накреслені. Високі вимоги, що пред'являються до рукописних шрифтів, витримані в дуже поширеному, так званому нормальному шрифті.

З викреслюваних шрифтів слід зазначити шрифти архітектора і романський, що мають класичну форму і мають велике застосування в архітектурних і інженерно-будівельних кресленнях. Залежно від нахилу до горизонтального рядка існує підрозділ шрифтів на вертикальні і похилі. Симпатії проектувальників розділяються між вертикальними і похилими шрифтами. На захист застосування вертикального шрифту можна сказати, що на кресленні серед великої кількості ліній різного нахилу завжди переважають вертикальні лінії, з якими краще всього гармоніює вертикальний шрифт. Тому на архітектурних кресленнях проектувальники зазвичай віддають перевагу вертикальному шрифту, чіткішому, хоча і складнішому для виконання, чим похилий.

Похилий шрифт за характером виконання найбільше приближається до звичного нам скоропису. Прибічники цього шрифту утверджають, що в рукописних шрифтах поза сумнівом легше досягти однакового нахилу елементів букв, чим їх строгій вертикальності. В той же час малейшеотклонение від вертикалі уловлюється значно легше, ніж від будь-якого заданого нахилу, тим паче, що на кресленні переважають вертикальні лінії, що сприймаються оком одночасно з написами. А якщо врахувати, що похилий шрифт сильніше контрастує з домінуючими лініями креслення, завдяки чому надписи вільно виділяються на кресленнях і легко читаються, то стане більш переважаним шрифтом в усіх робітниках кресленнях. Дизайнер повинен вміти однаково вільно володіти і вертикальним і похилим шрифтом.

ГОЛОВНІ ПРОПОРЦІ ЛІТЕР.

Не можна дати загальних правил, що встановлюють ширину або висоту букв, загальну для усіх шрифтів. Висота фіксується і буває зазвичай постійною для окремих рядків або абзаців цього шрифту, а ширину нормальних букв є функцією їх висоти. Як відомо, в алфавіті не усі букви і цифри мають одну і ту ж ширину в порівнянні з висотою. Якщо прийняти за одиницю виміру ширину літери Н, то, наприклад, Ж або Ш буде завжди ширший, а літера І, навпаки, вуже. Як у

вертикальному, так і в похилому шрифтах кожна звичайна літера (наприклад Н) повинна мати певне співвідношення між шириною і заввишки, яке для нормального шрифту складає приблизно $\frac{2}{3}$. Шрифти, у яких співвідношення ширини і висоти буде менше за вищезгаданий, називаються *тислими*, або *щільними*, і часто застосовуються, коли необхідно вмістити певне число слів в одному рядку.

Шрифти з буквами, що мають ширину більше за звичайну, називаються *розтягнутими*, або *широкими*. Ці шрифти застосовуються у тому випадку, якщо є лише декілька слів і необхідно заповнити увесь рядок. Застосування широких букв з невеликими проміжками між ними часто дуже добре вирішує це завдання.

Шрифти з тонкою обводкою (завтовшки основних елементів букв рівної 0,2 мм) називаються *тонкими*, або *скелетними*, а шрифти з жирною обводкою називаються *жирними*, або *темними*.

Як початківці, так і професіонали повинні пам'ятати, що для отримання хороших написів необхідно строго зберігати горизонтальні і вертикальні пропорції букв, особливо, якщо букви викреслюються у великому масштабі.

ПРАВИЛО СТІЙКОСТІ

Для того, щоб буква або цифра справляла враження стійкості, треба, щоб її основа здавалася важчою, ніж верхушка. У буквах, горизонтальну осеву лінію, слід проводити трохи вище за середину букви (на величину товщини основного елементу), завдяки чому верхня частина букви виходить менше, ніж нижня.

Це характерно для літер Б, В, Е, Ж, З, Н, Х і Ї і цифрами 5, 6 і 8. Виняток з цього правила становлять букви А, Д, Р, Ч, У і цифри 4 і 9, в яких горизонтальні лінії проходять нижче середини і в яких, проте, верхня частина здається меншою, ніж нижня.

Крім того, у великих заголовках рекомендується закруглені літери О, З, Ф, Є і Ю в усіх шрифтах випускати вгору і вниз за лінії тих, що направляють на товщину основного елементу, оскільки інакше вони завжди здаватимуться менше інших букв в слові.

НОРМАЛЬНИЙ ШРИФТ

Нині дуже поширеним в проектній практиці є нормальний шрифт. Цей шрифт відноситься до групи рукописних шрифтів, оскільки його букви не малюються і не викреслюються, а пишуться. Він допускає дуже швидке виконання і в той же час приємний на вигляд. Шрифт цей може бути прямим і наклонним.

Складовими елементами цього шрифту є тільки прямі лінії і частини круга (у вертикальному шрифті) або овалу (у нахиленому). Товщина обведення усіх елементів букв однакова.

Для хорошого зображення букв нормального шрифту (як і більшість інших) має бути витримані наступні п'ять правил:

- 1) писати, строго наслідуючи вказаний напрям і порядок проведення штрихів, що становлять окремі елементи букв;
- 2) обов'язково наносити направляючі олівцеві лінії;
- 3) строго витримувати заданий нахил букв шрифту;
- 4) строго дотримуватися конструкції кожної букви і витримувати співвідношення між шириною і заввишки;

5) витримувати рівномірну відстань між буквами, т. е. така відстань, щоб оку воно здавалося однаковим.

СТАНДАРТНИЙ ШРИФТ

Стандартний шрифт відноситься до групи нормаль-них шрифтів.

Нахил подовжньої осі букв цього шрифту складає з горизон-тально кут в 75° . Він досягається застосуванням двох креслярських уголь-ників в 30° і 45° або створюється співвідношенням 1 :4; для цього на горизонтальній лінії відкладають одну одиницю довільної довжини і чотири такі самі на вертикалі, до неї, потім кінцеві точки сполучають прямій (див. верхню частину таблиці. 1). Слід зауважити, що нахил так званого скоропису складає в серед-нем $67,5^\circ$ до горизонталі або $22,5^\circ$ до вертикалі. Нахил цей еквівалентний двом горизонтальним одиницям по відношенню до п'яти вертикальним, т. е. відповідає нахилу гіпотенузи прямокутного трикутника, в якому горизонтальний катет дорівнює двом одиницям, а вертикальний — п'яти одиницям.

При такому нахилі нормальний шрифт також дуже добре виглядає, тому цей нахил часто застосовується на практиці. У розглядаємому стандартному шрифті ми завжди дотримуватимемося потрібного кута у 75° .

Розмірність букв і цифр характеризується строго певною висотою і шириною заголовних і рядкових букв і завтовшки обведення, обумовленими розміром шрифту. Розмір шрифту відповідає висоті заголовної букви, вираженої в міліметрах. Для стан-дартного шрифту встановлені наступні розміри (1,5); 2,5; 3,5; 5; 7; 10; 14; (20) мм. Розміри, вказані в дужках, застосовуються порівняно рідко. Ширина нормальної букви зазвичай дорівнює приблизно $2/3$ висоти.

Товщина обведення елементів букв, складає приблизно $1/8$ частина висоти. Проте цей розмір потрібно вважати максимальним; дуже хороші написи виходять при товщині обведення в $1/10$ частину висоти.

Якщо напис складається із заголовної і рядкових букв, то товщина обведення заголовної букви приймається рівній товщині обведення строч-них.

Рекомендована стандартом таблиця розмірів шрифту може бути застосована до будь-якого нормального шрифту. У разі потреби напис може бути виконаний і іншими розмірами шрифту. Так, на-приклад, як в похилому нормальному шрифті, так і особливо у вер-тикальному може бути використана наступна розширена табли-ца розмірних даних для 14 нормальних шрифтів (розміри в міліметрах) :

ВЕЛИКІ ЛІТЕРИ.

Усі літери шрифтів діляться на дві основні групи: 1) заголовні і 2) рядкові.

Цифри виділяються в окрему третю групу.

При розгляді конструкції букв стандартного шрифту називатимемо похилими

елементи букв, проведених під 75° до горизонталі (що відповідають прямовисним лініям у вертикальному шрифті); елементи ж, нахилені під іншими кутами, називатимемо діаго-нальними.

Усі заголовні літери розбиті на п'ять характерних груп:

1-я характерна група складається з букв з поєднанням наклонних, горизонтальних і діагональних елементів; тут верхня частина має дорівнювати половині ширини букви; між верхнім горизонтальним і діагональним елементами скруглення має бути дуже невеликим; усі три букви (А, Л, Д) повинні мати точно однакові контури;

2-я характерна група складена з букв, горизонтальні, що мають, похилі і криві лінії; особливо ретельно потрібно вправлятися в з'єднанні кривих і дотичних для того, щоб добитися плавного переходу при їх з'єднанні;

3-я характерна група складається з букв, що мають тільки горизонтальні і похилі елементи; виконавець завжди повинен ретельно дотримуватися правила стійкості, т. е. робити верхню частину букви меншої, ніж нижня;

4-я характерна група має букви з похилими і діагональними елементами; особливо ретельно потрібно вправлятися з зображенні діагональних ліній в Д і Ж;

5-я характерна група складається з букв, що мають в основному тільки криві лінії Є, С, О, З.

ЦИФРИ І ДРОБИ СТАНДАРТНОГО ШРИФТУ

Оскільки майже усі величини на кресленнях виражаються числами, рекомендується дуже ретельно і терпляче вивчити їх форми. Чрезвычайно важливе, щоб усі цифри на кресленнях були чіткі.

На таблиці. 1, внизу, приведений повний комплект похилих цифр стандартного шрифту, включаючи №. При зображенні цифр 3, 4, 5, би, 8 і 9 має бути строго дотримане правило стійкості.

Не лише початкуючі, але іноді навіть досвідчені проектувальники пишуть на кресленні дробу так, що вони стають важко читаними, а іноді навіть взагалі невіддатливими читанню, особливо на копії креслення у вигляді синьки. Це виходить внаслідок того, що виконавець іноді втискує дріб в межах направляючих ліній, т. е. робить дріб такої ж висоти, як ціле число, причому чис-литель і знаменник торкаються до лінії, що розділяє їх. Ця розділяюча лінія має бути завжди горизонтальною, за винятком того випадку, коли дроби пишуться в дуже обмеженому просторі. Наприклад, в специфікації матеріалів допускається застосування наклонних ліній.

Встановлено, що цифри цілих чисел мають бути тієї ж висоти, що і заголовні букви, але дроби виходять вище верхніми і нижнен ліній допоміжних, що направляють на $1/3$ висоти цифри. Таким чином, загальна висота зображення дробу складає $5/3$ висоти цифр, що зображують цілі числа; висота цифр чисельника і знамена-теля рівна кожна $2/3$ висоти цілого числа, а відстань між ними рівна $1/3$ висоти цілого числа. Лінія дробу робиться трохи довше за найбільшу ширину дробу і паралельна рядку. Чисельник і знаме-натель повинні мати загальну подовжню

вісь.

Десяткові дроби відділяються від цілих чисел точкою, а не комою, і висота їх складає $\frac{2}{3}$ висоти цілого числа. Слід зауважити, що верхня лінія і сама нижня лінія тих, що направляють використовуються для виступаючих елементів таких рядкових букв, яку, р, ді т. п.

ПОСЛІДОВНІСТЬ ВИКРЕСЛЮВАННЯ ЕЛЕМЕНТІВ БУКВ СТАНДАРТНОГО ШРИФТУ

Для з'ясування їх пропорцій вони порівнюються з розмірами сторони ромба. На цій таблиці дані необхідні штрихи для кожної букви; маленькі цифри вказують порядок, в якому має бути зроблений кожен штрих; короткі лінії, виконані точковим пунктиром з однією стрілкою, показують напрям цих штрихів. Як загальне правило, усі вертикальні і похилі лінії проводяться зверху вниз, горизонтальні — зліва направо, а закруглені елементи букв виконуються рухом перавниз і вліво або вниз і управо.

При виконанні букв потрібно не лише дотримуватися усіх пропорцій букв, але строго наслідувати напрям і порядок проведення штрихів.

До цього слід додати, що при достатній навичці в начертанні штрихів, а також при написах невеликого по висоті розміру можна робити букви з меншою кількістю штрихів.

На практиці встановлено, що по ряду міркувань заголовні бук-ви більше споживані, особливо при зменшених репродукціях, оскільки в зменшеному вигляді вони виглядають краще за рядкових. При поль-зовани одними заголовними буквами висота малих заголовних має бути рівною $\frac{4}{5}$ висоти заголовних букв, але частіше виконують усі букви однієї висоти.

РЯДКОВІ БУКВИ СТАНДАРТНОГО ШРИФТУ

Для напису, що виконується рядковими буквами, витрачається менше часу, чим для напису, що виконується заголовними буквами.

Загальна розмірність і пропорції рядкових букв аналогічні заглавним. Висота основних рядкових букв, як а, і, д, н..., приймається рівною $\frac{2}{3}$ висоти заголовних букв. Усі інші букви мають ту ж висоту, але окремі елементи таких букв, какд, р, у, ф і ін., виступають за рядок вгору або вниз на $\frac{1}{3}$ висоти заголовних букв. Усі чотири направляючі лінії обов'язково повинні пров-дяться.

Для виконання окремих букв потрібно викреслювати не тошкю направляючі, але робити клітини у вигляді паралелограмів (чи ромбів). З букви О, наприклад, можна отримати З, Э, Р, У, 9.

Розглянутий шрифт дуже популярний серед конструкторів усіх спеціальностей не тому, що він виглядає краще за вертикальний нор-мального шрифт, але тому, що цей шрифт може бути виконаний значно швидше у будь-якому

складному кресленні. З іншого боку, на усіх кресленнях стандартів і норм і у ряді відповідальних конкурсних проектів бажаний вертикальний шрифт, особливо у вигляді заголовних букв. Як було вказано в попередній главі, архітектори у своїх проектах віддають перевагу застосуванню вертикального шрифту.

Лекція № 6

Тема: Побудова шрифту

Мета: ознайомити студентів з побудовою шрифту

Методи: словесні, наочні.

План:

- 1 Вступ.
- 2 Групи побудови шрифтів.
- 3 Ілюстрації побудови шрифтів.

Матеріально-технічне забезпечення та дидактичні засоби, ТЗН:

- 1 Методичне забезпечення лекційного курсу.
- 2 Репродукції картин .

Література:

Перелік основної літератури

- 1 Куленко М.Я. Основи графічного дизайну: Підручник. К.:Кондор, 2006.-492с.
- 2 Кликушин Г.Ф. Декоративные шрифты для художественно – оформительских работ. Минск.: Полимя, 1987-280 с.
- 3 Юрий Гордон Книга про буквы от Аа до Яя – М.: Студия Артемия Лебедева, 2006. – 382с.
- 4 Морган Моргарет Буквицы энциклопедия – М.: Арт-родник 2007.-257с.

Перелік додаткової літератури:

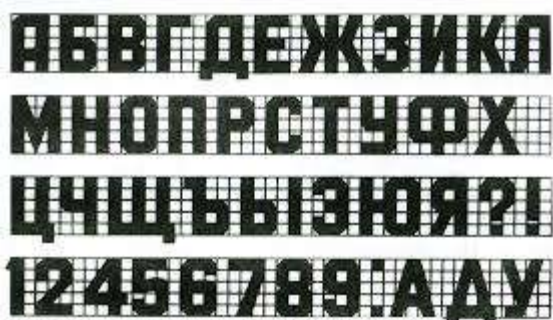
- 5 Михайленко В.Є., Яковлев М.І. “Основи композиції”. Розділ 5.2.
- 6 Сморнов С.Л. “Шрифт наглядной агитации!”. М: Плакат.1990 г.
- 7 Ауров В.В. Шрифт в работе архитектора. – М.: «Архитектура-С» 2007.-164с.

Интернет ресурси:

<http://www.youtube.com/>

<http://ur.wikipedia.org/>

Всі латинські та кириличні прямі шрифти за принципом їх побудови можна розбити на дві типові групи: антиквенну (на малюнку ліворуч) і медієвальну (праворуч). У антиквенній групі основою для побудови всіх букв є прямокутник: більшість букв алфавіту вписуються в прямокутник і мають однакову ширину, за винятком широких, наприклад Щ, Ю, И, а букви округлого обриси - О, В і ін. - мають овальну форму. У медієвальній групі шрифтів основою для побудови букв є квадрат, і букви з округлими обрисами зазвичай будуються по циркулю, завдяки чому букви алфавіту мають різну ширину. В рамках шрифту однієї гарнітури, а тим більше в рамках його накреслення

Рівномірність лінійного шрифту з горизонтальними штрихами по середині букв

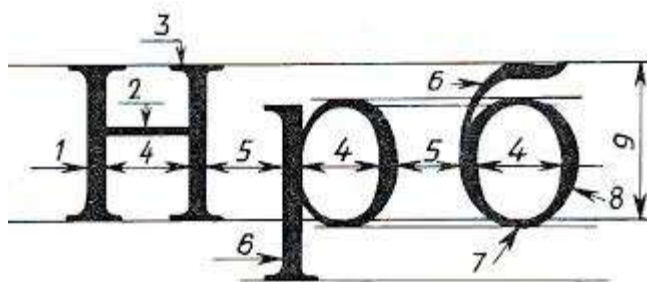
завжди здійснюється єдиний принцип побудови букв, що повністю визначає той або інший стиль шрифту. Якщо обриси літери "О" зроблені по циркулю, то інші літери округлого обриси можна робити овальної форми або, якщо буква "Н" вписана в прямокутник, то букву "П" не можна робити вписаною в квадрат, і т.д. Аналогічне побудова "схожих" букв алфавіту теж

впливає на характер шрифту. Поділ на групи букв алфавіту за принципом їх схожості ніяк не може бути формальним і відноситься скоріше до області творчості і обдарування конкретного художника. Якщо об'єднати, наприклад, літери і цифри ОСЕЗ689 (picОСЕЗ689) в одну групу, то легко можна скласти поліграми (зліва), причому букви і цифри будуть мати відповідний вигляд, як на мнемонічних індикаторах або на дисплеях електронних годинників. В інших же шрифтах (II), наприклад, в шрифтах а) рубаної, б) звичайної, в) літературної гарнітури (світле накреслення), г) літературної (курсивное напівжирний), літери ОСЕЗ і цифри 0693 об'єднані в різні групи. В іншому випадку, наприклад, літери АДЛ (4) в шрифті (а) об'єднані в одну групу, в шрифтах рубаною гарнітури (б) і звичайної (в) - в два, академічний (г) - в три. Деталі букв, виконані художником за принципом схожості в одному шрифті, можуть не бути схожими в іншому: наприклад, літери ЯЖ (5) "однакові" в шрифті звичайної гарнітури (а), літературної (б) і "Корінна" (в), а в академічному (г) і літературному курсиві (д) (нижня ліва частина букви Ж "різні").

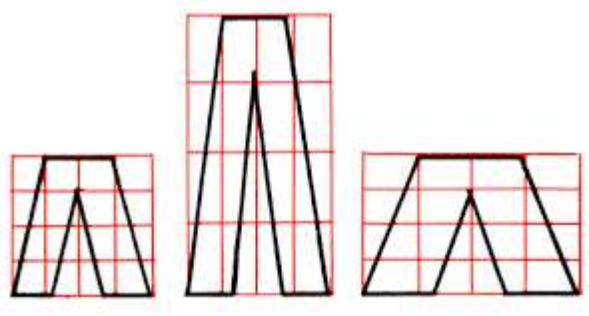

Хакіо (а), нормальні (б) і широкі (с) групи букв

Рівномірність лінійного шрифту з горизонтальними лініями вище середньої

А Б В Г Д Е
Ж З И Л М Н
О П Р С Т У
Ф Х Ц Ч Ы
Э Ю Я
12345678

Лекція № 7

Тема: Розмірні параметри, побудова слова. Графематичний склад

Мета: ознайомити студентів з параметрами побудови слова

Методи: словесні, наочні.

План:

- 1 Вступ.
- 2 Послідовність побудови букв.

Матеріально-технічне забезпечення та дидактичні засоби, ТЗН:

- 1 Методичне забезпечення лекційного курсу.
- 2 Репродукції картин .

Література:

Перелік основної літератури

- 1 Куленко М.Я. Основи графічного дизайну: Підручник. К.:Кондор, 2006.-492с.
- 2 Кликушин Г.Ф. Декоративные шрифты для художественно – оформительских работ. Минск.: Полимя, 1987-280 с.
- 3 Юрий Гордон Книга про буквы от Аа до Яя – М.: Студия Артемия Лебедева, 2006. – 382с.
- 4 Морган Моргарет Буквицы энциклопедия – М.: Арт-родник 2007.-257с.

Перелік додаткової літератури:

- 5 Михайленко В.Є., Яковлев М.І. “Основи композиції”. Розділ 5.2.
- 6 Сморнов С.Л. “Шрифт наглядной агитации!”. М: Плакат.1990 г.
- 7 Ауров В.В. Шрифт в работе архитектора. – М.: «Архитектура-С» 2007.-164с.

Інтернет ресурси:

<http://www.youtube.com/>

<http://ur.wikipedia.org/>

Основним елементом побудови букв є середня лінія рядка, положення якого залежить від прийнятого розчленовування букв по висоті. Середня лінія визначає положення поперечних елементів букв. Як правило, ця лінія проходить дещо вищий за середину рядка. Іноді вона ділить висоту букви в золотому перерізі. У деяких шрифтах ця лінія проходить точно посередині висоти. Як вже згадувалося вище, в цьому випадку букви придбавають статичність, що справляє неприємне враження. Іноколи середня лінія проходить нижче середини букви. Але частіше усього у буквах одного і того ж шрифту можна відмітити наявність усіх трьох ліній.

Так, у буквах *Би, В, Е, Же, З, До, Н, Х, Э, Ю* примикання поперечних елементів до стійок, як правило, відбувається по лінії, розташованої вище середини. Букви *А, Р, У, Ч* мають елементи, що примикають до інших елементам майже завжди нижче серединної лінії.

Наступним характерним елементом геометричної побудови шрифту є місце розташування бічних ліній букв. Ці лінії, перетинаючись з верхньою і нижньою лініями рядки, утворюють чотирикутники, в які вписуються букви. Найчастіше бічні лінії вертикальні і ділять рядок на прямокутники. У ряді випадків боковим лініям надають деякий нахил, і тоді рядок ділиться на паралелограми.

Співвідношення висоти і ширини прямокутника або паралелограма, в який має бути вписана буква, визначається в основному пропорціями, прийнятими для цього шрифту.

Слід зазначити, що співвідношення висоти і ширини букв береться, як правило, кратним якій-небудь одиниці, що називається модулем. Найчастіше як модуль приймається ширина стійок і головних елементів букви.

Для зручності побудови букв на початкові прямокутники рекомендується нанести сітку в модульних одиницях.

Модульна сітка є геометричною основою букви і допомагає визначати загальні пропорції букви, її членування і форму її частин.

У композиційних цілях пропорції будь-якого шрифту можна міняти в найширших межах, зберігаючи його внутрішню співмірність. Для цього замість цього модульного прямокутника, в який вписана буква, вичерпується інший, потрібних пропорцій. Він ділиться по висоті і ширині на стільки ж частин, на скільки розділений даний прямокутник. Природно, що замість квадратної сітки вийде сітка інших пропорцій, по якій і відтворюються основні форми букв. У подібних випадках товщини елементів визначаються по вертикальним або по горизонтальним розчленуванням прямокутника і приймаються однаковими для елементів, товщина яких була однаковою на початковій букві, незалежно від їх напрямку.

При цьому криволінійні елементи, проведені з одного центру, доводиться будувати з декількох центрів.

До елементів геометричної основи побудови букв відносяться вертикальні і горизонтальні осі симетрії. Букви *О, Ф*, як правило, симетричні відносно вертикальної і горизонтальної осей. Букви *ж, Н, П, Т, Ш* симетричні тільки відносно вертикальній осі. До цієї групи букв можна віднести деякі букви (*А, Д, А, М, Х*), якщо вони складаються з штрихів, що мають рівну товщину.

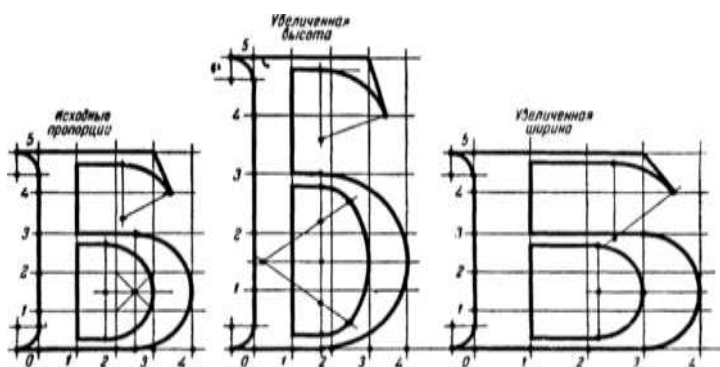
Якщо середня лінія рядка проходить посередині, то в цьому випадку букви *В, З, І, З, Х, Э, Ю* також можуть бути горизонтально симетричними.

У даній системі лінії рядка і бічні лінії букв визначають розміри і загальні пропорції букв. Середня лінія рядка визначає основне розчленування букв, а модульна сітка уточнює закономірність пропорцій інших елементів літер, і в першу чергу ширину стійок і головних елементів. Осі симетрії уточнюють креслення великої групи симетричних букв і служать лініями, на яких зазвичай

розташовують центри букв, що визначають контури криволінійних елементів букв.

Існує і інша система геометричної основи букви — квадрат з вписаним в нього колом і проведеними в нім діагоналями і прямими, що проходять через усі точки дотику. Ширина букв в цьому випадку визначається особливими побудовами і більшою мірою пов'язана із загальним зображенням літери, ніж у буквах, побудованих на основі модульної сітки. Таким методом, зокрема, користувалися Леонардо да Вінчі, Дюрер і Пачіоли. Побудови Дюрера у ряді випадків не доведені до кінця і замінені домальовуванням, тоді як Пачіоли усі елементи букв будує, застосовуючи точні геометричні методи.

Окрім загальних геометричних побудов, розглянутих вище, існують побудови, пов'язані з визначенням точного зображення окремих елементів букв. Побудова прямих елементів здійснюється по модульній сітці і не представляє праці.

Складнішими є побудови криволінійних елементів.

Часто криволінійні елементи проводяться як дуги кола. Таке зображення мають в деяких шрифтах зовнішні і внутрішні контури очка у буквах *B*, *V*, *P*, *Ъ*, *Ь*, *Я*. Іноді зовнішній контур букв *O*, *З*.

Але найчастіше форма криволінійних елементів складніша і вимагає ряду про побудов.

Найбільш близькою до кола кривою є еліпс, який широко застосовується в шрифтах. Проте точна побудова еліпса порівняльна складно, а побудовану криву потрібно обводити по лекалу. Зважаючи на це в шрифтах точно побудовані еліпси зустрічаються дуже рідко. Майже завжди вони замінюються овалами, які дуже близькі за формою до еліпсів і легко будуються за допомогою циркуля. Як правило, в шрифтах знаходять застосування чотирьохцентрових овалів. У ряді випадків зустрічаються і складніші криві. Так, наприклад, форма лапок у буквах *Ж*, *Д*, *Я* визначається дугами зв'язаних окружностей з центрами, розташованими по різних сторонах кривої.

Іноді застосовуються прямолінійні вставки, дотичних до дуг кіл.

Плавність і гармонійність криволінійних контурів елементів букв, що складаються з окремих дуг, кіл, проведених різними радіусами, забезпечуються передусім тим, що ці дуги геометрично точно сполучаються між собою.

Центри кіл і точки сполучень зазвичай ув'язуються з модульною сіткою, що в ще більшій мірі забезпечує цілісність форми букви.

Процес побудови букв в якому-небудь написі здійснюється приблизно в наступному порядку:

Відповідно до загальної композиції напису, виконаної від руки на ескізі, проводяться верхні і нижні лінії рядки, що визначають висоту букв в кожному рядку і відстань між рядками.

- 1) Робиться розбиття рядка з урахуванням ширини кожної букви, проміжків між буквами і словами. Проводяться бічні лінії, визначальні модульні прямокутники букв.
- 2) Встановлюється ширина стійок, і в прямокутниках розбивається модульна сітка. У разі потреби у відношення сторін вводиться поправка на кратність їх прийнятому модулю.
- 3) Проводяться середні лінії рядки, які ув'язуються з модульною сіткою і у ряді випадків точно співпадають з відповідними горизонталями модульної сітки.
- 4) Промальовувалися від руки форми усіх букв, уточнюється зображення їх елементів.
- 5) Будуються основні прямолінійні елементи букв, що легко здійснюється за допомогою модульної сітки.
- 6) Намічаються головні осі криволінійних елементів і визначаються центри їх дуг так, щоб вони найбільшою мірою співпадали з формою намальованих кривих.
- 7) Проводяться зовнішні і внутрішні нариси криволінійних елементів, що уточнюють намальовані форми.
- 8) Прокреслюються завершуючі елементи (відсічення, точки, завитки та ін.), для яких потрібно застосування циркуля.
- 9) Промальовувалися від руки дрібні елементи, для яких недоцільно робити точну геометричну побудову.

При створенні нового шрифту робиться перевірка контурів букв при їх можливих поєднаннях один з одним, внаслідок чого вносяться корективи в рисунок окремих букв.

ЭВАЛОНЫ
ЭВАЛОНЫ

Нобельфайк

Нобельфайк

ПНЖЖТТЛ
6 5 4 3 2

Нобельфайк

Лекція № 8

Тема: Розмірні параметри, побудова слова. Графематичний склад мови.

Мета: ознайомити студентів з розмірними параметрами, побудовою слова та графематичним складом мови.

Методи: словесні, наочні.

План:

- 1 Вступ.
- 2 Розмірні параметри слова.
- 3 Побудова слова.
- 4 Графематичний склад мови.

Матеріально-технічне забезпечення та дидактичні засоби, ТЗН:

- 1 Методичне забезпечення лекційного курсу.
- 2 Репродукції картин .

Література:

Перелік основної літератури

- 1 Куленко М.Я. Основи графічного дизайну: Підручник. К.:Кондор, 2006.-492с.
- 2 Кликушин Г.Ф. Декоративные шрифты для художественно – оформительских работ. Минск.: Полимя, 1987-280 с.
- 3 Юрий Гордон Книга про буквы от Аа до Яя – М.: Студия Артемия Лебедева, 2006. – 382с.
- 4 Морган Моргарет Буквицы энциклопедия – М.: Арт-родник 2007.-257с.

Перелік додаткової літератури:

- 5 Михайленко В.Є., Яковлев М.І. “Основи композиції”. Розділ 5.2.
- 6 Сморнов С.Л. “Шрифт наглядной агитации!”. М: Плакат.1990 г.
- 7 Ауров В.В. Шрифт в работе архитектора. – М.: «Архитектура-С» 2007.-164с.

Інтернет ресурси:

<http://www.youtube.com/>
<http://ur.wikipedia.org/>

Основним елементом побудови букв є середня лінія рядка, положення якого залежить від прийнятого розчленовування букв по висоті. Середня лінія визначає положення поперечних елементів букв. Як правило, ця лінія проходить дещо вищий за середину рядка. Іноді вона ділить висоту букви в золотому перерізі. У деяких шрифтах ця лінія проходить точно посередині висоти. Як вже згадувалося вище, в цьому випадку букви придбавають статичність, що справляє

невигідне враження. Інколи середня лінія проходить нижче середини букви. Але частіше усього у буквах одного і того ж шрифту можна відмітити наявність усіх трьох ліній (мал. 49).

Так, у буквах *Би, В, Е, Же, З, До, Н, Х, Э, Ю* примикання поперечних елементів до стійок, як правило, відбувається по лінії, розташованій вище середини. Букви *А, Р, У, Ч* мають елементи, що примикають до інших елементів майже завжди нижче серединної лінії.

Наступним характерним елементом геометричної побудови шрифту є місце розташування бічних ліній букв. Ці лінії, перетинаючись з верхньою і нижньою лініями рядки, утворюють чотирикутники, в які вписуються букви. Найчастіше бічні лінії вертикальні і ділять рядок на прямокутники. У ряді випадків боковим лініям надають деякий нахил, і тоді рядок ділиться на паралелограми.

Співвідношення висоти і ширини прямокутника або паралелограма, в який має бути вписана буква, визначається в основному пропорціями, прийнятими для цього шрифту.

Слід зазначити, що співвідношення висоти і ширини букв береться, як правило, кратним якій-небудь одиниці, що називається модулем. Найчастіше як модуль приймається ширина стійок і головних елементів букви.

Для зручності побудови букв на початковій прямокутнику рекомендується нанести сітку в модульних одиницях.

Модульна сітка є геометричною основою букви і допомагає визначати загальні пропорції букви, її членування і форму її частин (мал. 50).

У композиційних цілях пропорції будь-якого шрифту можна міняти в найширших межах, зберігаючи його внутрішню співмірність. Для цього замість цього модульного прямокутника, в який вписана буква, вичерпується інший, потрібних пропорцій. Він ділиться по висоті і ширині на стільки ж частин, на скільки розділений даний прямокутник. Природно, що замість квадратної сітки вийде сітка інших пропорцій, по якій і відтворюються основні форми букв. У подібних випадках товщини елементів визначаються по вертикальним або по горизонтальним розчленуванням прямокутника і приймаються однаковими для елементів, товщина яких була однаковою на початковій букві, незалежно від їх напрямку.

При цьому криволінійні елементи, проведені з одного центру, доводиться будувати з декількох центрів.

До елементів геометричної основи побудови букв відносяться вертикальні і горизонтальні осі симетрії. Букви *О, Ф*, як правило, симетричні відносно вертикальної і горизонтальної осей. Букви *ж, Н, П, Т, Ш* симетричні тільки відносно вертикальній осі. До цієї групи букв можна віднести деякі букви (*А, Д, А, М, Х*), якщо вони складаються з штрихів, що мають рівну товщину.

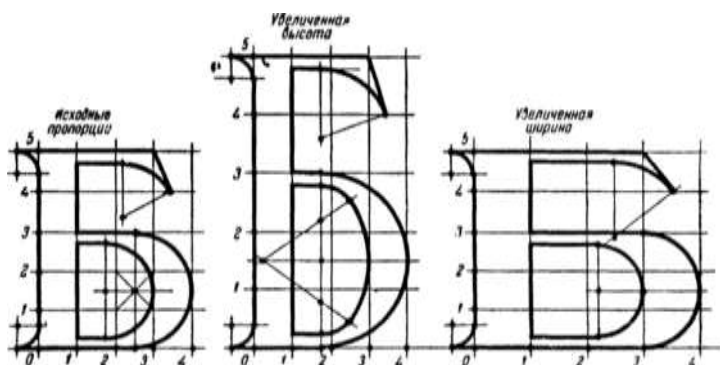
Якщо середня лінія рядка проходить посередині, то в цьому випадку букви *В, З, І, З, Х, Э, Ю* також можуть бути горизонтально симетричними.

У даній системі лінії рядка і бічні лінії букв визначають розміри і загальні пропорції букв. Середня лінія рядка визначає основне розчленування букв, а

модульна сітка уточнює закономірність пропорцій інших елементів літер, і в першу чергу ширину стійок і головних елементів. Осі симетрії уточнюють креслення великої групи симетричних букв і служать лініями, на яких зазвичай розташовують центри букв, що визначають контури криволінійних елементів букв.

Існує і інша система геометричної основи букви — квадрат з вписаним в нього колом і проведеними в нім діагоналями і прямими, що проходять через усі точки дотику. Ширина букв в цьому випадку визначається особливими побудовами і більшою мірою пов'язана із загальним зображенням літери, ніж у буквах, побудованих на основі модульної сітки. Таким методом, зокрема, користувалися Леонардо да Вінчі, Дюрер і Пачіоли. Побудови Дюрера у ряді випадків не доведені до кінця і замінені домальовуванням, тоді як Пачіоли усі елементи букв будує, застосовуючи точні геометричні методи.

Окрім загальних геометричних побудов, розглянутих вище, існують побудови, пов'язані з визначенням точного зображення окремих елементів букв. Побудова прямих елементів здійснюється по модульній сітці і не представляє праці.

Складнішими є побудови криволінійних елементів.

Часто криволінійні елементи проводяться як дуги кола. Таке зображення мають в деяких шрифтах зовнішні і внутрішні контури очка у буквах *Б, В, Р, Ъ, Ь, Я*. Іноді зовнішній контур букв *О, З*.

Але найчастіше форма криволінійних елементів складніша і вимагає ряду про побудов.

Найбільш близькою до кола кривою є еліпс, який широко застосовується в шрифтах. Проте точна побудова еліпса порівняльна складно, а побудовану криву потрібно обводити по лекалу. Зважаючи на це в шрифтах точно побудовані еліпси зустрічаються дуже рідко. Майже завжди вони замінюються овалами, які дуже близькі за формою до еліпсів і легко будуються за допомогою циркуля. Як правило, в шрифтах знаходять застосування чотирьохцентрових овалів. У ряді випадків зустрічаються і складніші криві. Так, наприклад, форма лапок у буквах *Же, До, Я* визначається дугами зв'язаних окружностей з центрами, розташованими по різних сторонах кривої.

Іноді застосовуються прямолінійні вставки, дотичних до дуг кіл.

Плавність і гармонійність криволінійних контурів елементів букв, що складаються з окремих дуг, кіл, проведених різними радіусами, забезпечуються передусім тим, що ці дуги геометрично точно сполучаються між собою.

Центри кіл і точки сполучень зазвичай ув'язуються з модульною сіткою, що в ще більшій мірі забезпечує цілісність форми букви.

Процес побудови букв в якому-небудь написі здійснюється приблизно в наступному порядку:

- 1 Відповідно до загальної композиції напису, виконаної від руки на ескізі, проводяться верхні і нижні лінії рядки, що визначають висоту букв в кожному рядку і відстань між рядками.
- 2 Робиться розбиття рядка з урахуванням ширини кожної букви, проміжків між буквами і словами. Проводяться бічні лінії, визначальні модульні прямокутники букв.
- 3 Встановлюється ширина стійок, і в прямокутниках розбивається модульна сітка. У разі потреби у відношення сторін вводиться поправка на кратність їх прийнятому модулю.
- 4 Проводяться середні лінії рядки, які ув'язуються з модульною сіткою і у ряді випадків точно співпадають з відповідними горизонталями модульної сітки.
- 5 Промальовувалися від руки форми усіх букв, уточнюється зображення їх елементів.
- 6 Будуються основні прямолінійні елементи букв, що легко здійснюється за допомогою модульної сітки.
- 7 Намічаються головні осі криволінійних елементів і визначаються центри їх дуг так, щоб вони найбільшою мірою співпадали з формою намальованих кривих.
- 8 Проводяться зовнішні і внутрішні нариси криволінійних елементів, що уточнюють намальовані форми.
- 9 Прокреслюються завершуючі елементи (відсічення, точки, завитки та ін.), для яких потрібно застосування циркуля.
- 10 Промальовувалися від руки дрібні елементи, для яких недоцільно робити точну геометричну побудову.
- 11 При створенні нового шрифту робиться перевірка контурів букв при їх можливих поєднаннях один з одним, внаслідок чого вносяться корективи в рисунок окремих букв.

ЭВАЛОНЫ
ЭВАЛОНЫ

ПНЖЖТТА
6 5 4 3 2

Нобельфайк

Нобельфайк

Нобельфайк

Лекція № 9

Тема: Гротесковий шрифт, його особливості та відмінності.

Мета: ознайомити студентів з базовою інформацією стосовно художнього проектування. Розглянути основні поняття в проектуванні. Розвивати творче мислення.

Методи: словесні, наочні.

План:

- 1 Вступ.
- 2 Класифікація друкарських шрифтів.
- 3 Основні етапи розвитку світового дизайну
- 4 Специфіка проектно-художньої діяльності дизайнера.

Матеріально-технічне забезпечення та дидактичні засоби, ТЗН:

- 1 Методичне забезпечення лекційного курсу.
- 2 Репродукції картин .

Література:

Перелік основної літератури

- 1 Куленко М.Я. Основи графічного дизайну: Підручник. К.:Кондор, 2006.-492с.
- 2 Кликушин Г.Ф. Декоративные шрифты для художественно – оформительских работ. Минск.: Полимя, 1987-280 с.
- 3 Юрий Гордон Книга про буквы от Аа до Яя – М.: Студия Артемия Лебедева, 2006. – 382с.
- 4 Морган Моргарет Буквицы энциклопедия – М.: Арт-родник 2007.-257с.

Перелік додаткової літератури:

- 5 Михайленко В.Є., Яковлев М.І. “Основи композиції”. Розділ 5.2.
- 6 Сморнов С.Л. “Шрифт наглядной агитации!”. М: Плакат.1990 г.
- 7 Ауров В.В. Шрифт в работе архитектора. – М.: «Архитектура-С» 2007.-164с.

Інтернет ресурси:

<http://www.youtube.com/>
<http://ur.wikipedia.org/>

Гротеск, рубаний шрифт (брит. Англ. Sans serif, від фр. Sans - «без» і англ. Serif - «зарубка»; амер. Англ. Gothic type - «готичний шрифт») - шрифт без зарубок.

Перший набірний шрифт цього класу був створений в 1816 році. Він застосовувався для залучення уваги в рекламі і заголовках. Основоположником

сучасних друкарських універсальних гротесків вважається шрифт акціденція Гротеск, розроблений в 1896 році невідомим художником фірми Berthold. У ХХ столітті гротески застосовувалися як для акціденції (залучення уваги), так і для текстового набору. Серед рублених шрифтів в ХХ столітті найбільшого поширення набули шрифти - Франклін Готик (1905), Гельветика (1957), Універс (1957).

На межі ХVІІІ—ХІХ століть у мистецтві шрифтів відбулися значні зміни — з'явилися нові різноманітні шрифти для різних потреб (книг, газет, плакатів, афіш, реклами). Був розроблений новий шрифт єгипетський, який відрізнявся однаковою товщиною всіх ліній і зарубок. Трохи пізніше з'явився шрифт гротеск (рубаний), лінії літер якого були однакової товщини, але зарубок не мали. Було розроблено ціле сімейство гротескних шрифтів.

ХХ століття породило нові гротескні і рубані шрифти, які підкреслювали новий стиль в архітектурі та мистецтві — конструктивізм. Серед нових шрифтів користуються популярністю футура Поля Реннера, пеньо Кассандра, ербар-гротеск Якова Ербара та гілл-гротеск Еріка Гілла.

Класифікація друкарських шрифтів

- Група рубаних шрифтів — до цієї групи належать шрифти, що не мають засічок.
- Група шрифтів з ледь помітними засічками — це гарнітури з дещо потовщеними кінцями вертикальних штрихів.
- Група медієвальних шрифтів — гарнітури з помірною контрастністю штрихів, з засічками у вигляді плавного потовщення кінців основних штрихів, що наближаються за своєю формою до трикутника, переважно з похилими осями круглих літер.
- Група звичайних шрифтів — гарнітури з контрастними штрихами, з довгими тонкими засічками, що сполучаються з основними штрихами під прямим кутом, інколи з легким заокругленням, округлі літери з вертикальними осями.
- Група брускових шрифтів — гарнітури з неконтрастними або малокоонтрастними штрихами з довгими засічками, що сполучаються з основними штрихами під прямим кутом або з легким заокругленням.
- Група нових малокоонтрастних шрифтів — гарнітури, що мають малокоонтрастні штрихи з довгими засічками, переважно з заокругленими кінцями, які сполучаються з основними штрихами під прямим кутом або з легким заокругленням.
- Група додаткових шрифтів — до цієї групи належать такі шрифти, побудова та характер малюнків яких дуже відрізняється від шрифтів шести основних груп.

А Б В Г Д Е Ж З И К Л
М Н О П Р С Т У Ф Х
Ц Ч Щ Ъ Ы Ъ Э Ю Я ? !
1 2 3 4 5 6 7 8 9 : ; А Д У

Разновысота, полужирного шрифта с горизонтальными штрихами по середине букв

А Б В Г Д Е Ж З И К Л
М Н О П Р С Т У Ф Х Ц
Ч Щ Ъ Ы Ъ Э Ю Я , - ? !
1 2 3 4 5 6 7 8 9 0

Разновысота, плавающего шрифта с горизонтальными линиями выше середины

а Б В Г Е Р Ъ
А Д З И К Л Н
П Т У Х Ц Ч Я
Ж М О С
Ф Ш Ы Э Ю

Узкие (а), нормальные (б) и широкие (с) группы букв

Лекція № 10

Тема: Особливості та методика виконання гротескового шрифту.

Мета: ознайомити студентів з базовою інформацією стосовно художнього проектування. Розглянути основні поняття в проектуванні. Розвивати творче мислення.

Методи: словесні, наочні.

План:

- 1 Вступ.
- 2 Дизайн як вид проектної діяльності: становлення, розвиток, перспективи.
- 3 Основні етапи розвитку світового дизайну.
- 4 Специфіка проектно-художньої діяльності дизайнера.

Матеріально-технічне забезпечення та дидактичні засоби, ТЗН:

- 1 Методичне забезпечення лекційного курсу.
- 2 Репродукції картин .

Література:

Перелік основної літератури

- 1 Куленко М.Я. Основи графічного дизайну: Підручник. К.:Кондор, 2006.-492с.
- 2 Кликушин Г.Ф. Декоративные шрифты для художественно – оформительских работ. Минск.: Полимя, 1987-280 с.
- 3 Юрий Гордон Книга про буквы от Аа до Яя – М.: Студия Артемия Лебедева, 2006. – 382с.
- 4 Морган Моргарет Буквицы энциклопедия – М.: Арт-родник 2007.-257с.

Перелік додаткової літератури:

- 5 Михайленко В.Є., Яковлев М.І. “Основи композиції”. Розділ 5.2.
- 6 Сморнов С.Л. “Шрифт наглядной агитации!”. М: Плакат.1990 г.
- 7 Ауров В.В. Шрифт в работе архитектора. – М.: «Архитектура-С» 2007.-164с.

Інтернет ресурси:

<http://www.youtube.com/>
<http://ur.wikipedia.org/>

Гротеск, рубаний шрифт (брит. Англ. Sans serif, від фр. Sans - «без» і англ. Serif - «зарубка»); амер. Англ. Gothic type - «готичний шрифт») - шрифт без зарубок.

Перший набірний шрифт цього класу був створений в 1816 році. Він застосовувався для залучення уваги в рекламі і заголовках. Основоположником сучасних друкарських універсальних гротесків вважається шрифт акціденція

Гротеск, розроблений в 1896 році невідомим художником фірми Berthold. У ХХ столітті гротески застосовувалися як для акціденції (залучення уваги), так і для текстового набору. Серед рублених шрифтів в ХХ столітті найбільшого поширення набули шрифти - Франклін Готик (1905), Гельветика (1957), Універс (1957).

На межі ХVІІІ—ХІХ століть у мистецтві шрифтів відбулися значні зміни — з'явилися нові різноманітні шрифти для різних потреб (книг, газет, плакатів, афіш, реклами). Був розроблений новий шрифт єгипетський, який відрізнявся однаковою товщиною всіх ліній і зарубок. Трохи пізніше з'явився шрифт гротеск (рубаний), лінії літер якого були однакової товщини, але зарубок не мали. Було розроблено ціле сімейство гротескних шрифтів.

ХХ століття породило нові гротескні і рубані шрифти, які підкреслювали новий стиль в архітектурі та мистецтві — конструктивізм. Серед нових шрифтів користуються популярністю футура Поля Реннера, пеньо Кассандра, ербар-гротеск Якова Ербара та гілл-гротеск Еріка Гілла.

Класифікація друкарських шрифтів

- Група рубаних шрифтів — до цієї групи належать шрифти, що не мають засічок.
- Група шрифтів з ледь помітними засічками — це гарнітури з дещо потовщеними кінцями вертикальних штрихів.
- Група медієвальних шрифтів — гарнітури з помірною контрастністю штрихів, з засічками у вигляді плавного потовщення кінців основних штрихів, що наближаються за своєю формою до трикутника, переважно з похилими осями круглих літер.
- Група звичайних шрифтів — гарнітури з контрастними штрихами, з довгими тонкими засічками, що сполучаються з основними штрихами під прямим кутом, інколи з легким заокругленням, округлі літери з вертикальними осями.
- Група брускових шрифтів — гарнітури з неконтрастними або малокоонтрастними штрихами з довгими засічками, що сполучаються з основними штрихами під прямим кутом або з легким заокругленням.
- Група нових малокоонтрастних шрифтів — гарнітури, що мають малокоонтрастні штрихи з довгими засічками, переважно з заокругленими кінцями, які сполучаються з основними штрихами під прямим кутом або з легким заокругленням.
- Група додаткових шрифтів — до цієї групи належать такі шрифти, побудова та характер малюнків яких дуже відрізняється від шрифтів шести основних груп.

АБВГДЕЖЗИКЛ
МНОПРСТУФХ
ЦЧЩЪЫІЗЮЯ?!
123456789!@#

Разновисокі, позитивні шрифти з горизонтальними
штрихами по середині букв

АаБб ДЕе ЖЖ ЗИКЛМН
РрСТ Уу фф ХЧЩЪЗЮЯ
123456 II IV IX 7890 N

Лекція № 12

Тема: Ритм та динаміка у тексті.

Мета: ознайомити студентів з базовою інформацією стосовно художнього проектування. Розглянути основні поняття в проектуванні. Розвивати творче мислення.

Методи: словесні, наочні.

План:

- 1 Ритм в тексті.
- 2 Динаміка в тексті.

Матеріально-технічне забезпечення та дидактичні засоби, ТЗН:

- 1 Методичне забезпечення лекційного курсу.
- 2 Репродукції картин .

Література:

Перелік основної літератури

- 1 Куленко М.Я. Основи графічного дизайну: Підручник. К.:Кондор, 2006.-492с.
- 2 Кликушин Г.Ф. Декоративные шрифты для художественно – оформительских работ. Минск.: Полимя, 1987-280 с.
- 3 Юрий Гордон Книга про буквы от Аа до Яя – М.: Студия Артемия Лебедева, 2006. – 382с.
- 4 Морган Моргарет Буквицы энциклопедия – М.: Арт-родник 2007.-257с.

Перелік додаткової літератури:

- 5 Михайленко В.Є., Яковлев М.І. “Основи композиції”. Розділ 5.2.
- 6 Сморнов С.Л. “Шрифт наглядной агитации!”. М: Плакат.1990 г.
- 7 Ауров В.В. Шрифт в работе архитектора. – М.: «Архитектура-С» 2007.-164с.

Інтернет ресурси:

<http://www.youtube.com/>
<http://ur.wikipedia.org/>

Ритм надає композиції динамізм і породжує рух зі складнішою характеристикою. Динаміка ритму обумовлюється закономірним чергуванням однорідних елементів і простору. У мистецтві ритм розуміється як синтез кількості та якості у виразі художньої форми. Для спостерігача, що сприймає твір мистецтва, існують два типи ритму: активно-динамічний і пасивно-динамічний. До першого відносяться звукові (музичні), танцювальні, світлові і інші ритми, тобто ритми, які з'являються і зникають в певних часових рамках. До другого (пасивного) типу відносяться ритми в архітектурі, малярстві, скульптурі, графіці,

де пластичні форми знаходяться постійно і відчуття ритму виникає з співвідношення реальних та існуючих елементів. Вплив на спостерігача активно-динамічного ритму багато в чому залежить від тривалості його сприйняття. У пасивно-динамічному ритмі головним стає характер кожного елемента, його просторове положення, виразність композиційних елементів.

Ритм буває простим, коли змінюється якась одна закономірність (форма, колір, фактура або відстань між елементами), і складним, коли зміни відбуваються відразу за декількома параметрами. Наприклад, змінюється конфігурація форми і відбувається насичення за кольором, або змінюється відстань між елементами і одночасно зменшується форма, яка також змінює свою фактурну характеристику. Ритм не лише збагачує композицію, але й допомагає її організувати. Без ритму важко обійтися як в площинній композиції, так і в об'ємно-просторовій. Ритм може бути виражений за допомогою всіх образотворчих засобів: існують ритми форм (точки, лінії, плями та їх поєднання), ритми кольору (ахроматичні та хроматичні), ритми, виражені фактурою. В одній композиції може виявитися велика кількість композиційних елементів, побудованих на ритмі, що розвиваються відносно один одного паралельно, перетинаючись або навіть рухаючись в протилежному напрямку. Знання закономірностей ритмічної побудови багато в чому вирішує проблеми створення композицій будь-якого виду, їх єдності і підпорядкування, рівноваги як цілого твору, так і його частин.

Динамічна композиція - композиція, при якій створюється враження руху і внутрішньої динаміки.

All Well
is that
ends
Well

О С
И
М
Р
Т
П
Ю
Ж
Ш
Щ
Ш
Ы
М
Ф
В
Е
Л
А
Р
Р
Ч
Д
Я
И
Т
Ь
Й

и
Р
и
р
и
и

ALL
is
that
ends
Well

и
А
ж
р
и

Э
Ф
Б
Р
С
Х
В
Э
Ю
О
В
В
С
Х
О
П
Д
Э
М
О
С
З
А
И
Н
Э
М
Л
Н
П
М
В
Т
А
Я
С
И
Е
О
З

Лекція № 11

Тема: Особливості та методика виконання шрифтів типу антиква.

Мета: ознайомити студентів з особливостями та методикою виконання шрифтів типу антиква.

Методи: словесні, наочні.

План:

- 1 Вступ.
- 2 Види антикви.
- 3 Історія створення антикви.

Матеріально-технічне забезпечення та дидактичні засоби, ТЗН:

- 1 Методичне забезпечення лекційного курсу.
- 2 Репродукції картин .

Література:

Перелік основної літератури

- 1 Куленко М.Я. Основи графічного дизайну: Підручник. К.:Кондор, 2006.-492с.
- 2 Кликушин Г.Ф. Декоративные шрифты для художественно – оформительских работ. Минск.: Полимя, 1987-280 с.
- 3 Юрий Гордон Книга про буквы от Аа до Яя – М.: Студия Артемия Лебедева, 2006. – 382с.
- 4 Морган Моргарет Буквицы энциклопедия – М.: Арт-родник 2007.-257с.

Перелік додаткової літератури:

- 5 Михайленко В.Є., Яковлев М.І. “Основи композиції”. Розділ 5.2.
- 6 Сморнов С.Л. “Шрифт наглядной агитации!”. М: Плакат.1990 г.
- 7 Ауров В.В. Шрифт в работе архитектора. – М.: «Архитектура-С» 2007.-164с.

Інтернет ресурси:

<http://www.youtube.com/>
<http://ur.wikipedia.org/>

Антиква (лат. Antīqua «древня») - клас друкарських набірних шрифтів із зарубками, що з'явився в епоху Відродження в Західній Європі. Основою для розробників перших гуманістичних, або ренесансних антикв служив рукописний книжковий почерк - гуманістичний минускул.

За однією з історичних версій, перша антиква була вирізана гравером Ніколя Жансон у Венеції в 1470 році. Однак схожі шрифти створювалися і раніше [1]. Зокрема, в середині 1460-х неподалік від Риму в монастирі Субіако свій варіант гуманістичного шрифту створили друкарі Свейнхейм і Паннарц. Як би

там не було, першим поколінням антиквенних шрифтів вважається ренесансна венеціанська антиква. Пізніше з'явилася французька, голландська і англійська різновиди цього шрифту.

Ренесансна, або гуманістична антиква відрізнялася деякою лапідарністю. Що прийшла їй на зміну перехідна антиква була витонченішими. В кінці XVIII століття французькі та італійські друкарі, найбільш відомими з яких були Бодони і Дідо, виробляють новий, більш строгий і збалансований стиль - нову (классицистическую) антикву.

Найбільш правильна і геометрична серед різних стилів антикви. Для неї характерні високий контраст, вертикальні осі овальних елементів, закриті форми знаків, округлі краплеподібні елементи. У удобочитаємості поступається старостильних і перехідним Антиква.

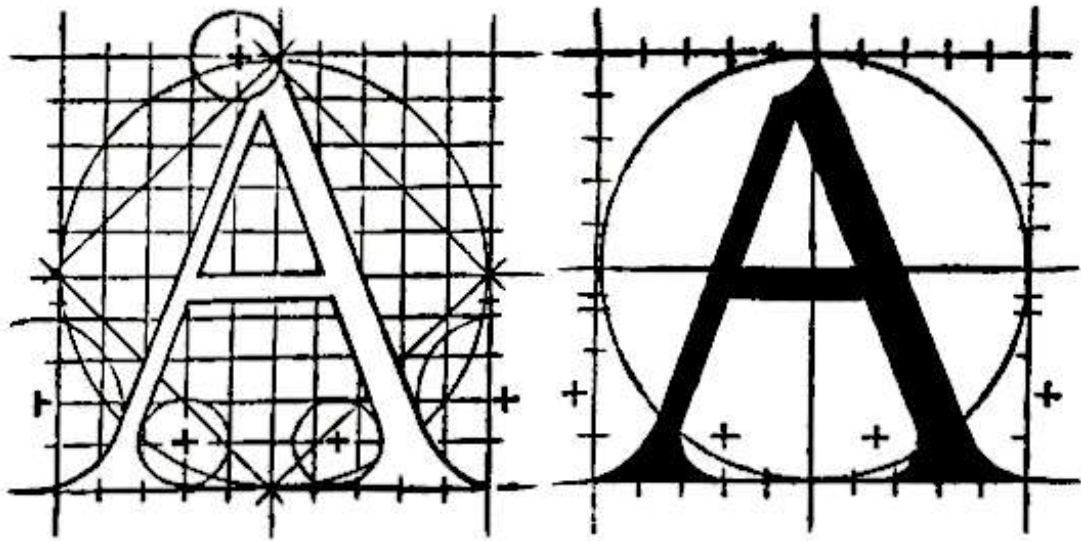
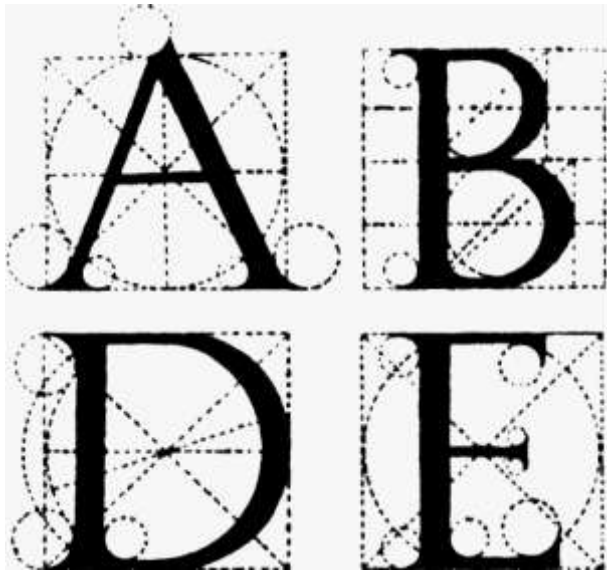
За кордоном була основним шрифтом для набору текстів з кінця XVIII до початку XX століття; в СРСР продовжувала широко використовуватися [2] аж до кінця 80-х років, особливо для наукової і технічної літератури.

Лист пером (ширококонечним і гострим) вплинуло на форму букв набраних шрифтів.

При листі ширококонечним пером товщина лінії залежить від напрямку руху пера: чи рухається перо вгору, вниз або в сторону, що добре видно в буквах М і Н. Перо при листі тримають під кутом, тому буква О в старій Антиква асиметрична.

При листі загостреним пером, винайденим в XVII столітті, товщина штриха залежить вже від сили натискання на перо, а не від напрямку його руху. Це, поряд з прогресом в роботі з металом, вплинуло на форму букв: вони стали більш контрастними і симетричними.

Лекція № 12

Тема: Закони контрасту у шрифтових формах.

Мета: ознайомити студентів з законами контрасту у шрифтових формах.

Методи: словесні, наочні.

План:

- 1 Вступ.
- 2 Контрастні шрифти.
- 3 Закони контрасту.

Матеріально-технічне забезпечення та дидактичні засоби, ТЗН:

- 1 Методичне забезпечення лекційного курсу.
- 2 Репродукції картин .

Література:

Перелік основної літератури

- 1 Куленко М.Я. Основи графічного дизайну: Підручник. К.:Кондор, 2006.-492с.
- 2 Кликушин Г.Ф. Декоративные шрифты для художественно – оформительских работ. Минск.: Полимя, 1987-280 с.
- 3 Юрий Гордон Книга про буквы от Аа до Яя – М.: Студия Артемия Лебедева, 2006. – 382с.
- 4 Морган Моргарет Буквицы энциклопедия – М.: Арт-родник 2007.-257с.

Перелік додаткової літератури:

- 5 Михайленко В.Є., Яковлев М.І. “Основи композиції”. Розділ 5.2.
- 6 Сморнов С.Л. “Шрифт наглядной агитации!”. М: Плакат.1990 г.
- 7 Ауров В.В. Шрифт в работе архитектора. – М.: «Архитектура-С» 2007.-164с.

Интернет ресурси:

<http://www.youtube.com/>
<http://ur.wikipedia.org/>

Товщина основного і додаткового штриха букви визначається в залежності від самого жирного до самого світлого. Це пояснюється тим, що написання букв відбувається різними інструментами, з різним натиском і нахилом пера. Також і однойменні шрифти можуть бути по-різному насиченими.

Наприклад, італійський шрифт досить контрастний в порівнянні з єгипетським шрифтом, який є йому родинним. Контраст шрифту - це головна ознака, за допомогою якого можна відрізнити антикву і гротеск. Також різна контрастність може охарактеризувати антиквенні шрифти різних стилів.

Якщо порівняти барокову і ренесансну антикву, то перша буде контрастніше. Класицистическая антиква дала поштовх зміни контрастності, тобто основний штрих був досить жирним, а з'єднувальний ставав практично непомітним і тонким. А вже в ХХ столітті, з появою акцидентної шрифтів, додаткові лінії зовсім опускалися.

Контрастний шрифт має складну фактуру, при написанні виникає мерехтіння, сріблястість, він впливає на «дзеркало набору».

Контрастні шрифти створюють графічний рельєф, а гротески утримують площину сторінки.

Контраст - це різке відміну предметів з тих чи інших властивостей (розмірами, формою, кольором, світлотіні і т. Д.), Різко виражена протилежність: довгий - короткий, товстий - тонкий, великий - невеликий. Контраст - протиставлення, боротьба різних начал в композиції - завжди був одним з найбільш широко використовуваних засобів в руках живописця, скульптора, архітектора. Протягом багатомісячної історії мистецтва тема контрасту варіювалася, набуваючи залежно від характеру твору, стилю епохи, індивідуальності автора найрізноманітніші вирази. У контрасті переважає відмінність над схожістю. Сутність композиції, побудованої на контрасті, - в активності її візуального впливу: на відміну від нюансних контрастні відносини розкриваються відразу, якщо вони вміло використані проектантом.

В художньому конструюванні контраст становить один з основних засобів композиції. Якщо взяти будь-яку композицію, в якій має місце супідрядність частин і виявлення головного, то в переважній більшості випадків головне буде контрастніше по відношенню до оточуючих елементам.

Шляхом контрасту можна посилити виразність виробу. Це досягається шляхом застосування різних матеріалів (наприклад, в телевізорі - екран зі скла, коробка з дерева, ручки регуляторів і решітки з пластмаси, окантовка - металева), і за рахунок обробки поверхні матеріалу - полірована поверхня металу або грубошеровата фактура, дерево поліроване або просто покрите лаком. При вмілому використанні контраст може зіграти вирішальну роль в композиції. Підлеглий інтересам композиції, він активізує форму. При відсутності контрасту форма виявляється маловиразної і нудною.

Контрастні зіставлення сприяють загостренню сприйняття цілого. Контраст підсилює, підкреслює відмінність властивостей форм, робить їх єдність більш напруженим, вражаючим.

Показовим прикладом контрасту може служити зв'язок геометричних фігур, коли одна з них збільшується за своїми розмірами по відношенню до інших, щоб визначити центр композиції. Перебуваючи в певному зв'язку один з одним такі композиції представляють приклад конструктивного і комбінаторного з'єднання. Такі вправи мають особливе значення і являють собою необхідну приналежність основ композиції.

Коли геометричні елементи сопрягаєть один з одним, утворюють щось ціле, гармонійне, і це ціле являє собою певну зв'язку композицію, то цим самим в якійсь мірі вирішується проблема комбінаторних побудов. Спільність всіх що

беруть участь елементів говорить про те, що поєднання цих елементів створює явище, яке ми називаємо композицією, конструкцією.

Зв'язок елементів умовної композиції стає органічніше і зрозуміліше, якщо в ній є головний елемент, навколо якого на художньої основі об'єднуються інші. Цей головний елемент умовно називається центром композиції. Підпорядкування деталі складної композиційно розвиненою форми також може мати свій центр, але по силі виразності він повинен бути менш значним, ніж центр загальний. Введення головного композиційного елемента і належна підпорядкованість інших деталей підсилює внутрішню зв'язок деталей між собою і підвищує загальну виразність. Композиційний центр набуває особливого значення при побудові умовних композицій.

Розглянемо кілька варіантів умовних композиційних схем, виконаних графічним прийомом на площині з геометричних фігур, за допомогою яких організовується взаємодія мотивів, що визначають центр композиції

Лекція № 13

Тема: Виконання шрифтової композиції з використанням контрасту у шрифтах.

Мета: навчитися виконувати шрифтову композицію з використанням контрасту у шрифтах.

Методи: словесні, наочні.

План:

- 1 Вступ.
- 2 Застосування контрасту.
- 3 Контрастні зіставлення.

Матеріально-технічне забезпечення та дидактичні засоби, ТЗН:

- 1 Методичне забезпечення лекційного курсу.
- 2 Репродукції картин .

Література:

Перелік основної літератури

- 1 Куленко М.Я. Основи графічного дизайну: Підручник. К.:Кондор, 2006.-492с.
- 2 Кликушин Г.Ф. Декоративные шрифты для художественно – оформительских работ. Минск.: Полимя, 1987-280 с.
- 3 Юрий Гордон Книга про буквы от Аа до Яя – М.: Студия Артемия Лебедева, 2006. – 382с.
- 4 Морган Моргарет Буквицы энциклопедия – М.: Арт-родник 2007.-257с.

Перелік додаткової літератури:

- 5 Михайленко В.Є., Яковлев М.І. “Основи композиції”. Розділ 5.2.
- 6 Сморнов С.Л. “Шрифт наглядной агитации!”. М: Плакат.1990 г.
- 7 Ауров В.В. Шрифт в работе архитектора. – М.: «Архитектура-С» 2007.-164с.

Інтернет ресурси:

<http://www.youtube.com/>
<http://ur.wikipedia.org/>

Контраст - це різке відміну предметів з тих чи інших властивостей (розмірами, формою, кольором, світлотіні і т. Д.), Різко виражена протилежність: довгий - короткий, товстий - тонкий, великий - невеликий. Контраст - протиставлення, боротьба різних начал в композиції - завжди був одним з найбільш широко використовуваних засобів в руках живописця, скульптора, архітектора. Протягом багатомісячної історії мистецтва тема контрасту варіювалася, набуваючи залежно від характеру твору, стилю епохи,

індивідуальності автора найрізноманітніші вирази. У контрасті переважає відмінність над схожістю. Сутність композиції, побудованої на контрасті, - в активності її візуального впливу: на відміну від нюансних контрастні відносини розкриваються відразу, якщо вони вміло використані проектантом.

В художньому конструюванні контраст становить один з основних засобів композиції. Якщо взяти будь-яку композицію, в якій має місце супідрядність частин і виявлення головного, то в переважній більшості випадків головне буде контрастніше по відношенню до оточуючих елементів.

Шляхом контрасту можна посилити виразність виробу. Це досягається шляхом застосування різних матеріалів (наприклад, в телевізорі - екран зі скла, коробка з дерева, ручки регуляторів і решітки з пластмаси, окантовка - металева), і за рахунок обробки поверхні матеріалу - полірована поверхня металу або грубошороховата фактура, дерево поліроване або просто покрите лаком. При вмілому використанні контраст може зіграти вирішальну роль в композиції. Підлеглий інтересам композиції, він активізує форму. При відсутності контрасту форма виявляється маловиразною і нудною.

Контрастні зіставлення сприяють загостренню сприйняття цілого. Контраст підсилює, підкреслює відмінність властивостей форм, робить їх єдність більш напруженим, вражаючим.

Показовим прикладом контрасту може служити зв'язок геометричних фігур, коли одна з них збільшується за своїми розмірами по відношенню до інших, щоб визначити центр композиції. Перебуваючи в певному зв'язку один з одним такі композиції представляють приклад конструктивного і комбінаторного з'єднання. Такі вправи мають особливе значення і являють собою необхідну приналежність основ композиції.\

Коли геометричні елементи сопрягаєть один з одним, утворюють щось ціле, гармонійне, і це ціле являє собою певну зв'язку композицію, то цим самим в якійсь мірі вирішується проблема комбінаторних побудов. Спільність всіх що беруть участь елементів говорить про те, що поєднання цих елементів створює явище, яке ми називаємо композицією, конструкцією.

Зв'язок елементів умовної композиції стає органічніше і зрозуміліше, якщо в ній є головний елемент, навколо якого на художньої основі об'єднуються інші. Цей головний елемент умовно називається центром композиції. Підпорядкування деталі складної композиційно розвиненою форми також може мати свій центр, але по силі виразності він повинен бути менш значним, ніж центр загальний. Введення головного композиційного елемента і належна підпорядкованість інших деталей підсилює внутрішню зв'язку деталей між собою і підвищує загальну виразність. Композиційний центр набуває особливого значення при побудові умовних композицій.

Розглянемо кілька варіантів умовних композиційних схем, виконаних графічним прийомом на площині з геометричних фігур, за допомогою яких організовується взаємодія мотивів, що визначають центр композиції.

А Б В Г Д Е Ж
З Й К Л М Н О
П Р С Т У Ф Ц
Х Ц Ч Ъ Ь Ю Я

А Б В Г Д Е
Ж З Й К Л
М Н О П Р
С Т У Ф Ц
Х Ч Ъ Ь Ш
Щ Э Ю Я

А Б В Г Д Е
Ж З Й К Л
М Н О П Р
С Т У Ф Ц
Х Ч Ъ Ь Ш
Щ Э Ю Я

Лекція № 14

Тема: Образність шрифтів. Слово-образ.

Мета: ознайомити студентів з образністю шрифту та словом-образом.

Методи: словесні, наочні.

План:

- 1 Вступ.
- 2 Вплив на шрифт.
- 3 Ознаки слова-образу.

Матеріально-технічне забезпечення та дидактичні засоби, ТЗН:

- 1 Методичне забезпечення лекційного курсу.
- 2 Репродукції картин .

Література:

Перелік основної літератури

- 1 Куленко М.Я. Основи графічного дизайну: Підручник. К.:Кондор, 2006.-492с.
- 2 Кликушин Г.Ф. Декоративные шрифты для художественно – оформительских работ. Минск.: Полимя, 1987-280 с.
- 3 Юрий Гордон Книга про буквы от Аа до Яя – М.: Студия Артемия Лебедева, 2006. – 382с.
- 4 Морган Моргарет Буквицы энциклопедия – М.: Арт-родник 2007.-257с.

Перелік додаткової літератури:

- 5 Михайленко В.Є., Яковлев М.І. “Основи композиції”. Розділ 5.2.
- 6 Сморнов С.Л. “Шрифт наглядной агитации!”. М: Плакат.1990 г.
- 7 Ауров В.В. Шрифт в работе архитектора. – М.: «Архитектура-С» 2007.-164с.

Интернет ресурси:

<http://www.youtube.com/>
<http://ur.wikipedia.org/>

На форму шрифту, його образність безпосередньо впливає, як зазначалося вище, зміст тексту. Єдність форми букви і змісту письмового повідомлення - друга основна після удобочитаемости вимога. На якому шрифті зупинити свій вибір? Який малюнок щонайкраще відповідатиме розкриття змісту? Ці питання виникають перед кожним виконавцем.

Але чи зможе швидко і точно відповісти на них, не вдаючись до зайвих пошуків підходящого шрифту по каталогам, книжок та інших джерел, лише той художник, який володіє теорією шрифту, розуміє специфіку і спільність естетичних вимог, що пред'являються до нього. Готового рецепта немає. Наявні

під рукою трафарети не завжди можуть підійти для заданої теми. Не можна не враховувати і фактор морального старіння шрифту. Час висуває свої вимоги до оновлення його асортименту. Досконалість форми передбачає безперервне її розвиток. Шрифт як елемент художнього оформлення повинен і вирішуватися художньо, або бути правильно підібраним, зі своїм творчим прийомом побудови композиції тексту. Спочатку з'ясуємо для себе, що літерні знаки алфавіту - це певні елементи мови, знакової системи, що мають матеріальну, чуттєво сприйнятну форму і службовці для позначення окремих звуків мови - фонем. Зорові образи фонем - графеми - історично сформовані, загальноприйняті схеми букв, що дозволяють безпомилково впізнавати позначаються ними звуки. Позначаючи якийсь звук, графеми можуть відрізнятися за формою, як, наприклад, графеми великих і малих літер (звідси двухваріантний графематическій лад алфавіту). Форми графем, володіючи певною структурою, відносно стійкі. Вони змінюються в часі, хоча і вкрай повільно. Більшого варьированию схильні до форми знаків, для яких графеми служать морфологічної організацією, їх найбільш стійкою структурою. Що змушує змінюватися форму знаків? Звичайно, зміст.

Зміст - це щось матеріальне підставу, яке зумовлює зміну предмета завдяки взаємодії різних сторін і властивостей предмета, виконуваних цим предметом функцій. Відмінності в виразності шрифту змушують художника задуматися при виборі, модифікації або створення потрібних форм. Форма шрифту не пасивно слідує за змістом, вона, так само як і саме мистецтво шрифту, має відносну самостійність і впливає на зміст. Залежно від ставлення до форми шрифту художника (так само як і глядача) вона може сприяти розвитку предмета або, навпаки, гальмувати його. В історичному аспекті процес взаємовпливу змісту і форми в шрифті постає вельми наочно. У сучасній практиці при розробці шрифтів форми важливо, враховуючи взаємозв'язок її з змістом, чітко усвідомлювати функціональне значення як самих буквених знаків, що входять в певну систему (тип шрифту, гарнітура), так і текстів (шрифтові композиції). Виконуючи одночасно утилітарну й естетичну функції, шрифт має: предметне значення (позначаються об'єкти: літерним знаком - звук мови, комбінацією знаків - слова і пропозиції) і експресивно-сміслові значення (почуття, що передаються зримими образами цих об'єктів людської мови). На предметному рівні шрифт не представляє загадок для всякого грамотного людини.

Про експресивно-смісловому значенні читач частіше не замислюється, але для художника шрифту це значення грає першорядну роль. Естетичне почуття людини рідко його обманює. Глядач, не вдаючись у тонкощі мистецтва шрифту, завжди відрізнити красиве від некрасивого, наочне від непривабливого. З духовним зростанням суспільства сприйняття і оцінка глядачем змісту, укладеного в формі шрифту, розширюються і поглиблюються, підвищуються естетичні вимоги. Мистецтво ж в особі художника представляє соціальну потребу людини в абсолютному вияві своїх творчих сил і здібностей, і в силу цього воно завжди повинно бути трошки попереду не тільки сучасного йому глядача, читача, а й свого часу. У книзі "Естетика мистецтва шрифту" відомий німецький художник шрифту Альберт Капр пише: "Мистецтво шрифту - це в першу чергу мистецтво пропорції. Напруженість і гармонія, симетрія і асиметрія, ритм форми і

контрформи, єдність індивідуального і загального - при роботі над шрифтом доводиться враховувати безліч протилежностей ". За гіпотезою А. Капра, "... закони орнаменту, які грають у шрифті домінуючу роль, відображають в загальній формі основні закони природи, перш за все діалектики. Ці вироблені в процесі практичної діяльності аксіоми в повній мірі відносяться і до естетичної оцінки.

Лише при дотриманні законів форми виникає враження прекрасного ". Будь-який твір образотворчого мистецтва вимагає різноманіття в єдності і єдності в різноманітті, єдиного настрою, створюваного численними відтінками, цілісності композиції, що складається з багатьох деталей, тобто прояви основного закону діалектики - закону єдності протилежностей.

Слово-образ - це прикордонне явище між типографікою і шрифтових дизайном, в зв'язку з чим в основу класифікації можна покласти ступінь наближеності до того чи іншого полюсу. Ясна річ, кількість проміжних форм може бути нескінченно великим, проте, думаю, що не помилуюся, якщо скажу, що слова-образи можна розділити на три типи:

- типографічні;
- проміжні;
- художні;

(Назви груп носять умовний характер, але ця класифікація і не претендує на науковість)

Типографські слова-образи

Як стає зрозуміло з самої назви, слова-образи, які можна віднести до даного типу, стоять ближче до типографіки, ніж до дизайну шрифтів.

В якості ключових ознак я виділив би такі:

- текст набраний одним стандартним шрифтом (як правило, використовується шрифт без зарубок з незначними модифікаціями);
- яскраво виражений текстовий блок підпорядковується законам типографіки (якщо ідея не вимагає відступу від правил виносу підрядкових і надрядкових елементів, а також порушень трекінгу);
- кольором символів і фону відводиться другорядна роль або зовсім не приділяється належної уваги. Найчастіше, слова-образи набрані чорним кольором на білому тлі або інверсійний варіант.

На перший погляд може здатися, що нічого оригінального в тексті і немає, однак «родзинка» слова криється в незначній зміні деяких елементів тексту: розмір окремих букв, зміщення відносно базової лінії, перевертання символів, гра акцентами і т.д. Оригінальність ідеї усвідомлюється після прочитання слова і зіставлення його сенсу з особливостями зовнішнього вигляду символів. Тобто графічна складова відіграє другорядну, посилює роль. Оскільки виразні засоби класичних шрифтів надзвичайно скромні, автори, як правило, грають на зовнішній схожості тих чи інших букв з поняттям, про який йде мова. Якщо ця подібність не є очевидним, в хід йдуть згадані вище хитрощі.

Своєрідною класикою цього жанру можна вважати типографіческие роботи корейського художника та креативного директора компанії Facebook, а до цього - Google, Jee Li Джі Лі. Його роботи доводять, що слова можуть

ілюструвати свій власний сенс. Не так давно він випустив книгу, яка так і називається - «Слово як зображення» (Word as Image), деякі найбільш цікаві ілюстрації з неї ми пропонуємо Вашій увазі.

Лекція № 15

Тема: Шрифтова композиція-образ.

Мета: ознайомити студентів з базовою інформацією стосовно шрифтової композиції-образу.

Методи: словесні, наочні.

План:

- 1 Вступ.
- 2 Дизайн як вид проектної діяльності: становлення, розвиток, перспективи.
- 3 Основні етапи розвитку світового дизайну.
- 4 Специфіка проектно-художньої діяльності дизайнера.

Матеріально-технічне забезпечення та дидактичні засоби, ТЗН:

- 1 Методичне забезпечення лекційного курсу.
- 2 Репродукції картин.

Література:

Перелік основної літератури

- 1 Куленко М.Я. Основи графічного дизайну: Підручник. К.:Кондор, 2006.-492с.
- 2 Кликушин Г.Ф. Декоративные шрифты для художественно – оформительских работ. Минск.: Полимя, 1987-280 с.
- 3 Юрий Гордон Книга про буквы от Аа до Яя – М.: Студия Артемия Лебедева, 2006. – 382с.
- 4 Морган Моргарет Буквицы энциклопедия – М.: Арт-родник 2007.-257с.

Перелік додаткової літератури:

- 5 Михайленко В.Є., Яковлев М.І. “Основи композиції”. Розділ 5.2.
- 6 Сморнов С.Л. “Шрифт наглядной агитации!”. М: Плакат.1990 г.
- 7 Ауров В.В. Шрифт в работе архитектора. – М.: «Архитектура-С» 2007.-164с.

Интернет ресурси:

<http://www.youtube.com/>
<http://ur.wikipedia.org/>

Один із способів тісного злиття шрифту із зображенням, носить назву «Калліграмми». Це в деякому роді графічна гра, яка змушує текст лягати в рамки обриси малюнка і своїм розташуванням створювати ілюстрацію.

Коли малюнок підпорядковується руху рядків, включаючись в їх ритм, зображально-шрифтова композиція досягає своєї єдності.

астоящем вправні калліграмми можуть бути досить мудрими. Для їх прочитання читачеві потрібне гарне уяву і спостережливість.

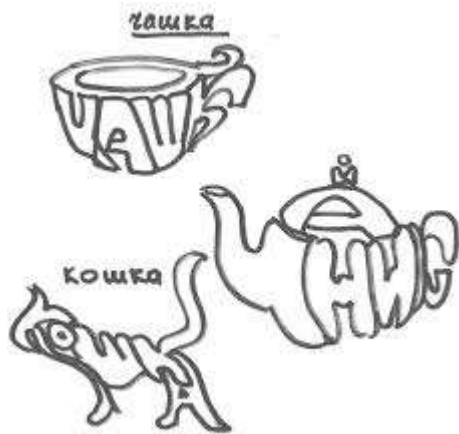
Хороші калліграмми часто виконують вручну і для їх створення необхідна певна художня майстерність. Як відомих прикладів таких калліграмм можна згадати зразки мистецтва ісламської калліграфії. Ізвестний живописець і графік, майстер ілюстрації та шрифтового мистецтва, представник стилю конструктивізму, С. Б. Телінгатер писав: «Образ шрифту це теж думка, тільки виражена художніми специфічними засобами».

Одним з найцікавіших моментів в роботі зі шрифтами є можливість створювати ілюстрації, використовуючи форми і накреслення літер. Для дизайнерів, які люблять «пограти» з буквами, це великі і нескінченні можливості проектувати, творити, створювати картинки.

Тут букви грають роль будівельних цеглинок. З їх допомогою можна створювати зображення, звернені до глядача, як на текстовому, так і на візуальному рівні. Буква не завжди виступає як носій тільки звуку. Вона може бути і носієм образу, перетворюючись в різноманітні форми. І букви, з'єднуючись в свою чергу, в слова теж можуть створювати образ в написанні. Тут хочеться познайомити вас зі словом Калліграмми - його придумав французький поет Гійом Аполлінер, який частину своїх віршів виконував у вигляді малюнків, що складаються з слів, що виражають тему вірша.

Калліграмми - це графічна загадка, котра стимулює образне мислення, розвиває спостережливість і вміння зосередитися.

Лекція № 16

Тема: Неалфавітні знаки.

Мета: ознайомити студентів з базовою інформацією стосовно художнього проектування. Розглянути основні поняття в проектуванні. Розвивати творче мислення.

Методи: словесні, наочні.

План:

- 1 Вступ.
- 2 Графема.
- 3 Неалфавітні знаки.

Матеріально-технічне забезпечення та дидактичні засоби, ТЗН:

- 1 Методичне забезпечення лекційного курсу.
- 2 Репродукції картин .

Література:

Перелік основної літератури

- 1 Куленко М.Я. Основи графічного дизайну: Підручник. К.:Кондор, 2006.-492с.
- 2 Кликушин Г.Ф. Декоративные шрифты для художественно – оформительских работ. Минск.: Полимя, 1987-280 с.
- 3 Юрий Гордон Книга про буквы от Аа до Яя – М.: Студия Артемия Лебедева, 2006. – 382с.
- 4 Морган Моргарет Буквицы энциклопедия – М.: Арт-родник 2007.-257с.

Перелік додаткової літератури:

- 5 Михайленко В.Є., Яковлев М.І. “Основи композиції”. Розділ 5.2.
- 6 Сморнов С.Л. “Шрифт наглядной агитации!”. М: Плакат.1990 г.
- 7 Ауров В.В. Шрифт в работе архитектора. – М.: «Архитектура-С» 2007.-164с.

Интернет ресурси:

<http://www.youtube.com/>

<http://ur.wikipedia.org/>

Графе́ма (від грец. γράφω — пишу та -ема) — одиниця писемної мови (в алфавіті — літера, н-д, а, б і т.п.; у неалфавітних системах письма — складовий знак, ієрогліф, ідеограма та ін.).

Графема однозначно відмінна від будь-якої іншої одиниці тієї ж писемності.

Одна й та ж графема може приймати різні конкретні форми (алогографи, гліфи, зображення), але має зберігати певну схему побудови, «скелет» знака,

дискретно відмінний від інших знаків даної писемності, незалежно від гарнітури шрифту, індивідуального почерку тощо.

За аномалії у розвитку мови, чи просто за так званого «нерозбірливого почерку» можливе змішування графем (н-д, б і в, д і у).

Поняття графеми запровадив у 1912-му Бодуен де Куртене.

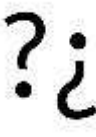
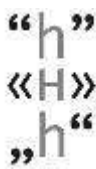

Зображення	Значення
	<p>Знак «Собака», Знак @. Знак, в сучасній типографіці зустрічається головним чином в адресах електронної пошти. Має різноманітну форму в залежності від гарнітури, але, як правило, це курсивне «а», оточене тонким спіральним штрихом. За значенням еквівалентний англійської 'at'.</p>
	<p>Спеціальний символ (&), що позначає союз «і». Назва походить від виразу «and per se and» (тобто «союз і як такої»). Являє собою видозмінену лігатуру Et, що в латині означає «і». Один з перших випадків застосування - в римського рукопису, датованій 75 м. Форми амперсандів надзвичайно різноманітні.</p>
	<p>Неалфавітні знаки. Шрифтові знаки за винятком букв алфавіту. Зазвичай в комплект шрифту з цих знаків входять цифри, розділові знаки, дробу, цифрові індекси, знаки валют, знаки авторського права і т.д. Крім того, в наборі можуть застосовуватися неалфавітні знаки для набору формул, схем, карт, діаграм, орнаментів, лінійок, бордюрів, політіпажей і т.д.</p>
	<p>Кутові дужки, ламані дужки. Парні знаки пунктуації, в які укладають три крапки, що означає пропуск в цитаті або цілого пропозиції, або декількох пропозицій. Крім того, кутові дужки використовують при наборі документальних текстів для позначення авторської або редакторської правки, укладаючи в них опущені слова.</p>

It's	Апостроф - від грец. apostrophos - звернений в сторону або назад. Нарядковий розділовий знак у вигляді коми на верхню лінію, що вживається для позначення пропуску голосного. Використовується також в алфавітах різних мов як розділовий знак, як одинарні лапки, фонетичної транскрипції - як знак палаталізації (пом'якшення приголосних, додатковий до основної артикуляції приголосних підйом середньої частини спинки язика до твердого піднебіння), як знак гортанний змички (твердого нападу) і ін.
	Астеріск, зірочка. Нарядковий знак у вигляді зірочки, *. За допомогою астеріска позначають виноску або примітка. Три астеріска, розташовані в ряд або утворюють трикутник, використовуються для поділу віршів або частин твору.
ear!	Знак оклику. Розділовий знак, що виражає вигук, підвищену інтонацію. Ставиться в кінці речення, а в деяких мовах (наприклад, в іспанському) також на початку речення в перевернутому вигляді.
{b}	Фігурні дужки. Парні розділові знаки. Дужки, які мають складну вигнуту форму. Фігурні дужки найчастіше вживаються в математичних формулах, де вони зазвичай об'єднують групу формул або охоплюють вираз, в якому вже були вжиті круглі або квадратні дужки.
[b]	Квадратні дужки. Парні розділові знаки. Дужки, що мають квадратну форму. Застосовуються в формульному наборі й для виділень в тексті.
•На	Буліт. Жирна крапка приблизно посередині кегельний майданчика. Застосовується для виділення окремих пунктів в перерахування та списках, в табличному наборі і т.д.
C:	Двокрапка. Одиночний розділовий знак у вигляді двох точок одна над іншою, службовець для внутрішнього членування пропозиції. У російській мові застосовується перед перерахуваннями і прямою мовою, а також в ін. Випадках. Крім того, застосовується в математиці для позначення дії ділення і в лінгвістиці. Вперше з'явився в середньовічних рукописах.
a,	Кома. Одиночний розділовий знак пунктуації. У російській мові вживається при перерахування, між однорідними членами речення і пропозиціями, при виділенні причетних і дієприкметникових оборотів і в інших випадках, передбачених правилами граматики. У європейській традиції застосовується також в десяткових дробах і як одиночна відкриває лапки. У північноамериканській типографіке запитом поділяються розряди багатозначних чисел. Вперше з'явилася в ранніх середньовічних рукописах. У пам'ятках давньоруської писемності застосовувалася з XV в.

	<p>Деггер (Обеліск, Хрестик, «Хрест»). Один із символів виноски, застосований в Англії та Америці. В англо-американській традиції в якості знака виноски застосовується також подвійний деггер.</p>
	<p>Тире - від фр. Tiret, від Tirer - тягнути. Одиночний розділовий знак, який вживається в російській мові як знак пропуску слів у реченні, при прямій мові, як умовний знак заміни повторюваних слів в йдуть підряд заголовках рубрик та підрубрик допоміжного покажчика і в інших випадках, передбачених граматиною російської мови. За правилами набору відбивається від попередніх і наступних слів тонкими шпаціями. У російській друкарською традиції, обумовленої процесом металевого набору, відомо тільки одне довге тире, але в Європі і Америці застосовується також</p>
	<p>Діакрітика, умляутами, Акцент. Додаткові знаки в деяких алфавітах, які ставлять над або під буквами для зміни їх звучання. Наприклад ç, à, ò, é, Å.</p>
	<p>Точка, акцент. Один з надрядкових (Overdot) або підрядкових (Underdot) діакритичних знаків (акцентів). Верхня точка застосовується в литовською, мальтійською, польською та турецькою мовами, а нижня у в'єтнамському мовою як показник одного з чотирьох тонів.</p>
	<p>Відточив. Ряд розділених пробілами в напівкегельну або кегельную точок, яким в змісті (змісті) книги зв'язується номер сторінки з назвою глави, частини або розділу. Також застосовується в табличному наборі.</p>
	<p>Подвійний деггер, Даблдеггер, подвійний хрест. Знак †. Один із символів виноски, застосований в Англії та Америці.</p>
	<p>Лапки- "лапки". Парні розділові знаки у вигляді двох ком, що вживаються для виділення назв, прямої мови, цитат та ін. В Росії в якості основних лапок прийняті «лапки-ялинки» (French quotes, guillemots, chevrons), а в разі потреби вжити цитату всередині цитати застосовуються "лапки-лапки", наприклад: «" Як це нудно! "- вигукнув я мимоволі» (Лермонтов).</p>
	<p>Три крапки. Розділовий знак у вигляді трьох точок на одній ніжці літери, що дозволяє набирати отточия. Окремо крапки позначають незакінчену фразу або пропуск в тексті.</p>
	<p>Довге тире. Одиночний розділовий знак, який вживається в російській мові як знак пропуску слів у реченні, при прямій мові, як умовний знак заміни повторюваних слів в йдуть підряд заголовках рубрик та підрубрик допоміжного покажчика і в інших випадках, передбачених граматиною російської мови. За правилами набору відбивається від попередніх і наступних слів тонкими шпаціями. Заміна</p>

	тире дефісом з межсловних пробілами недопустима в грамотній типографіці
3-6	Тире короткий. Тире шириною приблизно в 6 Ен. Застосовується для позначення діапазону. Входить в усі стандартні кодування цифрового шрифту. Коротке тире між цифр не відбивається від попередніх і наступних знаків. Не плутати зі знаком «мінус».
ß	Есцет. Буква ß - подвійне «ес». Лігатура, що застосовується в німецькій мові.
«g»	Лапки- «ялинки». Парні розділові знаки, що вживаються для виділення назв, прямої мови, цитат та ін. У Франції, Італії та Росії їх зазвичай застосовують вістрями назовні, а в Німеччині - навпаки, вістрями всередину. У Росії в якості основних лапок прийняті подвійні лапки- «ялинки», а в разі потреби вжити цитату всередині цитати застосовуються подвійні лапки- "лапки". Лапки почали застосовуватися в Росії в кінці XVIII в. Англійська назва «ялинок» Guillemots, можливо, проізошло від імені французького пуансоністов XVI в. Гійома Ле Бе, який їх, як передбачається, придумав. Вживання в російській тексті лапок іноземного типу - серйозна, хоча й поширена помилка набору.
a-e	Дефіс, Риска. Дефіс від нього. Divis, від лат. divisio - поділ, розчленування Розділовий знак у вигляді короткої рисочки, який вживається між частинами складних слів, між двома словами, як знак переносу слова і в ін. Випадках, визначених орфографією. Від слів і їх частин не відбивати. Не плутати з Тире.
?	Інтерробанг. Новий знак, який би з'єднав в одному символі знаки питання й оклику. Повинен застосовуватися для позначення риторичного вигуку-питання, характерного для рекламних текстів («Що !? Як ревізор !?»). Запропоновано в 1962 р редактором нью-йоркського журналу Type Talks Мартіном Спектер (Martin Speckter), назва обрана читачами журналу. Хоча цей знак включений в стандарт Unicode, його застосування в типографіці поки не помітно.
Nº	Знак номера. Знак, що позначає номер. Набирається завжди перед числом, до якого належить. Його форма залежить від національної традиції. У Росії прийнятий знак номера [№], який був запозичений в XIX в. у Франції і Німеччині. Цікаво, що зараз і у Франції і в Німеччині знак номера набирається з окремих букв с точкою: [No.], а колишній знак більше не застосовується. В Англії та Америці прийнятий інший знак номера, так зв. Октоторп: [#], який іноді неправильно наз. «Дієз».

	<p>Октогорп, «Грати». Знак, що позначає номер в Англії та Америці. Назва прийшла з картографії, де таким знаком позначається село (Octothorp значить «вісім полів», і знак зображає вісім полів і населений пункт посередині). Іноді неправильно наз. «Дієз».</p>
	<p>Англійська параграф. Знак, що позначає при верстці повернення каретки (перехід до наступного абзацу). Крім того, в англо-американській типографіке застосовується в якості знака виноски. Походить від середньовічного позначення початку нового абзацу в рукописній книзі.</p>
	<p>Круглі дужки. Парні розділові знаки. Дужки, що мають дугоподібну форму. Застосовуються в формульному наборі й для виділень в тексті.</p>
	<p>Крапка. Одиночний розділовий знак, що відзначає кінець пропозиції і тим самим служить для членування тексту. Вперше з'явилася ще в давньоримських написах і в середньовічних рукописах, ставилася в різних комбінаціях спочатку на середині букви, а потім на лінії шрифту. Середня точка (Midpoint) до сих пір застосовується в каталонською мовою для поділу між двома буквами l та в математичному наборі як знак множення.</p>
	<p>Знак запитання. Розділовий знак, що виражає запитливо інтонацію. Ставиться в кінці речення, а в деяких мовах (наприклад, в іспанському) також на початку речення в перевернутому вигляді.</p>
	<p>Лапки. Парні розділові знаки, що вживаються для виділення назв, прямої мови, цитат та ін. Існує кілька різновидів лапок, застосовуваних в залежності від національних традицій типографіки. У Росії в якості основних лапок прийняті лапки- «ялинки» (French quotes, guillemots, chevrons), а в разі потреби вжити цитату всередині цитати застосовуються лапки- "лапки", наприклад: «" Як це нудно! "- вигукнув я мимоволі» (Лермонтов).</p> <p>У Франції лапки застосовуються приблизно так само, як в Росії, але в Німеччині основні лапки-ялинки застосовуються »навпаки«. Маємо приклади застосування також одиничні лапки-ялинки. В Англії основних лапки вживаються 'так', а додаткові "так", тоді як в США основними лапками вважаються "такі", а додатковими - 'такі'. У деяких країнах, наприклад, в Фінляндії і Швеції, застосовуються відразу три види лапок, але зате відкриває лапки не відрізняється від закриває: "так", "так" або "так". Вживання в російській тексті іноземних лапок - серйозна, хоча й поширена помилка набору. Ще більш груба помилка - застосування замість лапок знака дюйма або кутовий секунди ("). Лапки почали застосовуватися в наборі в XVI ст., А в Росії - в кінці XVIII в.</p>

<p>§§§</p>	<p>Параграф. Знак, що позначає параграф перед його цифровим номером (§ 1). Знак подвоюється при позначенні кількох параграфів. За технічним правилам набору відбиття цього знака від подальшої цифри - напівкегельної. При вимкненні відбиття не змінюється. Походить зі старого знака англійської параграфа.</p>
<p>0;</p>	<p>Крапка з комою. Одиночний розділовий знак, службовець для внутрішнього членування пропозиції. У російській мові вживається в складних пропозиціях, між однорідними членами речення і в перерахування, коли це передбачено правилами граматики. У грецькому означає знак питання.</p>
<p>a/b</p>	<p>Коса риска. Косий штрих, зазвичай нахилений до вертикалі на менший кут, ніж дрібна риса. Служить як знак поділу, застосовується в словниковому і лінгвістичному наборі. У деяких країнах його прийнято використовувати в наборі дат, адрес і т.д. У середні століття застосовувався як форма коми.</p>
	<p>Пропуск. Пробільний матеріал, який використовується в металевому наборі для заповнення прогалин між словами при виключкестрок, в абзаців відступи, при виділенні тексту розрядкою і ін. Шпаціями можуть мати товщину від 1 до 20 пунктів, кегль - від 6 до 20 пунктів. Залежно від товщини шпації биваютькруглие, напівкруглі, третний, четвертні, тонкі.</p>
<p>ã</p>	<p>Тільда. (1) (Tilde) Один з верхніх акцентів. Діакритичний знак у вигляді хвилястої риси. Застосовується над голосними у в'єтнамському, португальською, естонському і ін. Мовами і над приголосними в іспанському, кечуа, тагальська і ін. Мовах. (2) (ASCII tilde, swung dash) Хвилясте тире (~). Застосовується в двомовних перекладних словниках для заміни заголовного слова в словосполученнях, а також в математичному наборі як знак подібності.</p>

Лекція № 17

Тема: Просторово-кольорове вирішення написів.

Мета: ознайомити студентів з базовою інформацією стосовно художнього проектування. Розглянути основні поняття в проектуванні. Розвивати творче мислення.

Методи: словесні, наочні.

План:

- 1 Вступ.
- 2 Дизайн як вид проектної діяльності: становлення, розвиток, перспективи.
- 3 Основні етапи розвитку світового дизайну
- 4 Специфіка проектно-художньої діяльності дизайнера.

Матеріально-технічне забезпечення та дидактичні засоби, ТЗН:

- 1 Методичне забезпечення лекційного курсу.
- 2 Репродукції картин .

Література:

Перелік основної літератури

- 1 Куленко М.Я. Основи графічного дизайну: Підручник. К.:Кондор, 2006.-492с.
- 2 Кликушин Г.Ф. Декоративные шрифты для художественно – оформительских работ. Минск.: Полимя, 1987-280 с.
- 3 Юрий Гордон Книга про буквы от Аа до Яя – М.: Студия Артемия Лебедева, 2006. – 382с.
- 4 Морган Моргарет Буквицы энциклопедия – М.: Арт-родник 2007.-257с.

Перелік додаткової літератури:

- 5 Михайленко В.Є., Яковлев М.І. “Основи композиції”. Розділ 5.2.
- 6 Сморнов С.Л. “Шрифт наглядной агитации!”. М: Плакат.1990 г.
- 7 Ауров В.В. Шрифт в работе архитектора. – М.: «Архитектура-С» 2007.-164с.

Інтернет ресурси:

<http://www.youtube.com/>
<http://ur.wikipedia.org/>

Перша і основна вимога – легкочитабельність шрифтів, яка є одним з найважливіших достоїнств шрифту. Це не тільки загальна оцінка придатності його форми, але й показник краси. На легкочитабельність впливають такі чинники: форма шрифтових знаків (рисунок чи тип шрифту, розмір, пропорційність співвідношення ширини до його висоти, ритм форм, начиченість, колір); шрифтова композиція (довжина рядка чи шрифтового поля, ритм рядка та

композиції тексту, кольорове рішення); чіткість шрифту (співвідношення кольору (тону).

Образність шрифту – друга вимога. На форму шрифту, його образність безпосередньо впливає, як зазначалося вище, зміст тексту. Єдність форми букви і змісту письмового повідомлення - друга основна після удобочитаємості вимога. На якому шрифті зупинити свій вибір? Який малюнок щонайкраще відповідатиме розкриття змісту? Ці питання виникають перед кожним виконавцем.

Але чи зможе швидко і точно відповісти на них, не вдаючись до зайвих пошуків підходящого шрифту по каталогам, книжок та інших джерел, лише той художник, який володіє теорією шрифту, розуміє специфіку і спільність естетичних вимог, що пред'являються до нього. Готового рецепта немає. Наявні під рукою трафарети не завжди можуть підійти для заданої теми. Не можна не враховувати і фактор морального старіння шрифту. Час висуває свої вимоги до оновлення його асортименту. Досконалість форми передбачає безперервне її розвиток. Що змушує змінюватися форму знаків? Звичайно, зміст. Зміст – це матеріальний фундамент, який зумовлює зміну предмета завдяки взаємодії різних сторін і властивостей предмета, виконання цим предметом певних функцій. Тобто в цій ситуації необхідно відштовхуватись від ідейного задуму створити або трансформувати адекватний за образом, змістом шрифт.

Під образністю шрифту треба розуміти ті якості, які можуть викликати певні асоціації. Створення образності шрифту становить органічний зв'язок рисунка букв із змістом тексту, тобто повне виявлення смислу тексту.

Третя вимога над шрифтовими композиціями - досягнення ритмічної побудови. Ритм створюється обміркованим чергуванням „плям" літер та міжбуквених пробілів, взаєморозташованих слів і рядків, геометричною та оптичною пропорційністю букв, рядків, композиції в цілому – усіма елементами лінійно-просторової побудови.

Шрифт, підпорядковуючись усім цим зоровим закономірностям ритму, впливає на людину, викликаючи той чи інший настрій, активізує або гальмує сприйняття, впливає, на образність форми. За емоційним сприйняттям ритмічна побудова тексту може бути простою та складною, статичною й динамічною, урівноваженою та неспокійною. Порушення ритмічних зв'язків тягне за собою враження подрібненості, випадковості, втрати цілісності композиції, і, навпаки, гармонійна побудова допомагає читанню, надає зорове задоволення.

Однією з основних вимог є організація гармонії кольорового рішення шрифту. Колір відіграє велику роль не тільки з естетичної точки зору, а й впливає на глядача своїми фізичними та психологосуб'єктивними якостями: [3, с. 821. За фізичними якостями колір вважається вдалим, якщо відповідає природним умовам зорового сприйняття; чіткості, легкочитабельності. До фізичних якостей належать також і властивості кольору тла: світле тло оптично віддаляє та полегшує плакат, темне тло наближає та робить його важче. Психологічний аспект кольору полягає в тому, що він може викликати настрій: спокійний чи роздратований, радісний чи сумний, підвищувати чи знижувати увагу, сприяти розкриттю образності шрифтової композиції. Установлено, що теплі кольори (червоний, помаранчевий, жовтий) діють на психіку людини збуджуючи: холодні

кольори (блакитний, синій, зелений), навпаки, знижують втому та заспокоюють зір. Майбутній дизайнер повинен урахувати ці особливості.

Гармонію кольорового рішення можна вважати досягнутою, якщо:

- 1) колір шрифту та колір тла забезпечують чітке та зручне сприйняття тексту;
- 2) загальне кольорове рішення сприяє емоційному висловленню та розкриттю ідейного змісту тексту;
- 3) кольорове рішення знаходиться в гармонійній єдності з оточенням і відповідає відчуттям естетичного задоволення.

Зрозуміло, що кожний конкретний випадок вимагає індивідуального підходу до кольорового рішення.

Наступною вимогою до шрифтових композицій є стильова єдність шрифту. На вибір форми шрифту суттєво впливає стиль – чинник, який визначається змістом інформації графічного об'єкта та авторським задумом. Стильова єдність у текстах графічних носіїв відповідає тим умовам гармонійності побудови, естетичної повноцінності композиції. Шрифтові роботи, наприклад плакати, що містять коротку завершену думку в одне – два речення, як правило, виконуються шрифтом однієї гарнітури або єдиним типом шрифту, образно розкриваючи зміст.

У композиціях їх симетрично розміщених рядків і “прапорцем” краще вибирати якусь одну гарнітуру шрифту, зберігаючи одні і ті ж пропорції літер, їхню щільність і насиченість, однакові міжбуквенні пробіли. Проте трапляються випадки, коли зустрічаються дуже довгі слова та довгі рядки. Тоді букви в них дозволяється робити трохи вужче або скорочувати міжбуквенні пробіли, щоб такі рядки та слова не дуже близько підходили до країв плаката чи напису, залишаючи візуально бокові поля однаковими. Заміна ширини літер (їхньої щільності) непомітно змінить гарнітуру, але збереже стиль шрифту.

Порушення стилю може бути виправданим у тих випадках, коли в композиції графічного об'єкта присутні рубрики, заголовки, епіграфи, назви творів, з яких обрано цитату, прізвище автора, перші літери червоних рядків, які виконуються іншими порівняно з основним текстом шрифтами. Проте в багатьох інших випадках перевага надається збереженню єдності стилю. Головним виправданням змішування стилів є наочне розкриття змісту плакатів, шрифтових композицій, тощо. Тому, залежно від теми, з метою посилення акцентів, смислової відмінності, розмаїття рішень, декоративності майбутній дизайнер має право коректно використовувати різні типи шрифтів.

наступна вимога – обґрунтоване розміщення смислових акцентів у шрифтових композиціях. Це – завдання особливої значущості.

Перше, з чим зіштовхується майбутній дизайнер, починаючи роботу над шрифтовою композицією будь-якого об'єкта графічного дизайну, - адекватно виявити його зміст у формі, найзручніший для сприйняття. Тексти, у яких кожне слово має важливе значення, будується без будь-якого акцентування слів і рядків. Якщо ж у такому тексті все ж таки необхідний акцент на окремому слові чи головній думці, це можна зробити шрифтом жирнішим, більшого розміру або

кольором, в окремих випадках – змінити рисунок літер (увести курсив або інший тип шрифту).

Посилити смислове акцентування (значущість і урочистість слів) у композиції можна шляхом збільшення міжрядкових інтервалів.

Останньою, та не менш важливою вимогою до роботи зі шрифтом є цілісність, композиційна підпорядкованість усіх елементів. Оцінюючи той чи інший проект дизайнера, часто говорять про те, погано чи добре скомпонований той чи інший графічний носій дизайну. Добре скомпонований шрифтовий напис – це напис, у якому в єдине ціле вдало пов'язані всі його складові частини, ныщо не турбує око та створюється враження повної гармонії. Будь-яка шрифтова композиція, окрім інформативного призначення, впливає на почуття людей, враховуючи смак. Тому у своїй роботі майбутній дизайнер повинен виявляти високий художній смак, а глядач, емоційно оцінюючи його роботу, повинен отримувати естетичне задоволення.

Якщо око не сприймає шрифтову композицію як єдине ціле, якщо його відволікають окремі деталі, то це означає, що в композиції немає зорового центру, який би пов'язував усі елементи в єдине ціле. Гарні пропорції, необхідна контрастність, масштабність, рівновага, ритм, кольорова гармонія - от початок основ художньої творчості, фундамент художньої виразності, якими повинен вільно володіти дизайнер.

Таким чином, головними вимогами до роботи над завданнями зі шрифтовими композиціями майбутніх фахівців з графічного дизайну є:

- 1) досягнення легко читабельності шрифтів;
- 2) виявлення образності шрифтів (органічний зв'язок рисунка літер зі змістом тексту);
- 3) досягнення ритмічної побудови тексту;
- 4) організація гармонії кольорового рішення;
- 5) стильова єдність шрифту;
- 6) обґрунтоване розміщення смислових акцентів у тексті;
- 7) досягнення цілісності композиційної підпорядкованості всіх елементів шрифтового напису.

До перспективних напрямків визначеної проблеми слід віднести діагностику реальної практики виконання майбутніми фіхівцями з графічного дизайну завдань зі шрифтовими композиціями у ВНЗ та дотримання ними головних вимог щодо процесу та результатів виконуваної роботи.

Лекція № 19

Тема: Єдність тексту та форми у шрифтових композиціях.

Мета: сформувати чітке уявлення про різновиди шрифтів та їх практичне використання. Систематизувати знання та уміння працювати зі шрифтом.

Методи: словесний; наочний; практичний.

План:

- 1 Використання шрифту в шрифтових композиціях
- 2 Історія екслібрису
- 3 Історія українського екслібрису
- 4 Види екслібрису

Матеріально-технічне забезпечення та дидактичні засоби, ТЗН:

- 1 Методичне забезпечення лекційного курсу.
- 2 Презентаційний матеріал.

Література:

Перелік основної літератури

- 1 Куленко М.Я. Основи графічного дизайну: Підручник. К.:Кондор, 2006.-492с.
- 2 Кликушин Г.Ф. Декоративные шрифты для художественно – оформительских работ. Минск.: Полимя, 1987-280 с.
- 3 Юрий Гордон Книга про буквы от Аа до Яя – М.: Студия Артемия Лебедева, 2006. – 382с.
- 4 Морган Моргарет Буквицы энциклопедия – М.: Арт-родник 2007.-257с.

Перелік додаткової літератури:

- 5 Михайленко В.Є., Яковлев М.І. “Основи композиції”. Розділ 5.2.
- 6 Сморнов С.Л. “Шрифт наглядной агитации!”. М: Плакат.1990 г.
- 7 Ауров В.В. Шрифт в работе архитектора. – М.: «Архитектура-С» 2007.-164с.

Інтернет ресурси:

<http://www.youtube.com/>
<http://ur.wikipedia.org/>

В активізації реклами міста, вулиці, транспорту, виставки, вітрини; в організації композиції товарної тари, етикетки, ярлика, упаковки дизайнеру вкрай необхідне використання шрифту та форми.

Шрифт – це важливий елемент архітектури, монументального, декоративно-прикладного мистецтва, кіно й телебачення; необхідний компонент художнього проектування різних графічних об’єктів: книжок, плакатів, афіш,

флаєрів, бігбордів, візиток, конвертів, календарів, буклетів тощо; ефективний засіб реклами.

Без єдності тексту та форми у шрифтових композиціях неможливо обійтися в багатьох випадках життя: скрізь закликає та агітує, радить і попереджає, указує та пропонує шрифтовий напис.

Ми не замислюємося, чому саме цим, а не іншим шрифтом, за допомогою саме таких засобів композиції виконано рекламу чи плакат, назву на книжковій обкладинці чи надпис на фасад магазину.

Причому напис, який попереджує про небезпеку, виконано літерами, що легко читаються на відстані й одразу привертають нашу увагу.

Виконуючи хвилюючий, яскравий чи спокійний і малопомітний напис, дизайнер-професіонал шукає найбільш притаманний за рисунком, змістом шрифту: чіткий чи вільний, контурний чи відтінений, плакатний чи декоративний, дотримується головних вимог шрифтової грамоти.

У наш час, коли на вулицях і в приміщеннях людей оточує велика кількість різноманітних текстів, які містять різну інформацію, від уміння та майстерності дизайнера залежить можливість зупинити увагу глядача, активізувати його сприйняття.

Проте, на жаль, доводиться констатувати, що більшість об'єктів графічного дизайну зі шрифтовими композиціями виконані сучасними дизайнерами частіше за все не відповідають своєму змісту та цільовому призначенню, оскільки в них відсутня висока культура художнього виконання, стилістична єдність, образність, читабельність, кольорова гармонія, дотепні смислові акценти та оригінальний композиційний задум.

Це свідчить про те, що більшість сучасних фіхівців-дизайнерів не замислюються, що саме від них залежить загальний рівень культури нашої країни та безумовно імпровізують з шрифтами.

Виконуючи будь-яку зі шрифтових композицій, вони повинні усвідомлювати значущість результатів своєї роботи, а головне – чітко знати та професійно дотримуватись основних вимог, що ставляться до створення шрифтових композицій будь-якого призначення.

Історія екслібрису

Батьківщиною екслібриса вважають Німеччину. Саме в Німеччині існував звичай карбувати цінні речі на знак належності приватній особі. Перші друковані книжки теж належали до цінних речей, тільки феодалі, монастирі та купці могли собі дозволити мати у власності колекції книг і часто підписували їх чи малювали свій знак, щоб знову знайти свою книгу, наприклад, у випадку крадіжки.

Спочатку ті, хто переписували книги, робили позначку про те, кому належить книга. Згодом ці позначки оформлювали у вигляді віньети та малювали на початку або наприкінці книги.

Природно, що намальовані від руки екслібриси були поширені в часи, коли бібліотеки були невеликі, адже нелегко було малювати однакове зображення на великій кількості книг.

Відоме ім'я першого власника екслібриса в Німеччині — це лицар Бернгар фон Рорбах (1460). Перші екслібриси створив німецький художник Альбрехт Дюрер (кінець 15 — початок 16 ст.). Йому належить створення приблизно двадцяти екслібрисів. Займалися створенням екслібрисів митці Лукас Кранах Старший і Ганс Гольбейн.

Із початком книгодрукування (XV ст.) виник новий спосіб позначення книг — наклеювання на внутрішньому боці обкладинки папірця з надрукованим написом «Exlibris» і прізвиськом власника книжки. З розвитком друкарства освічені книголюби почали поєднувати власницькі написи з елементами, що мали прикрасити книгу. Як художній знак і витвір графічного мистецтва екслібрис почав відігравати роль декоративного елемента, органічно поєданого з книгою.

Деякі книговласники прикрашали свої книжки розкішними оправами, на яких золотом витискали герби, вензелі, монограми, емблеми чи девізи -такі екслібриси отримали назву суперекслібриси. Суперекслібриси зустрічаються на пергаментних і шкіряних оправах французьких та італійських книг XVI—XVII століть. Одним з найвідоміших авторів суперекслібрисів був французький видавець, літератор і перекладач Жоффруа Торі (його праці були в бібліотеці французького короля Франциска I та в книгозбірках колекціонерів Грольє та італійця Майоли).

Збирачі книг надавали зовнішньому вигляду книги великого значення. Окрім гербових екслібрисів були популярні тиснені художні зображення символічного або алегоричного змісту.

З XIX століття пишні герби та хитромудрі вензелі вийшли з моди, натомість, популярними стали звичайні монограми, витиснені на зовнішньому боці обкладинки.

Історія екслібрису в Україні

Друковані екслібриси започатковані в Україні у кінець 16 — на початку 17 ст. Відомі три роботи львівського гравера Яна Зярнко, які він виконав для Якова Собеського, галицького магната Петра Даниловича та коронного гетьмана Великого князівства Литовського Яна-Кароля Ходкевича. На усіх трьох екслібрисах зображенні герби власників книжок, прикрашені девізами та картушами.

До 18 ст. в екслібрисах переважали зображення гербів власників, 20 ст. популярними стали сюжетні екслібриси. У цьому жанрі працювали О. Кульчицька Я. Музика, М. Осінчук, О. Оброца, Лев Гец та інші.

« Гурток українських екслібристів » (співзаснований І.Крип'якевичем з І. Крушельницьким та П. Ковжуном, 1931). Проводилися виставки екслібрисів.

У 1930-х роках в області ексклібрисів натхненно працював київський художник Сергій Конончук, для якого це — не лише книжковий знак, а й своєрідний портрет господаря книжки, відбиття його інтересів, смаків, уподобань. Досягав цього автор за допомогою символів, алегорій, а також зображуючи різні предмети, постаті. Очевидно, таке сполучення зображальних елементів асоціювалося з авторським сприйняттям навколишнього світу. Виразно трактовані екслібриси Н. Радзівєвської, К.Юкельсон, Ю.Палійчука.

Види екслібрисів

- 1 Гербові
- 2 Вензельні
- 3 Сюжетні
- 4 Універсальні
- 5 Шрифтові

Екслібриси в різних стилях

- Геральдичний екслібрис(1515, Відродження);
- Пасторальний (1699, доба Класицизму);
- Екслібриси доби Сецесії (1874-1925);
- Династії Тюдоров;
- Григоританський;
- Каролинський.

Сучасний екслібрис

Із сучасних художників Тернопільщини екслібриси створив наприкінці 1960-х Є. Удін. Нині в цьому жанрі плідно працюють М. Дмитрух, Я. Омелян, О. Федорів, П. Шпорчук та інші тернопільські художники.

Видатним майстром екслібрису є заслужений художник України Микола Стратілат.

Значну частину сучасних екслібрисів становлять книжкові знаки українських письменників, видавництв, музеїв, колекцій.

У сюжетах екслібрисів фігурує переважно образ книжки. Окремі з них виконано за мотивами літературних і фольклорних творів.

Техніки виконання екслібрисів різноманітна і збігається з техніками гравюри :

- Дереворит;
- Шовкографія;
- Ліногравюра;
- Цинкографія;
- Туш, перо;
- Літографія;
- Олівець;
- Комп'ютерна графіка.

Засоби, якими користуються художники - графіки у створенні образів на перший погляд дуже обмежені – пляма, лінія, штрих, об'єм. Проте для мистецтва екслібриса характерне розмаїття та витонченість форм, образів, тональностей, широкий тематизм.

Лекція № 20

Тема: Види орнаментів та їх побудова. Просторова взаємодія шрифтових написів, орнаменту та ілюстрацій.

Мета: ознайомити студентів з орнаментами та їх побудовою.

Методи: словесні, наочні.

План:

- 1 Вступ.
- 2 Види орнаментів.
- 3 Побудова орнаментів.
- 4 Симетрія та асиметрія в орнаментах.

Матеріально-технічне забезпечення та дидактичні засоби, ТЗН:

- 1 Методичне забезпечення лекційного курсу.
- 2 Репродукції картин .

Література:

Перелік основної літератури

- 1 Куленко М.Я. Основи графічного дизайну: Підручник. К.:Кондор, 2006.-492с.
- 2 Кликушин Г.Ф. Декоративные шрифты для художественно – оформительских работ. Минск.: Полимя, 1987-280 с.
- 3 Юрий Гордон Книга про буквы от Аа до Яя – М.: Студия Артемия Лебедева, 2006. – 382с.
- 4 Морган Моргарет Буквицы энциклопедия – М.: Арт-родник 2007.-257с.

Перелік додаткової літератури:

- 5 Михайленко В.Є., Яковлев М.І. “Основи композиції”. Розділ 5.2.
- 6 Сморнов С.Л. “Шрифт наглядной агитации!”. М: Плакат.1990 г.
- 7 Ауров В.В. Шрифт в работе архитектора. – М.: «Архитектура-С» 2007.-164с.

Интернет ресурси:

<http://www.youtube.com/>
<http://ur.wikipedia.org/>

Орнамент (лат. ornamentum - прикраса) - візерунок, побудований на ритмічному повторенні геометричних елементів або рослинних чи тваринних мотивів і призначений для прикрашання різноманітних предметів (предметів вжитку, зброї, меблів, одягу і т.д.), архітектурних споруд.

Мотив - частина орнаменту, його головний формуючий елемент.

За мотивами орнаменти поділяють на три групи: геометричні, рослинні, тваринні. Як видно з назви, головним мотивом геометричного орнаменту будуть геометричні фігури.

В основі рослинного орнаменту лежить спостереження реально існуючих форм у природі - квітів, листя, гілок, паростків, плодів.

У тваринних орнаментах зображуються тварини, наприклад кінь, заєць, риба, півень, голуб, зозуля.

За композицією орнаменти поділяють на кілька видів: у смужці (фризи), у квадраті, у прямокутнику,

Рапорт

у трикутнику, у колі (розеті). Зважаючи на те, як створюють орнаменти, їх можна поділити на три типи:

- лінійні;
- сітчасті;
- замкнені.

Лінійні орнаменти - це орнаменти в смужці з лінійним вертикальним чи горизонтальним чергуванням мотиву.

Сітчастий, або рапортний, орнамент - такий, у якому мотив повторюється і по вертикалі, і по горизонталі, цей орнамент безкінечний в усіх напрямках. Рапорт - елемент орнаменту, його головний мотив. Зазвичай використовують прямокутний рапорт.

Замкнений орнамент komponується в прямокутнику, квадраті чи колі (розеті). Мотив у ньому або не має повтору, або повторюється з поворотом на площині.

Симетрія (від давньогрецької οἰστρον - співмірність) - відповідність, незмінність, виявлені приповторах, відтвореннях. Двостороння симетрія, наприклад, означає, що права і ліва сторони відносно якої-не-будь площини виглядають однаково.

Асиметрія - відсутність чи порушення симетрії. Вісь симетрії - уявна лінія, яка поділяє фігуру на дві дзеркально рівні частини. За кількістю осей фігури бувають: з однією віссю симетрії, з двома, із чотирма, а в колі взагалі безкінечна кількість осей симетрії.

В образотворчому мистецтві симетрія є одним із засобів створення художньої форми. Симетрія зазвичай присутня в орнаментальній композиції, це одна з форм прояву ритму в орнаменті.

Ритмом в орнаментальній композиції називають закономірність чергування і повторення мотивів, фігур та інтервалів між ними. Ритм - головна властивість будь-якої орнаментальної композиції. Головною характеристикою орнаменту є ритмічна повторюваність мотивів й елементів цих мотивів, їхні нахили та повороти.

Ритмічна побудова - це взаємне розташування мотивів в орнаментальній композиції. Ритм організує певний рух в орнаменті: переходи від малого до більшого, від простого до складного, від світлого до темного чи повтори тих самих форм через рівні чи різні проміжки.

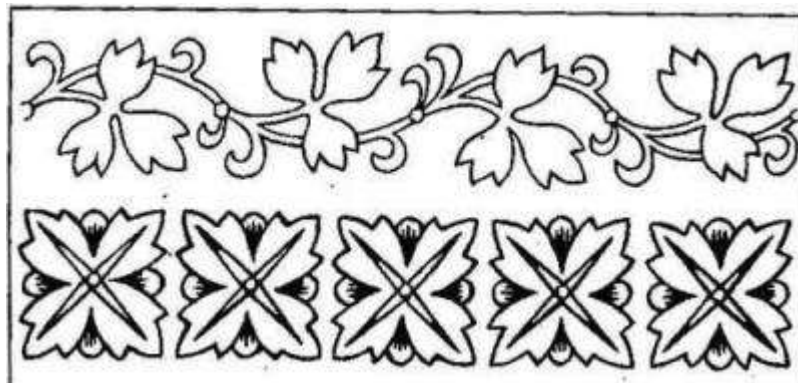
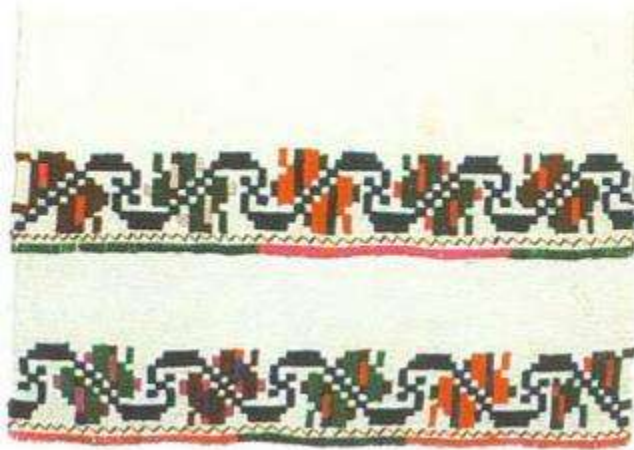
Ритм може бути:

- 1) метричний (рівномірний);
- 2) нерівномірний.

Учнівська робота. Орнамент, виконаний фарбою і пензлями

Залежно від ритму узор стає статичний чи динамічний. Нерівномірний ритм додає динаміки в композицію, а рівномірний робить її спокійною.

Орнамент - це особливий вид художньої творчості, який, як вважають багато дослідників, не існує у вигляді самостійного твору, він лише прикрашає собою ту чи іншу річ, але, тим не менш, «... являє собою досить складну художню структуру, для створення якої використовуються різні виразні кошти. Серед них - колір, фактура і математичні основи орнаментальної композиції - ритм, симетрія; графічна експресія орнаментальних ліній, їх пружність і рухливість, гнучкість або незграбність; пластика - в рельєфних орнаментах; і, нарешті, виразні якості використовуваних натурних мотивів, краса намальованого квітки, вигин стебла,

узорчастість листа...». Термін орнамент пов'язаний з терміном декор, який «ніколи не існує в чистому вигляді, він складається з поєднання корисного і красивого; в основі лежить функціональність, краса приходить слідом за нею». Декор зобов'язаний підтримати або підкреслити форму виробу. Вивчення орнаменту - особливий розділ художньої грамоти, необхідний всім, хто має справу з оформленням або формуванням художнього вигляду предметів і споруд. У представленому посібнику не ставиться завдання дати в повному обсязі історію орнаменту, що не увійшло до тексту і альбомну частина мистецтво народів, що населяють Росію. Про декорі і орнаменті даних народів планується випустити окреме видання.

Орнамент - один з найдавніших видів образотворчої діяльності людини, в далекому минулому ніс у собі символічний і магічний сенс, знаковість, семантичну функцію. Але ранні декоративно-орнаментальні елементи могли і не мати смислового значення, а лише абстрактними знаками, в яких висловлювали почуття ритму, форми, порядку, симетрії. Дослідники орнаменту вважають, що він виник вже в верхнепалеолітичну епоху (15-10 тис. років до н. е.). Заснований на неизобразительной символіці, орнамент був майже виключно геометричним, складається із строгих форм кола, півкола, овалу, спіралі, квадрата, ромба, трикутника, хреста і їх різних комбінацій. Використовувалися в декорі зигзаги, штрихи, смужки, «ялинковий» орнамент, плетеночний («мотузковий») візерунок. Древній людина наділяв певними знаками свої уявлення про влаштування світу. Наприклад, коло - сонце, квадрат - земля, трикутник - гори, свастика - рух сонця, спіраль - розвиток, рух і т. д., але вони, ймовірно, ще не мали для предметів декоративними якостями (часто покривалися орнаментом приховані від очей людини частини предметів - днища, оборотні боку прикрас, оберегів, амулетів та ін). Поступово ці знаки-символи набули орнаментальну виразність візерунка, який став розглядатися тільки як естетична цінність. Мета орнаменту визначилася - прикрашати. Але справедливо буде відзначити, що з орнаментальних мотивів з'явилася піктографія, ранній етап писемності.

У наступні часи художники копіювали старі форми, що мали в давнину цілком певний сенс. Символіко-смилова зміст орнаменту повертає Середньовіччя.

Велике місце орнамент зайняв в народному художньому ремеслі. Один з найбільших чеських дослідників народної культури Йозеф Видра виділяє чотири головні функції орнаменту: 1) конструктивну - вона підтримує тектоніку предмета і впливає на його просторове сприйняття; 2) експлуатаційну - вона полегшує користування предметом; 3) репрезентационну - вона збільшує враження цінності предмета; 4) психічну - вона діє на людину своїм символізмом і, таким чином, хвилює або заспокоює його. «Орнамент в народній творчості і народному мистецтві був завжди на користь справі, і його трактування, по суті, відповідає принципам сучасної естетики».

Одні і ті ж елементи орнаменту в інші часи сприймалися і використовувалися по-різному, в залежності від вірувань і поглядів на навколишню дійсність. Їм надавали особливого тлумачення, образотворче

рішення, стилістику. Наприклад: квітка троянди (розетка, розетка) за стародавнім, язичницьких вірувань, квітка богині Венери - символ любові і краси; у Середньовіччі - квітка Богоматері; в ісламі - символ райського життя і космічної сили: «палає роза як подарунок сонця, а пелюстки її суть маленькі місяця».

Найдавніші зображення свастики зустрічаються вже в культурі племен Трипілля V-IV тис. до н. е. У стародавніх і середньовічних культурах свастика - солярний символ, щасливий знак, з яким пов'язані уявлення про родючість, щедрість, благополуччя, русі і силі сонця. У 1852 р. французький вчений Ежен Бурнуф вперше дав чотирьохконечному хреста з загнутими кінцями санскритська назва «свастика», що приблизно означає «що несе добро». Своїм символом свастику зробив буддизм, надавши їй містичний сенс вічного обертання світу. Свастичес-кі знаки входять і в християнські зображення, і на народне мистецтво. «Народне свідомість донесло початковий сенс вживання свастики - не просто символ стихії, але того, хто розпоряджається стихіями - вічного вітру, Святого Духа». В давньокитайських манускриптах також зустрічається зображення свастики, але цей знак позначає поняття «країна», «область».

За багато років існування декоративного мистецтва склалися різноманітні види узорів: геометричні, рослинні, комплексні і т. д., від простих зчленувань до складних візерунків. Орнамент може складатися з предметних і безпредметних мотивів, у нього можуть входити форми людини, тваринного світу та міфологічні істоти, в орнаменті переплітаються і зчленовуються натуралістичні елементи зі стилізованими і геометризаними узорами. На певних етапах художньої еволюції відбувається «стирання грані між орнаментальної і сюжетної розписом. Це можна спостерігати в мистецтві Єгипту (амарнський період), мистецтві Криту, давньоримському мистецтві, у пізній готиці, модерні.

Як ми вже відзначили, ранні форми орнаменту - геометричні. Поява рослинного орнаменту дослідники відносять до мистецтву Стародавнього Єгипту, але необхідно зазначити, що самі найдавніші рослинні елементи орнаментики були геометризовані. В подальшому абстрактний геометричний візерунок з'єднали з умовно-реалістичним рослинним і анімалістичним орнаментом.

В орнаменті Єгипту позначилася трансформований навколишній світ, наділений певними релігійними уявленнями і символічними значеннями. У декорі часто використовувався квітка лотоса або пелюстки лотоса - атрибут богині Ісіди, символ божественної виробляє сили природи, відроджується життя, високої моральної чистоти, цнотливості, душевного і фізичного здоров'я, а в заупокійному культурі він вважався магічним засобом пожвавлення померлих. Ця квітка ототожнювали з сонцем, а його пелюстки - з сонячними променями.